

Suvi Pöyhtäri
Käsityön merkityksiä nykytekstiilitaiteessa

Pro gradu -tutkielma
Sisustus- ja tekstiilimuotoilu
Taiteiden tiedekunta
Lapin yliopisto
2021

Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta

Työn nimi: Käsityön merkityksiä nykytekstiilitaiteessa

Tekijä: Suvi Pöytäri

Koulutusohjelma/oppiaine: Sisustus- ja tekstiilimuotoilu

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä: 94 + liitteet, 2 sivua

Vuosi: 2021

Tiivistelmä:

Tutkimus käsittelee käsityön merkityksiä nykytekstiilitaiteessa. Tarkastelun kohteena on neljä nykytekstiilitaideteosta, joiden avulla perehdytään ilmiöön. Työn historiallisena teoriataustana esiintyy suomalaisen tekstiili-ilmaisun suhde käsityöhön. Tutkielmassa se rakentuu visuaalisena kuvauksena ja aikajanana suhteessa käsityön ja taiteen sekä fyysisen työn ja ilmaisun käsitteisiin.

Tutkimus on laadullinen tutkimus, jossa hyödynnetään fenomenologisia ja hermeneuttisia periaatteita sekä kokemuksellista taiteen tulkintaa tutkimusmenetelmänä. Se sisältää taiteellista työskentelyä, joka tuottaa aineistoa ja tulkintaa tutkittavasta ilmiöstä mutta esiintyy myös tuloksena. Taiteellinen osuus koostuu tutkittujen nykytekstiilitaideteosten tulkinnoista, parafraaseista. Niiden avulla tavoitellaan vastauksia nykytekstiilitaiteen ja käsityön suhteesta.

Työn pyrkimyksenä on muodostaa syvempää ymmärrystä käsiteltävästä ilmiöstä sekä löytää käsityön arvoja nykytekstiilitaiteessa. Nykytekstiilitaiteilijan luovan prosessin yksilöllisissä valinnoissa käsityön merkitykset ilmenevät mahdollisena työskentelyn menetelmänä, ilmaisun keinona tai sisällöllisenä kohteena. Tutkimus tuo esille käsityön ja fyysisen tekemisen merkityksellisyyden nykytekstiilitaiteessa, jossa se nähdään ideoiden, lähtökohtien ja ajatusten sekä luovan ilmaisun osana. Käsityöhön liittyvä tekeminen ja materiaalien käsittely on taiteellisen työskentelyprosessin kokemuksellinen ja aistimuksellinen vaihe, joka muokkaa syntyvän teoksen muodon ja sisällön. Toisaalta käsityöhön liittyvät muistot tai artefaktit voivat esiintyä luovan työprosessin ja ilmaisun lähtökohtana ja materiaalina. Niiden avulla tuodaan katsottavaksi ja koettavaksi tekstiili-ilmaisun kulttuurinen jatkumo ja sen merkitys.

Tutkimuksen tuloksena tuodaan näkyviin tekstiilitaiteeseen liittyvä muisti, menneen kytkeytyminen tulevaisuuteen. Tekstiilien visuaalinen muisti kuljettaa käsityön merkityksen eteenpäin.

Avainsanat: käsityö, tekstiili-ilmaisu, tekstiilitaide, nykytekstiilitaide

University of Lapland, Faculty of Art and Design

The title of the pro gradu thesis: The meanings of craftsmanship in contemporary textile art

Author: Suvi Pöyhtäri

Degree programme / subject: Interior and textile design

The type of the work: Pro gradu thesis

Number of pages: 94 + appendixes, 2 pages

Year: 2021

Summary:

The study deals with the meanings of craftsmanship in contemporary textile art. Four contemporary textile artworks are under review to familiarise them with the phenomenon. The historical theoretical background of the work is the relationship between Finnish textile expression and handicrafts. In the thesis, it is built as a visual description and timeline in relation to the concepts of craftsmanship and art, as well as physical work and expression.

Research is a qualitative study that utilises phenomenological and hermeneutical principles and experiential interpretation of art as a research method. It involves artistic work that produces material and interpretation of the phenomenon being studied, but also occurs as a result. The artistic part consists of interpretations of researched contemporary textile artworks, paraphrases. They are used to find answers about the relationship between contemporary textile art and craftsmanship.

The aim of the work is to form a deeper understanding of the phenomenon being discussed and to find the values of handicrafts in contemporary textile art. In the individual choices of the creative process of a contemporary textile artist, the meanings of handicrafts are manifested as a possible method of working, as a means of expression or as a subject of content. The study highlights the importance of craftsmanship and physical work in contemporary textile art, where it is seen as part of ideas, starting points and ideas, as well as creative expression. Handicrafts and material handling are an experiential and sensual phase of the artistic work process that shapes the form and content of the resulting work. On the other hand, memories or artifacts related to handicrafts can present them as a starting point and material for the creative work process and expression. They are used to bring to the fore the cultural continuum of textile expression and its importance.

As a result of the study, the memory related to textile art, the connection of the past to the future are displayed. The visual memory of textiles carries the importance of craftsmanship forward.

Keywords: craftsmanship, textile expression, textile art, contemporary textile art

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	sivu 6
1.1 Memento	6
1.2 Tutkimuksen aihe ja tavoitteet	7
1.3 Tutkimusmenetelmät	8
1.4 Tutkimuksen aineisto	12
1.5 Tutkimuksen rakenne	15
1.6 Aiemmat tutkimukset	16
1.7 Tutkimuksen keskeiset käsitteet	19
1.7.1 Käsityö	21
1.7.2 Tekstiilitaide	22
1.7.3 Nykyaide	25
2. SUOMALAINEN TEKSTIILITAIDE	sivu 27
2.1 Varhaiset katkelmat	29
2.2 Kertomuksia tekstiilissä	30
2.3 Kutomataiteesta tekstiilitaiteeksi	31
2.4 Nykytekstiilitaide - kaikille mahdollisuuksille avoin taide	41
3. TUTKIMUSAINEISTON ANALYYSI JA TULKINTA	sivu 44
3.1 Poltan kangaspuut	48
3.1.1 Muistan	50
3.2 Kerään raanuarkiston	53
3.2.1 Vastaa	56
3.3 Kudon kuvan	59
3.3.1 Kerin	61
3.4 Ajattelen käsilläni	64
3.4.1 Avaan	65
4. TEOSTULKINTOJEN VASTAUS	sivu 68
5. KÄSITYÖN MERKITYKSIÄ NYKYTEKSTIILITAITEESSA	sivu 71
5.1 Punainen lanka	76
6. LOPUKSI	sivu 77
LÄHTEET	sivu 81
KUVA- JA KUVIOLUETTELO	sivu 91
LIITTEET	sivu 95

1. JOHDANTO

Memento! Muista! (lat.)¹ – memento muistaa. Pro gradu -tutkielmani aiheen kimmoke on kuva- ja tekstiilitaiteilija Kaija Poijulan teoksessa *Memento, 2018*. Katselin ja tutkin teosta Käsityön museossa Jyväskylässä huhtikuussa 2018 (esillä 7.1-15.4.) osana Kaija Poijulan ja Ulla Pohjolan kuva- ja tekstiilitaidenäyttelyä.

1.1 Memento

Memento-teos koostuu installaatioksi asetetuista käsityönä veistettyjen ja hiilenmustiksi poltettujen juurakkokangaspuiden osista. Poltetun puun rouheinen tekstuuri ja sysimusta väri rakensivat vaaleaan näyttelytilaan raskaan ja syvällisen mutta herkän ja koskettavan visuaalisen voiman. *Mementon* ilmaisu tuli lähelle. Sen luoma pakahduttava tunnetila muistutti minua tekstiilialan monimuotoisesta ja polveilevasta tarinasta: materiaalien, työvälineiden ja tekniikoiden alkuperästä ja kehitymisestä, työprosessien hallinnasta sekä kädentaitojen arvostuksesta. Teos huomautti käsityön olemuksesta tekstiilitaiteessa sekä käsityön tekijän ja tekstiilitaiteilijan tai -suunnittelijan välisestä yhteistyöstä tai työtehtävien eriytymisestä. *Memento* toi mieleeni matkan lämmittävistä peitteistä tekstiilitaiteeseen, tekstiili-ilmaisun kehitymisestä käyttötekstiileistä materiaalipohjaiseksi taiteeksi ja tekstiilitaiteen nivoutumisesta osaksi nykytaiteen ilmaisua. *Mementon* viesti on tekstiilin tarina. *Memento* haluaa muistuttaa. *Memento* muistaa.

Memento-teos ja sen rakenteen mustat hiiltyneet kangaspuiden osat olivat minulle todiste jonkin henkilökohtaisesti tärkeän päättymisestä. Teos oli merkki etsiä uutta. Tämä tutkielma on minulle uuden etsinnän työväline.

Kannen ja etulehden kuva. Kaija Poijula, *Memento*, yksityiskohta. 2018.

---

¹ Uusi sivistyssanakirja 1989, 404.

1.2 Tutkimuksen aihe ja tavoitteet

Tutkin käsityön merkityksiä nykytekstiilitaiteessa. Tavoitteenani on ymmärtää ja tulkita miten käsityön sisällöt, esimerkiksi käsityöhön liittyvät artefaktit, esineet tai työprosessit ja niiden tulokset, voivat esiintyä tekstiilitaiteen aineistona, tekniikkana tai materiaalina. Keskeisenä kysymyksenä on selvittää, millainen on käsityön ja taiteen suhde nykytekstiilitaiteen kentällä.

Tekstiilitaide näyttäytyy luontevana osana nykytaidetta. Nykytaiteen alueella liikutaan joustavasti ja laajasti kuvataiteen, muotoilun ja käsityön määritelmien rajoilla. Taiteiden väliset rajat ovat menettäneet voimaansa ja merkitystään käsitteellisen sisällön korostuessa.² Nykytaiteilijat ovat usein kiinnostuneet laajentamaan materiaalivalikoimaansa ja korostavat sitä kautta työskentelyn prosessia, materiaalien käyttötaitoja ja näistä syntyviä sisältöjä.³ Toisaalta vaikka nykytaide lainaa aineksia tekstiilitaiteen alueelta, tekstiilitaidetta vain harvoin hyväksytään nykytaiteen konseptiin⁴. Tutkielmani tavoitteena on myös avata tekstiilitaiteen roolia nykytaiteessa.

Tekstiilitaiteilijoilla on vahva suhde käyttämäänsä materiaaliin ja käytetty materiaali määrittää teoksen konkreettista ja käsitteellistä sisältöä. Materiaalipohjainen taide on myös sidoksissa materiaaliin sopiviin tekniikkoihin ja työtapoihin. Tekstiilitaiteilijoilla on hienostunut, herkkä materiaalien tuntemus ja tajua, taito sekä halu laajentaa taiteilijana oman taiteellisen toimimisen käsitettä ja muotoa.⁵ Pohdin myös mikä merkitys materiaaleilla on nykytekstiilitaiteessa, mitä uutta syntyy tekstiilimateriaaleista, -tuotteista tai tekniikoista, mihin niitä yhdistetään ja mitä niillä halutaan sanoa.

Miksi minulle on tärkeää tutkia käsityön ilmentymistä nykytekstiilitaiteessa? Anttilan (2005) mukaan laadullisessa tutkimuksessa tuloksiin vaikuttaa tutkijan mielenkiinto asiaan. Hänen elämäntapansa, ammattinsa ja aikaisempi elämänhistoriansa vaikuttavat aiheen ja näkökulman valintaan. Laadullista tulkinnallista tutkimusta

---

² Taiteilijat O 2018.

³ Aarras 2012, 4-5.

⁴ Lukkarinen 2008, 24.

⁵ Aarras 2012, 4-5.

leimaakin se, että tutkija yleensä valitsee lähestymistapansa omasta historiastaan ja käytännön asiantuntemuksesta.⁶ Tutkimukseni aiheen valinta pohjautuu pitkäaikaiseen tekstiilialan kokemukseeni tekstiilisuunnittelun ja kuvallisen ilmaisun opettajana käsi- ja taideteollisuusosalalla. Koulutukseltani olen kutoja, tekstiilisuunnittelija ja kuvaamataidonopettaja. Olen kokenut käsityön, taidekäsityön ja tekstiilitaiteen sekä niihin liittyvän pedagogiikan muutokset 1980-luvulta lähtien. Tämä tutkimus on myös taideteollisuusalaan liittyvän asiantuntemukseni peilaamista uuteen tutkimukselliseen näkökulmaan ja kulttuurin muutokseen sekä tekstiilitaiteen kokonaisuuden tulkintaan.

Nykytaiteen kentällä arvostamani käsityön ja tekstiilitaiteen elementit ovat läsnä. Tutkimukseni kohde on siis löytää käsityön merkityksiä nykytekstiilitaiteessa. Tavoitteeni on löytää tämän aiheen rajauksen ja käsiteltävänä olevan aineiston kautta lähtökohtia, tulkintoja tai selityksiä, joiden avulla voin tehdä yleisiä johtopäätöksiä käsityön sisällöstä ja asemasta nykytekstiilitaiteessa, sen teoksissa ja prosesseissa. Päämääräni on pyrkiä tavoittamaan käsityön arvo luovassa taiteellisessa prosessissa ja sen tuloksissa.

1.3 Tutkimusmenetelmät

Tutkimus on laadullinen tutkimus, jossa hyödynnetään fenomenologisia ja hermeneuttisia periaatteita sekä kokemuksellista taiteen tulkintaa tutkimusmenetelmänä. Fenomenologinen tutkimusstrategia korostaa kokemusta, aistihavaintoja ja niihin perustuvaa ymmärrystä tutkimuskohteesta. Fenomenologinen tutkimus voi painottua tutkijan itsensä ja tutkijan omien kokemusten ja ymmärryksen muodostumisen tarkkailuun, jota hyödyntämällä tutkimuskohteesta pyritään löytämään sen keskeinen olemus. Tavoitteena on tutkijan välittömän kokemuksen kautta tuottaa tutkimuskohteesta syvällistä tietoa. Tutkimuksessa kohdetta kuvataan ja analysoidaan tutkimusprosessin aikana muodostuneiden kokemusten avulla.⁷ Anttila (2005) puhuu oivaltavasta

---

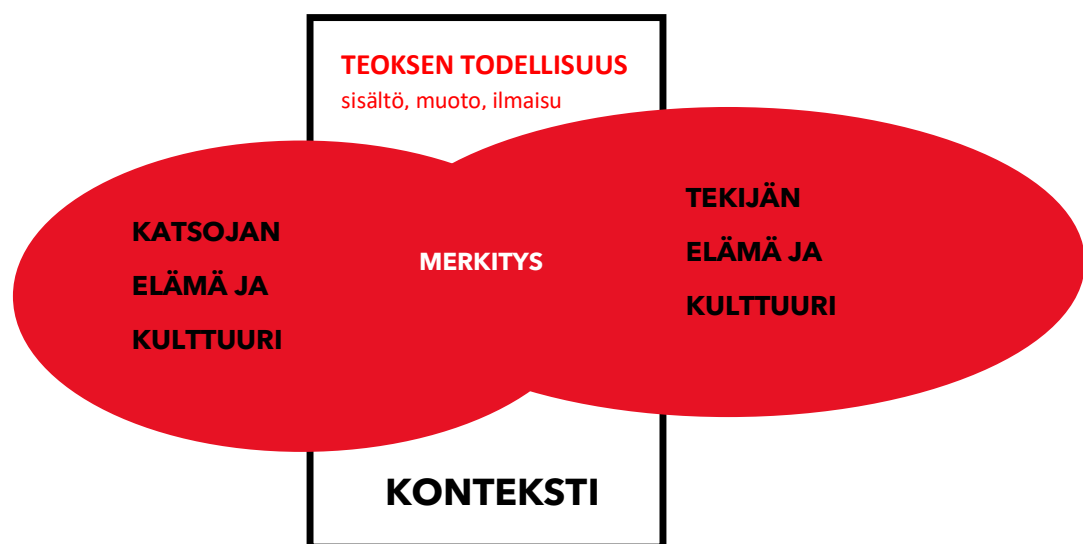
⁶ Anttila 2005, 276.

⁷ Jaukkuri 1998, 6-7 ja Koppa 2019a.

havainnoinnista, mikä tarkoittaa, että tutkija koettaa koko ajan aktiivisesti oivaltaa, mistä on kysymys. Ymmärtävän havainnoinnin jälkeen alkaa kuvailu, analyysin ensimmäinen vaihe. Kuvailun perusteella päätellään, minkälainen yleistäminen on mahdollista.⁸ Tässä tutkimuksessa analyysi toteutuu kokemuksellisen prosessina.

Tutkimuksen toteutuksessa hyödynnetään Räsänen (2015) taiteen kokemuksellisen ymmärtämisen mallia. Sen mukaan taidekokemus syntyy, kun taiteilijan ja katsojan identiteetit kohtaavat teosta tulkittaessa (kuvio 1).⁹ Tulkinta alkaa teoksen aistivoimaisesta vastaanottamisesta, joka perustuu katsojan havaintoihin ja kokemuksiin. Kontekstualisoinnin¹⁰ vaiheessa tutkitaan taiteilijan kulttuuria. Tulkintaprosessin aikana ymmärrystä teoksen merkityksistä etsitään lähdetiedoista ja tehdään myös omia kuvallisia, taiteilijan työtapoja soveltavia tulkintoja kohteesta. Visuaalisen kulttuurin kokemuksellisen ymmärtämisen mallissa taiteen tekeminen on keskeinen osa tulkintaa. Työtapaa voidaan luonnehtia kuvallisena kuva-analyysinä, jossa on kyse kulttuuristen merkitysten etsimisestä ja luomisesta. Siinä on myös kyse kuvallisesta käsitteellistämisestä, jossa teoksen sisältämiä viittauksia tarkastellaan laajempien todellisuuden ilmiöiden valossa.¹¹

Kuvio 1. Taidekokemuksen elementit.

⁸ Anttila 2005, 329-330.

⁹ Räsänen 2015, 168.

¹⁰ **Kontekstualisointi** on ilmauksen, kertomuksen jne. merkitsemistä tai tulkitsemista meneillään olevaan kontekstiin soveltuvaksi kielellisin ja ei-kielellisin keinoin. Kontekstualisointi 2019.

¹¹ Räsänen 2015, 165-169.

Hermeneuttinen tutkimusstrategia on ymmärtävä ja korostaa taiteen subjektiivisen tulkinnan mahdollisuutta merkitysten tutkimisessa ja merkityksenannossa.¹² Tässä tutkimuksessa etsitään kokemuksellisesti ja valikoidun aineiston avulla käsityön merkityksiä nykytekstiilitaiteessa. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on ilmiön ymmärtäminen, selittäminen, usein myös soveltaminen ja siihen voi liittyä myös jonkin asian kuvaileminen taiteellisin keinoin.¹³ Tutkimuksen taiteellinen osio sisältää seitsemän teostulkintaa, joiden tarkoituksena on käytännönläheisesti avata ja kuvata tutkimuksen kohteeksi valittujen tekstiilitaideteosten lähtökohtia, sisältöjä ja tekotapoja sekä löytää näkökulmia aiheen laadulliseen tarkasteluun ja tutkimukseen. Teostulkintojen tavoitteena on olla itsenäisiä tutkielmia, parafraaseja,¹⁴ teosten ideoista ja vaikutelmista. Näiden materiaalistien teoksien avulla tutkimuskysymykset ja työskentelyprosessi tulevat näkyväksi ja hallittavaksi.

Tutkimuksessa käytetään taiteellista työskentelyä tutkimusmenetelmänä, joka tuottaa aineistoa ja tulkintaa tutkittavasta ilmiöstä mutta esiintyy myös tuloksena. Taiteellinen tutkiminen lähtee tekijästä, joka on oman toimintansa tuntija ja joka on kiinnostunut myös kokemuksensa esille tuomisesta osana tutkimista¹⁵. Se tekee näkyväksi taiteellisessa työskentelyssä tapahtuneen kokemuksen tulkinnan, kriittisen arvioinnin, tiedollisen päätöksenteon ja valintojen tekemisen. Tutkimuksen lopputuloksena ei välttämättä synny tasasuhtaista tietoa, vaan uudenlainen näkemys tai toisenlainen näkökulma hahmottaa maailmaa, uusi tietämisen tapa. Taiteellinen tutkimus edellyttää oman käsityksen muodostamista ja oman kokemuksen saamista työstettävästä asiasta.¹⁶ Taiteellisen toiminnan vahvuuteen luottaminen tekee mahdolliseksi taiteellisen tutkimisen kehittämisen siten, että se on järjestelmällistä tutkimista ja samalla oman taiteellisen toiminnan kehittämistä.¹⁷ Tutkijan oman kokemuksen ja omakohtaisen tuottamisen, tekemisen, kautta tutkija voi hyödyntää hiljaista tietoaan ilmiön ymmärtämisessä.¹⁸

---

¹² Koppa 2019b, Tuotetiede 2019, Anttila 2005, 305; Jaukkuri 1998, 7; Anttila 1996, 182; Alasuutari 1993, 13.

¹³ Anttila 2005, 276 ja 307; Lukkarinen 2008, 17.

¹⁴ kreik. para = rinnakkais-, phrasis = ilmaisu, *paraphrasis*=toisin sanoin kertominen. Parafraasi 2019.

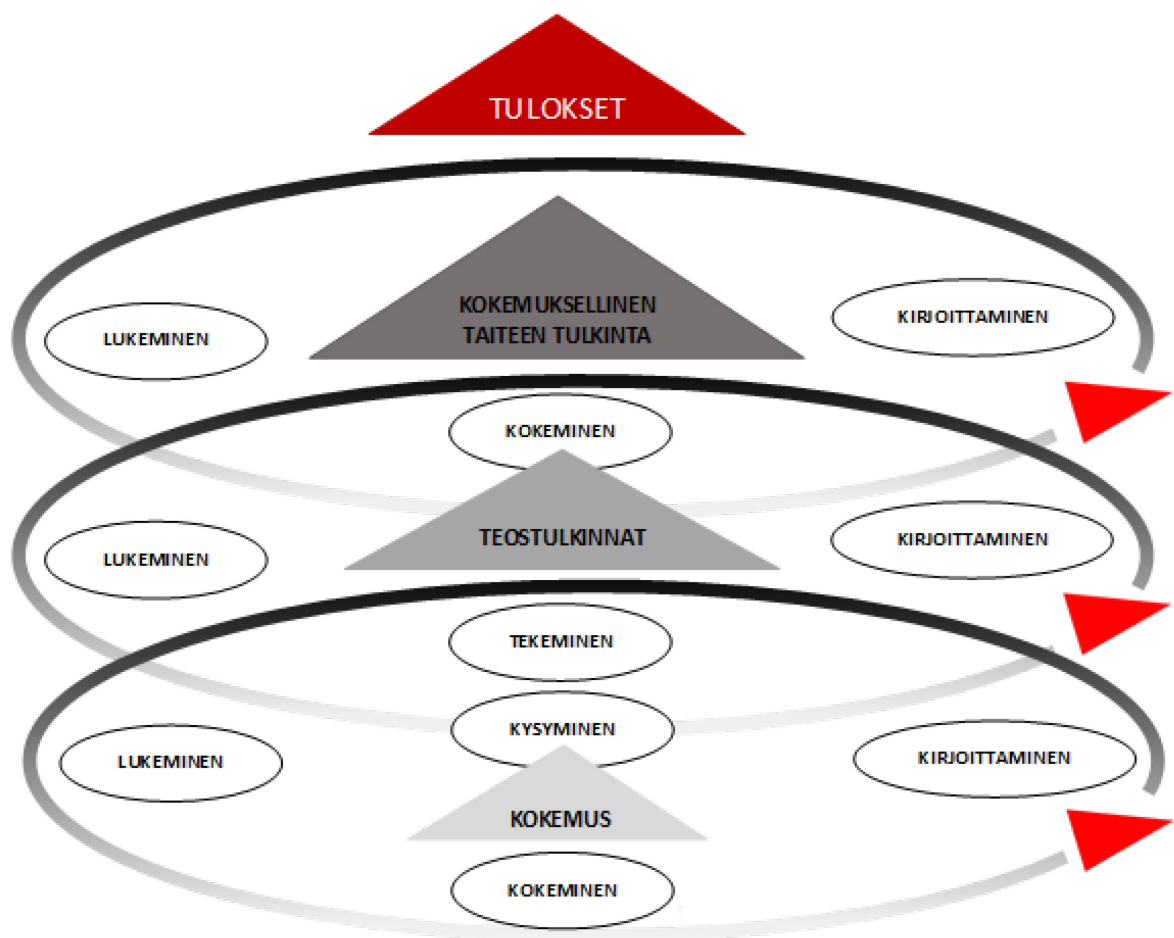
¹⁵ Varto 2017, 93-95.

¹⁶ Alasuutari 1993, 13; Hamm 2003, 95.

¹⁷ Varto 2017, 93-95.

¹⁸ Fernström 2012, 20-21.

Tutkimus etenee hermeneuttisesti tavoitteenaan tutkittavan ilmiön ymmärtäminen. Ymmärtämiseen tähdätään johdonmukaisella tulkintojen tekemisen prosessilla, jonka ytimenä on kokemuksellinen taiteen tulkinta (kuvio 2). Kehämaisesti yksityiskohdista kokonaisuuden tulkintaan etenevä asteittainen tutkimus tuottaa eri vaiheissaan laajenevaa ja syvenevää ymmärrystä kohteestaan.¹⁹ Tämän tutkimuksen menetelminä korostuvat käytännönläheiset menettelytavat: lukeminen, kirjoittaminen, kokeminen, kysyminen ja tekeminen. Niiden kerroksisella ja toistuvalla toteutumisella rakentuvat tutkittavan aiheen tulokset.

Kuvio 2. Tutkimuksen hermeneuttinen rakenne, jonka ytimenä kokemuksellisen taiteen tulkinnan malli ja menetelminä lukeminen, kirjoittaminen, kokeminen, kysyminen ja tekeminen.

¹⁹ Koppa 2019a.

Taiteellinen toiminta antaa kokemuksille ulkoisen muodon, ja avaa näin mahdollisuuden vaikeastikin välittyvien merkitysten vaihtoon ja kommunikointiin. Taide on ihmisen keino jäsentää ja tulkita kokemuksiaan ihmisenä olemisesta ja suhteestaan maailmaan.²⁰ Taiteen kokeminen alkaa elämyksestä. Jos halutaan syventää taiteen tuomia kokemuksia ja pohtia niiden merkitystä, tarvitaan myös tietoa. Nykyaiteen tutkija Helena Sederholm (2000) korostaa taidepuhetta ja sen käsitettä taiteen tulkinnan kannalta. Taidepuhe tarkoittaa kielenkäyttöä, puhetta ja kirjoitusta, joka liittyy taiteisiin. Taidekeskusteluissa on sisällön lisäksi olennaista tarkoitus: miksi jotain sanotaan.²¹ Syiden ja niiden suhteiden tutkiminen rakentaa mahdollisuuksia ja perusteluja tulkinnalle.

Taidekokemusten arvo ei määrity oikean tulkinnan löytämisestä tai taiteilijan tarkoituksen löytämisestä, vaan aistimuksesta ja vaikutuksessa, jonka teos saa aikaan. Teosten tulkinnat voivat olla monimuotoisia ja erilaatuisia näkemyksiä.²² *Taide ei tyhjene tulkinnoista eikä lopullista tulkintaa voi, tai tarvitse etsiä*²³. Olennaista on tiedon etsiminen ja kysyminen – vastaus voi johtaa uuteen kysymykseen ja elämykseen.²⁴

1.4 Tutkimuksen aineisto

Tutkimuksen lähtökohtana on neljä tekstiilitaideteosta, joiden avulla pyritään havainnollistamaan käsityön olemusta nykytekstiilitaiteessa. Aineiston valinnat perustuvat tekstiiliteosten sisältämään käsityötekniikkaan tai -tuotteeseen, teosten tekijöiden aktiivisuuteen ja ajankohtaisuuteen taidekentällä sekä heidän taustansa ja koulutuksensa monipuolisuuteen. Tekstiilitaideteokset ovat myös aistillisesti, materiaalisesti ja sisällöllisesti puhutelleet tutkijaa näyttelyissä. Näistä kokemuksista on kirjattu muistiinpanoja ja piirretty hahmotelmia työpäiväkirjaan sekä teokset on myös valokuvattu näyttelytilassa.

---

²⁰ Anttila 167.

²¹ Sederholm 2000, 15, 21 ja 191.

²² Sederholm 2000, 15, 21 ja 191.

²³ Granö 2003, 135.

²⁴ Granö 2003, 133.

Tutkimuksen kohteena olevien teosten taiteilijat kuuluvat eri sukupolviin, heidän taustansa ja koulutuksensa on vaihteleva, toimintansa nykytaiteen kentällä on monimuotoista ja on todennäköistä, että he edustavat toisistaan poikkeavia taidenäkemyksiä ja eroavaa osaamista. Heitä yhdistää käsityö- ja tekstiilimateriaalien käyttö taiteellisenä ilmaisukeinona.

Taiteilijoiden työskentelyn lähtökohtia ja motivaatioita sekä sitoutumista käsityön sisältöihin ja prosesseihin selvitetään teemahaastattelujen (liite 1) avulla. Tutkimuksessa perehdytään taideteosten muodostumisen eri vaiheisiin: selvitetään taiteilijan pohdintoja teoksen syntyminen alkuvaiheista ja työprosessin etenemisestä valmiiseen teokseen saakka. Selkiinnytetään, millaisia valintoja taiteilija on tehnyt suhteessa työtapaan ja välineisiin, teoksen muotoon sekä työn etenemisen vaiheisiin. Tutkimuksessa kartoitetaan taiteelliseen työskentelyyn liittyvän pitkäjänteisen ja johdonmukaisen tekemisen ja käsin tehtävän työn laatua. Tutkimus selvittää lisäksi millaisia ongelmien ratkaisuja, kokeiluja, yrityksiä ja erehtymisiä, onnistumisia ja hylkäämisiä taiteilijan työprosessi on sisältänyt. Kysymyksenä esitetään myös, miten taiteilija määrittelee käsityön merkityksen nykytekstiilitaiteessa.²⁵

Tutkimuksen aineistona on Kaija Poijulan *Memento*-installaatio²⁶ vuodelta 2018, joka muodostuu poltettujen ja hiiltyneiden kangaspuiden osista. Installaatio on ollut esillä Suomen käsityön museossa Jyväskylässä Memento-näyttelyssä 7.1.-15.4.2018. Lisäksi perehdytään Elina Juopperin *Perintö*-teokseen, joka on rakentunut vuodesta 2011 lähtien work-in-progress-menetelmällä²⁷ hiljalleen kerääntyen ja kasaantuen kuutioksi lahjoitetuista värikylläisistä kuderipsiraanuuista. Tutkimuksen materiaalina on myös Sanni Weckmanin *Hillevi*-teos, joka on taiteilijan isoäidistään kuvakudoksena kutoma muotokuva ja siihen liittyvä kudonnan performanssi²⁸ vuodelta 2016. *Perintö*- ja *Hillevi*-teokset ovat olleet nähtävillä Näkyväksi neulottu -näyttelyn osana taide- ja museokeskus Sinkassa Keravalla 26.11.2016-19.3.2017 ja Kajaanin taidemuseossa 11.2.-6.5.2018. Helena

---

²⁵ Hirvi-Ijäs 2014, 188-189.

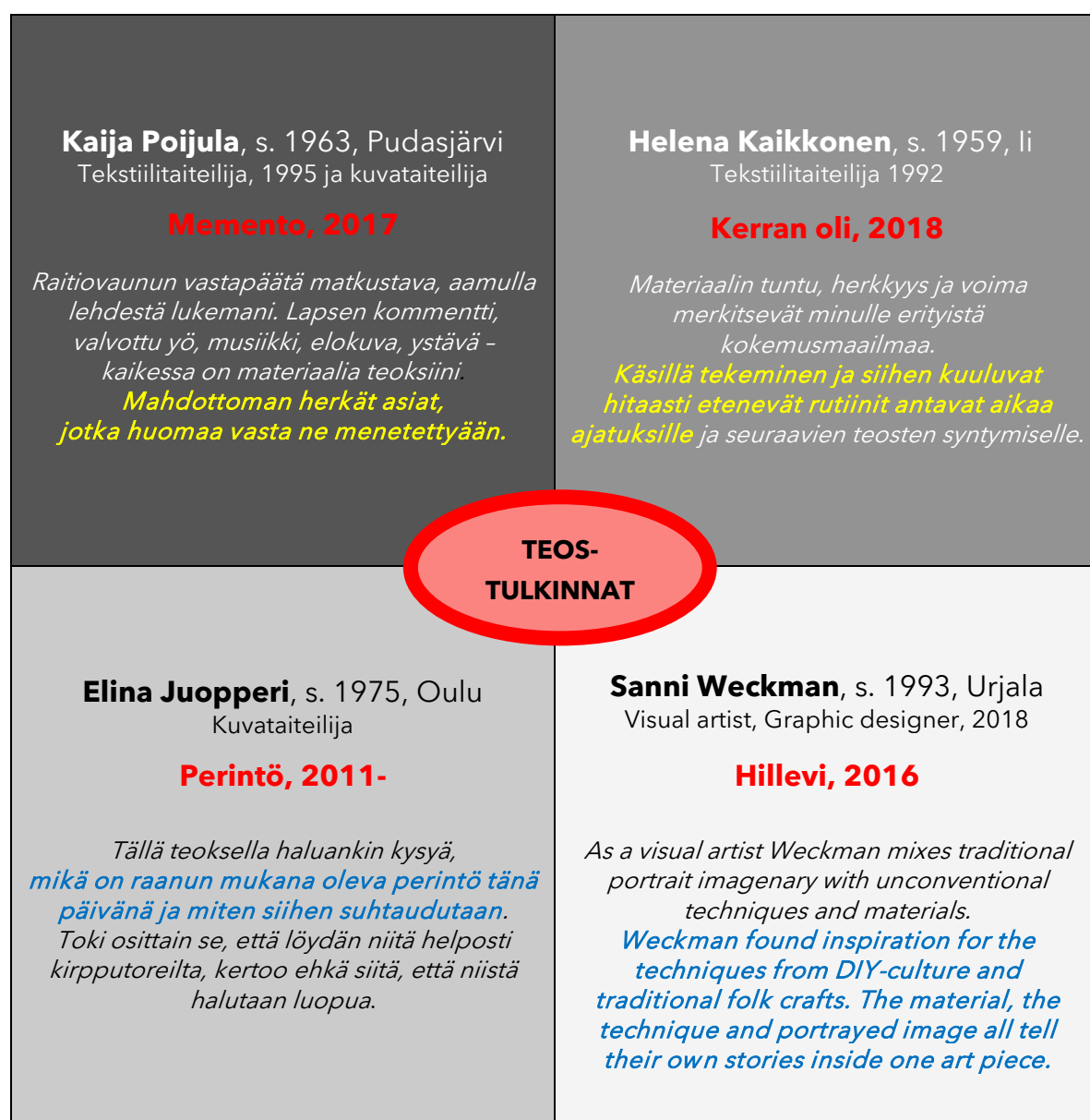
²⁶ **Installaatio** on esineistä tai materiaaleista tilaan koottu asetus. Konttinen & Laajoki 2005, 156.

²⁷ **Work-in-progress** on keskeneräinen työ tai tuotanto. <https://www.sanakirja.org/search.php?id=295882&l2=17>

²⁸ **Performanssi** on tapahtuma tai esitys, joka yhdistää eri taidemuotojen elementtejä. Hämäläinen-Forslund 1996, 192.

Kaikkosen *Kerran oli* -teoksen (2018) kautta pohditaan edelleen käsityön merkityksiä nykytekstiilitaiteessa. Teos on ollut esillä Oulun taidemuseossa Kaipuun horisontti -näyttelyssä 2.2.- 2.6.2019.

Tutkimuksen kohteista on muodostettu visuaalinen kooste, joka sisältää perustiedot taiteilijoista, tutkittavista teoksista sekä taiteilijoiden omakohtaisia kuvauksia työskentelystään ja ilmaisun lähtökohdista (kuvio 3).²⁹

Kuvio 3. Tutkimuksen kohteena olevat taiteilijat, teokset ja heidän taiteellisen työskentelynsä lähtökohtia.

²⁹ Poijula, 2018; KaikkonenH, 2018; Weckman, 2018; Juopperi, 2018.

1.5 Tutkimuksen rakenne

Tutkimuksessa rakennetaan yhteyttä tekstiili-ilmaisun menneisyyden ja nykyisyyden välille. Tutkimuksen tehtäväksi on määritelty käsityön merkityksien löytäminen nykytekstiilitaiteesta. Tutkittavan aineiston avulla pyritään tavoittamaan tekstiilitaiteen suhde historiaan ja nostamaan sieltä arvoja nykytekstiilitaiteeseen.

Tutkielman rakenne jäsentyy siten, että aluksi käsitellään (luku 2) suomalaisen tekstiilitaiteen keskeisiä kehitysvaiheita. Niiden avulla pyritään luomaan kokonaiskuva taiteellisen ilmaisun syntymisestä tekstiilitaiteessa ja irtaantumisesta käsityöläisyydestä ja käsityön ympäristöstä. Tämän perusteella kuvaillaan nykytekstiilitaiteen olemusta ja tavoitteita. Suomalaisen tekstiili-ilmaisun kehityksen kuvaus taustoittaa tutkimusta ja antaa sille näkökulman. Tutkimuksen perustana on historian tietoa ja sen artefakteja arvostava näkemys, jonka mukaan tarvitsemme menneisyyttä ja sen luomia merkityksiä ymmärtääksemme nykyisyyden.³⁰

Tämän jälkeen (luku 3) perehdytään tarkemmin tutkimuksen aineistoon. Tutkimuksen kohteena olevat tekstiilitaideteokset esitellään. Kuvailu perustuu taiteilijoiden teemahaastatteluun ja kirjallisiin lähdetietoihin sekä tutkijan näyttelykäyntien aikana tekemiin havaintoihin ja työpäiväkirjan muistiinpanoihin. Selvityksen tavoitteena on tuoda näkyville tutkittavien teosten taiteilijoiden omakohtaiset, yksilölliset tavoitteet ja näkemykset sekä teoksien valmistumiseen liittyneiden työprosessien vaiheita. Tutkimuksessa tuodaan esille myös taiteilijoiden määritelmiä käsityön merkityksestä työskentelyssään ja sen lähtökohdissa. Tutkimuksen aineistona olevan tekstiiliteoksen esittelyn jälkeen kuvataan omassa luvussaan tutkijan toteuttamia teostulkintoja ja niiden sisältöä. Teostulkintoille on määritelty tutkimuksen tavoitteen mukainen erillinen kysymys. Teostulkintojen tekemisen avulla tutkittavien tekstiiliteosten käsityöhön liittyvät merkitykset on mahdollista ymmärtää käytännönläheisesti (luku 4).

Tutkimuksen tuloksia käsitellään Käsityön merkityksiä nykytekstiilitaiteessa -luvussa (luku 5). Tuloksia käsitellään suhteessa tutkimuksen lähtökohtiin ja aineistoon sekä nykytaiteen luovan prosessin olemukseen. Tutkitun ilmiön koosteena tuloksiin

---

³⁰ Priha 2014; Priha 2007, 16; Nikula 1995, 11.

liittyy suomalaisen tekstiili-ilmaisun kehityksen kuvaus. Lopuksi (luvussa 6) pohditaan arvioiden tutkimuksen sisällön kokonaisuutta ja vaikutuksia.

Tutkielmassa käytetään runsaasti kuvia havainnollistamaan tekstiilitaiteen historiaan, tutkittaviin tekstiilitaideteoksiin ja niiden tulkintoihin liittyviä tietoja. Tämä on perusteltua valitun aiheen ja aineiston visuaalisen luonteen ja muodon vuoksi. Tutkimusraporttiin liitetyn kuvituksen avulla voidaan tiedolle luoda myös sen vastaanottoa edistävä ja kehittävä rakenne. Visuaalisuuden tehtävänä on esittää senlaatuista tietoa, materiaalia ja aineistoa, jonka kirjallinen luonnehdinta ja kuvailu olisi ollut ongelmallista. Kuvat auttavat lukijaa tekemään omia tekstiä monipuolistavia ja syventäviä tulkintoja.³¹

1.6 Aiemmat tutkimukset

Tutkimuksen aihe käsittelee käsityötä, tekstiilitaidetta ja nykytaidetta – käsityön merkityksiä nykytaiteessa tekstiilitaiteen näkökulmasta. Aiheeseen liittyvää tutkimusta on tehty käsityötieteen, taidehistorian ja kasvatustieteen sekä taideteollisuus- ja muotoilualan tutkimuksen piirissä.

Käsityön käsitteen määrittely ja tutkimuksen tekemiseen liittyvät mahdollisuudet avautuvat Pirkko Anttilan useiden tutkimusten ja teosten avulla.³² Käsityötiede tutkii suunnittelu- ja valmistusprosesseja materiaalien, tekniikoiden, kädentaitojen ja niihin liittyvän tiedon näkökulmien kautta.³³ Käsityötieteen ulottuvuus on esillä myös Marketta Luutosen väitöstutkimuksessa *Kansanomainen tuote merkityksenkantajana: tutkimus suomalaisesta villapaidasta* (1997). Luutonen käsittelee tutkimuksessaan Korsnäsin neulepaitaa ja Jussipaitaa kulttuurin ilmentyminä ja merkkeinä. Neulepaitaa tarkastellaan ilmiönä, jossa fyysisten ominaisuuksien lisäksi selvitetään käyttöön, aikaan ja ympäristöön liittyviä näkökulmia. Tutkimuksessa päädytään päätelmään, että perinteiset villapaidat toimivat kulttuuristen merkitysten kiinnitysalustoina ja tämä ominaisuus on

---

³¹ Tuhkanen 2001, 423.

³² Anttila 2005, passim.; Anttila 1996, passim.; Anttila 1992, passim.

³³ Oksanen-Lyytikäinen 2014, 178.

vaikuttanut niiden pitkään elinkaareen.³⁴ Luutosen tutkimus on ollut esikuvana Pölläsen ja Ruotsalaisen tutkimuksessa (2017) *Dialogue Between Art and Craft: Textile Materials and Techniques in Contemporary Art*.³⁵ Siinä käsityön ja taiteen materiaalien ja tekniikoihin liittyvää vuorovaikutusta tarkastellaan aistihavaintoina avautuvina ilmiöinä tavoitteena luoda ilmiön olemuksesta mahdollisimman kokonainen kuva. Tutkimukseen liittyvät kysymykset: mikä ilmiö on, miten se ilmenee, millainen se on, mitä ominaisuuksia siinä on, mitä se merkitsee, mitä siihen sisältyy, mikä on kokonaisuus ja olennaiset piirteet sekä miten se nähdään.³⁶

Taidehistorian tutkimuksen piirissä syntyneet väitöskirjat Seija Heinäsen *KÄSITYÖ-
TAIDE-TEOLLISUUS: näkemyksiä käsityöstä taideteollisuuteen 1900-luvun alun
ammatti- ja aikakauslehdissä* (2006)³⁷ ja Mirja Kälviäisen *Esteettisiä käyttötuotteita
ja henkisiä materiaaliteoksia: hyvän tuotteen ammatillinen määrittely
taidekäsityössä 1980-luvun Suomessa* (1996)³⁸ taustoittavat käsityön ja
taidekäsityön sisältöä, arvottamista ja käsitteiden määrittelyä. Kasvatustieteen
tutkimuksen alueella toteutettu Sinikka Kojonkoski-Rännälin (1995) *Ajatus
käsissämme: käsityön käsitteen merkityssisällön analyysi* selvittää käsityön
ominaisuuksia ja merkityksiä. Tutkimuksen tuloksissa korostuu käsityön tekeminen
ihmisen luontaisena tarpeena eli perusintentiona sekä kokonaisena tekemisenä,
jossa sama henkilö suorittaa prosessin kaikki vaiheet.³⁹

Minna Haverin *Pehmeä taide, lankatekniikat kuvataideilmaisussa* (2016) väitöskirja
tarkastelee käsityön ja taiteen yhteyksiä. Haverin mukaan taiteessa on yleensä
lähtökohtana viesti, jonka taiteilija ilmaisee omalla tavallaan hyödyntäen erilaisia
tekniikoita, kuten esimerkiksi käsityötä. Käsityössä puolestaan tekniikan hallinta ja
mahdollisuudet ovat useimmiten keskeisessä roolissa ja tuloksena on tuote, jota
voidaan käyttää.⁴⁰

---

³⁴ Luutonen 1997, passim.

³⁵ Pöllänen & Ruotsalainen 2017, 1-17.

³⁶ Luutonen 1997, 51-52.

³⁷ Heinänen 2006, passim.

³⁸ Kälviäinen 1996, passim.

³⁹ Kojonkoski-Rännäli 1995, passim.

⁴⁰ Haveri 2016, passim.

Leena Svinhufvudin tekstiileihin ja alan historiaan liittyvä laaja tutkimustyö, julkaisut ja erityisesti väitöskirja *Moderneja ryijyjä, metritavaraa ja käsityötä: tekstiilitaide ja nykyaikaistuva taideteollisuus Suomessa maailmansotien välisenä aikana* (2009)⁴¹ ja Päikki Prihan tutkimukset etenkin Suomen Käsityön Ystävien vaiheista avaavat myös perusteellisia näkökulmia suomalaisen tekstiilitaiteen historiasta ja sisällöistä.⁴² Leena Lukkarisen väitöskirja *Kierrätysmateriaalin käyttö nykytekstiilitaiteessa: tulkintoja kierrätetystä tekstiilimateriaalista naiseuden ja arjen valossa* (2008) pyrkii löytämään näkökulman tekstiilitaiteilijan oman taiteellisen tutkimuksen kautta nykytekstiilitaiteen luonteeseen.⁴³ Marjukka Vuorisalon *Off(f) Textile: suomalainen tekstiilitaide esiin nykYTEknologian avulla* (2013) väitöskirja tarjoaa selkeän katsauksen suomalaisen tekstiilitaiteen käsittelyyn muotoilun, taideteollisuuden ja taiteen alan julkaisuissa sekä tuoreen näkökulman tekstiilialan esittämiseen nykYTEknologian sovellusten avulla.⁴⁴

Sini Myllyniemi pohtii opinnäytteessään (2016) *Pehmeää ja poliittista? Tekstiiliveistos Suomen nykYtaidekentällä* tekstiiliveistosten asemoitumista suomalaisella nykYtaidekentällä. Myllyniemi osoittaa, että tekstiiliveistokset ovat moniulotteinen ilmiö: ne liittyvät käsityöhön työtavan kautta, muotoiluun tekstiilitaiteen kautta, erilaisiin aatesuuntiin teosten aiheiden kautta. Hänen mukaansa tekstiiliveistokset haastavat nykYtaiteen menetelmiä ja sisäisiä arvoja.⁴⁵ Maria Vähäsarjan opinnäyte *Tekstiilin merkityksiä nykYtaideteoksessa* (2012) tuo esille käsityksen tekstiilin nykyisyyteen ja historiaan liittyvistä yhtäaikaisista arvoista suhteessa käyttäjään, käyttötarkoitukseen tai käsityötekniikkaan. Tutkimuksen tuloksissa todetaan myös että, tekstiiliin liittyy naiseuteen, arkeen ja hitaaseen työhön liittyviä merkityksiä, joilla on kulttuurisia eroavaisuuksia.⁴⁶

Kaisa Lackmanin pro gradu -tutkielma *Luotoksia: etupistokirjonta taiteellisen työskentelyn menetelmänä sekä karjalaisen perinteen jatkajana* (2014) tutkii käsinkirjonnan menetelmän sopivuutta moderniin tekstiilitaiteeseen. Tutkimus

---

⁴¹ Svinhufvud 2009, passim.

⁴² Priha 1999, 9-15 ja Priha 1981, 6-10.

⁴³ Lukkarinen 2008, passim.

⁴⁴ Vuorisalo 2013, passim.

⁴⁵ Myllyniemi 2016, passim.

⁴⁶ Vähäsarja 2012, passim.

löytää käsityöperinteeseen pohjautuvan tavan uudessa tekstiili-ilmaisussa. Lackmanin tutkimuksessa todetaan kuitenkin perinteisen karjalaisen etupistokirjonnan olevan menneisyyteen painunut ilmiö.⁴⁷

Sanni Weckmanin opinnäytetyö *TEKSTILI/TAIDE/TEKSTILI - tekstiilikäsityön perinne, identiteetti ja nykypäivä* (2016) on yksi tämän tutkimuksen kohteista. Weckmanin isoäidistään kuvakudoksena toteuttama muotokuva avaa sekä taideteoksena että toteuttamisen prosessina kysymyksiä käsityön merkityksestä nykyaiteen menetelmänä.⁴⁸ Senni Uusikartanon opinnäyte *Kirjonta nykyaiteen esityskäytäntönä* (2016) pohtii tekstiilitaiteen sijaa nykyaiteessa. Työssä syvennyttään kirjontatekniikan näkökulmasta tekstiilitaiteen perinteisiin Suomessa ja tarkastellaan sen osuutta nykyaiteessa.⁴⁹

1.7 Tutkimuksen keskeiset käsitteet

Käsityö ja taide ovat pitkän perinteen omaavia kulttuurin osa-alueita, joita yhdistää tuotosten ainutkertaisuus. Käsityön roolia on yleisesti pidetty kulttuurisisältöjä säilyttävänä ja traditioita jatkavana, kun taas taiteen on katsottu olevan perusolemukseltaan uutta luovaa ja eteenpäin pyrkivää. Perinteisesti ajatellaan, että käsityöläiselle materiaali ja taidokas tekniikan hallinta ovat ensisijaisia, kun taiteilija puolestaan tekee teoksensa välittämään sanomaa. Näkemys, että taide on tehty tulkittavaksi ja käsityö käytettäväksi, perustuu historialliseen kehitykseen sekä kulttuuriin asenteisiin ja yhteiskunnallisiin tavoitteisiin.⁵⁰

Historiallisesti käsityö edelsi sekä taidetta että muotoilua – aina keskiajalle saakka kaikki tuottamistoiminta oli käsityötä. Renessanssin aikana taide alkoi erottautua omaksi alueekseen korostaen taiteen autonomisuutta ja taiteilijan luovuutta. Koska taiteilijan lahjakkuutta pidettiin ylivermaisena kaikkeen muuhun nähden, älyllistä toimintaa arvostettiin korkeammalle kuin fyysistä työtä. Taidetta pidettiin henkisenä

---

⁴⁷ Lackman 2014, passim.

⁴⁸ Weckman 2016, passim.

⁴⁹ Uusikartano 2016, passim.

⁵⁰ Haveri 2017, 108; Haveri 2016, 22.

ja luovana, mutta käsityötä fyysisenä ja toistavana: käsityön ja taiteen vastakkainen suhde syntyi.⁵¹

Nykytaiteet ovat etääntyneet useimmista taiteen muotoon tai tekniseen laatuun liittyvistä tavoitteista.⁵² Nykytaiteessa painopiste on teoksen sisällöllä ja sanomalla, joten teoksen arvoa ei määritellä sen mukaan, millainen materiaalin käsittelytaito taiteilijalla on.⁵³ Nykytaiteilijoilla ilmaisu ei pohjaudu materiaaliin ja tekniikkaan, vaan ideaan, joka toteutuu kyseisellä materiaalilla ja tekniikalla.⁵⁴

Nykykäsityön alueella ilmenee, ohjeita ja traditioita noudattavan käsityöosaamisen rinnalla, pyrkimyksiä ja toteutuksia käsityön merkityksestä luovuuden ja yksilöllisyyden ilmaisuna taidekäsityönä tai käsityötaiteena⁵⁵. Taidekäsityö tarkoittaa tekijältään esteettistä taideaistia vaativaa teknistä osaamista ja korkealaatuista käsityötä. Siinä idea ja taide ovat lähtökohtia, jotka saavat toteutuksensa käsityötekniikoin materiaalin käytössä ja muotoilussa. Taide lisää merkityksen, jonka mukaan toiminnan tuloksena syntynyt konkreettinen tuote on ilmaisullinen ja teosmainen.⁵⁶ Käsityötaiteen käsite ja toteutukset laajentavat perinteisen käsityön ulottuvuuksia ja kyseenalaistaa raja-aitoja käsityön ja taiteen alueilla.⁵⁷ Taideilmaisua ja käsityöosaamista yhdistävässä käsityötaiteessa taiteellinen merkitys, teosmaisuus ja ilmaisullisuus ovat käytännöllisyyttä ja lopputuloksen tasokasta teknistä toteutusta ratkaisevampia.⁵⁸ Käsityötaide merkitsee jonkin materiaalin taiteellista työstämistä käsityötekniikoita käyttäen.⁵⁹

Tässä tutkimuksessa käsitellään tekstiilitaiteen näkökulmasta käsityön merkityksiä nykytekstiilitaiteessa, siksi keskeisiä määriteltäviä käsitteitä ovat: käsityö, tekstiilitaide ja nykytaide.

---

⁵¹ Karppinen 2005, 81; Ihatsu 2004, 41.

⁵² Kupiainen 2004, 35.

⁵³ Haveri 2016, 80.

⁵⁴ Haveri 2017, 89; Veräjänkorva 2007, 74.

⁵⁵ Haveri 2017, 28-31.

⁵⁶ Haveri 2016, 83; Svinhufvud 2006, 9; Kalha 1997, 22.

⁵⁷ Haveri 2016, 31.

⁵⁸ Haveri 2016, 33; Karppinen 2005, 67.

⁵⁹ Haveri 2016, 83.

1.7.1 Käsityö

Käsityö tarkoittaa sekä prosessia, käsin tai käsissä pidettävin työkaluin suoritettua työtä, että käsin tehdyn työn tuotetta, produktia, käyttö- tai taide-esinettä.⁶⁰ Käsityössä ihminen tuottaa tuotoksia muokaten erilaista materiaalia käsityötekniikoin. Käsityö-sanan käyttö liittyy aina sellaisen työn tekemiseen, jossa työstäminen tai tekeminen tapahtuu käsiä käyttämällä, eikä käsillä voi muokata abstraktia materiaalia, esimerkiksi ajatuksia.⁶¹

Kun käsityölle asetetaan laadun kriteerejä, yksi tärkeimmistä on taito. Taidokkaasti tehty on hyvä ja tarkoituksenmukainen. Tällöin tarkoitetaan usein tuottamisen tekniikkaan liittyviä motorisia taitoja sekä tarkkuutta ja huolellisuutta. Pelkkä motoriikan hallinta ei kuitenkaan riitä käsityötaidon kriteeriksi. Käsityötaito muodostuu innovatiivisesta kokeilusta ja ideoinnista, tekemisen visuaalisesta ja teknisestä suunnittelusta sekä toteutuksen prosessista.⁶² Käsityöllä voidaan tarkoittaa siis sekä käsin tekemistä ja tekemisen tuloksia, että tekemiseen vaadittavaa taitoa.

Käsityö on toimintaa, jota ajatus ohjaa. Käsityöhön sisältyy idea syntymässä olevasta tuotoksesta sekä ajatus ja tieto siitä, miten se voidaan toteuttaa.⁶³ Käsityö on luonteeltaan kokonaisvaltaista tekemistä. Tämä tarkoittaa, että sama henkilö hallitsee käsityöprosessin jokaisen vaiheen: tuotoksen ideoinnin, esteettisten ja teknisten ominaisuuksien kehittelyn ja suunnittelun, valmistamisen sekä kokonaisuuden arvioinnin.⁶⁴ Kokonaiseen käsityöprosessiin kuuluu luovuus, ongelmanratkaisu sekä arviointi ja reflektointi.⁶⁵

Tässä tutkielmassa käsityö tarkoittaa käsillä tekemistä, käsintehtyä ja kädentaitoja sekä käsityöilmaisua.

---

⁶⁰ Nykysuomen sanakirja 2002,703; Anttila 1992,15 ja 36-37.

⁶¹ Kojonkoski-Rännäli 1995, 31.

⁶² Collanus et al. 2006, 153-155; Kojonkoski-Rännäli 1995, 83.

⁶³ Kojonkoski-Rännäli 1995, 31.

⁶⁴ Kojonkoski-Rännäli 1995, 92.

⁶⁵ Pöllänen & Kröger 2005, 87-88.

Käsityö voi osoittaa tekijänsä kädentaitojen hallinnan ja taidokkuuden, mutta myös luovuuden ja itseilmaisun tuotteen tai teoksen tekijänä (kuva 1).

Kuva 1. Käsityönä kudottu villahuivi, joka kangaspuista irrottamisen jälkeen muotoutui valitun sidoksen ja käytettyjen materiaalien laadun vuoksi kolmiulotteisesti laskoksille.

Huivin visuaalinen ja tekninen suunnittelu sekä kudonta Noora Merilä, tekstiilialan artesaaniopintojen Kulttuurin soveltaminen käsityöhön -tutkinnon osan ammatillisen osaamisen näyttö, 2016.

1.7.2 Tekstiilitaide

Tekstiilitaide käsittää taiteellisia näkökohtia ja taiteilijan henkilökohtaista luomista painottavia tekstiilejä, jotka voivat olla joko teollisesti tai käsin valmistettuja. Toisaalta tekstiilitaiteen alue sisältää käyttötarkoitusta palvelevista tuotteista kuvanveistoa ja maalaustaidetta läheneviin uniikkiteoksiin.⁶⁶ Tekstiilitaide sisältää osat *tekstiili* ja *taide*; on siis kyse tekstiilimateriaalin ja taiteen tekemisen välisestä vuorovaikutuksesta (kuva 2).⁶⁷ Tekstiilitaide on tekstiilin tekniikoin tai tekstiilin materiaalein luotua taidetta, jonka on tehnyt koulutuksen saanut tekstiilitaiteilija joko omin käsin tai toinen henkilö taiteilijan valvonnassa.⁶⁸

⁶⁶ Konttinen ja Laajoki 2005, 446-447.

⁶⁷ Luostarinen 2008, 32; Rantanen 2000, 11 ja 15.

⁶⁸ Vuorisalo 2013, 222.

Tekstiili-sanana alkuperä on latinan kielen sanassa *texere*, kutoa.⁶⁹ Se viittaa erityisesti kudottuihin kankaisiin. Kankaiden rakenteita luokiteltaessa perusjako tehdään kuiduista valmistettujen kankaiden ja toisaalta rakenteellisten, aikaisemmin valmistetuista elementeistä (esimerkiksi kehrätyistä langoista) tehtyjen kankaiden välille. Kankaankudonnassa kaksi lankajärjestelmää risteää toisensa lomitse: jännitteessä oleva loimi ja sitä kohtisuoraan läpi poimutteleva kude muodostavat ehyen rakenteen. Tekstiilirakenne voi muodostua myös yhden lankajärjestelmän avulla: neuloksen silmukat, virkkauksen ketjut tai palmikoimisen ristikot rakentavat yhtenäisen pinnan.⁷⁰ Kuitukankaiden rakenteessa kuidut yhdistyvät mekaanisin, termisin tai kemiallisin menetelmin tai näiden yhdistelmin.⁷¹

Tekstiilitaidetta tehdään monimuotoisilla ja erilaisilla tekniikoilla, ja nämä tekniikat ovat saaneet taiteenlajissa merkittävän painotuksen. Tekstiilitaiteessa tekniikan ja materiaalin välillä on kiinteä suhde: materiaali vaikuttaa siihen, millaisilla tekniikoilla sitä voidaan työstää ja toisaalta tekniikat vaikuttavat siihen millaista materiaalia tekniikoissa voidaan käyttää.⁷² Tekstiilitaide voidaan määritellä yhdeksi materiaalipohjaisen taiteen osa-alueeksi, joka korostaa materiaaliin erikoistumista, alan syväosaamista ja innovatiivista suuntausta.⁷³

Nykytekstiilitaiteessa taiteellinen ilmaisu ja tekeminen ovat kuitenkin vapaata ja moni-ilmeistä. Tekstiiliteoksen tulkinta ei perustu yksipuoliseen katsomistapaan vaan kirjoon erilaisia vaihtoehtoisia tulkintoja, yksityisiin kokemuksiin tai mahdollisten totuuksien loputtomaan joukkoon.⁷⁴

Tässä tutkielmassa tekstiilitaide tarkoittaa tekstiilikuitujen, -tekniikoiden tai tekstiilituotteiden käyttöä taiteellisenä ilmaisukeinona.

Kirsti Rantanen kertoo työstään Langan varassa- teoksessa (2000): *”Olen tekstiilitaiteilija. Minun välineeni on lanka. Lankaan tarvitaan kuituja ja kierre. Sitten se kestää.”*⁷⁵ Hän kuvaa työprosessiaan ja sen tavoitteita: *”Töiden syntyminen on*

---

⁶⁹ Nykysuomen sanakirja 2002, 628.

⁷⁰ Luostarinen 2008, 33.

⁷¹ Räisänen et al. 2017, 174.

⁷² Luostarinen 2008, 33-34.

⁷³ Veräjänkorva 2006, 18-19.

⁷⁴ Eriksson 2001, 107.

⁷⁵ Rantanen 2000, 11 ja 15.

kuin portaiden nousemista, kehittymistä aste asteelta, tekeillä oleva työ synnyttää seuraavan. Materiaali on kuin siemen, josta ajatus kasvaa ja työn sisältö syntyy. Pystyn sanomaan, mitä ajattelen loimen ja kuteen avulla.”⁷⁶

Kuva 2. Kirsti Rantanen, *Palava palaa*. 1989.

---

⁷⁶ Veräjänkorva 1987, 52.

1.7.3 Nykytaide

Taide on merkityksellisenä pidettävää, aistipohjaisiin elämyksiin tähtäävää, luovaa toimintaa ja sen tuloksia.⁷⁷ Käsitys taiteesta on ajassa muuttuva ja vaihteleva.⁷⁸

Nykytaide on uusin taide.⁷⁹ Nykytaide tarkoittaa viime vuosikymmeninä tehtyä taidetta huomioimatta teosten tyyliä.⁸⁰ Jokaisena aikana on välineestä tai tekijästä riippumatta kuitenkin vain yksi taide, aikansa nykytaide.⁸¹ Nykytaiteen kokonaisuus muodostuu taiteen luomisen lähtökohdista huolimatta yhteneväisistä teemoista ja aineksista teosten sisällöissä.⁸² Taide heijastaa aikaansa, ajan ilmiöitä ja vaikutuksia.⁸³

Nykytaiteessa ajatellaan, että taidetta on minkä tahansa esineen, asian tai materiaalin muokkaaminen ja käsittely niin, että siitä tulee taidetta. Siinä prosessissa tarvitaan taitoa – mikä itse asiassa onkin taide sanan alkuperä. Taitava toteutus ja suoritus voi olla joissakin taidemuodoissa olennainen tekijä.⁸⁴ Modernismin⁸⁵ syntyessä 1800-luvulla alettiin kiinnittää huomioita myös siihen, miten tekijä ilmaisee ja välittää kokemuksiaan, sisintään ja tunteitaan. Modernistiset taiteilijat uskoivat pystyvänsä luomaan ennennäkemätöntä, kun taas nykytaiteessa usein uusiokäytetään olemassa olevia ja tuttuja elementtejä.⁸⁶

Nykytaiteelle on hahmoteltu erilaisia alkamispisteitä. Suomessa nykytaiteen museo Kiasma on määritellyt oman toiminta-alueensa alkavaksi 1960-luvun alusta. 1960-luvulla modernin taiteen tavoitteet saavutettiin ja taiteen kentällä tapahtui

---

⁷⁷ Nykysuomen sanakirja 2002, 483.

⁷⁸ Anttila 2005, 94.

⁷⁹ Rautio 1999, 32.

⁸⁰ Hämäläinen-Forslund 1996, 116.

⁸¹ Kangas 2009, 10.

⁸² Luostarinen 2008, 161.

⁸³ Sederholm 2000, 125.

⁸⁴ Sederholm 2000, 6.

⁸⁵ **Modernismi** (lat. modo, ”juuri nyt”) on yhdistetty taiteen avantgarde-liikkeisiin ja sille tunnusomaisena on pidetty mm. irtautumista esittävydestä, kirjallisesta sisällöstä ja pyrkimyksestä kolmiulotteisuuteen sekä suhteiden katkaisemiseen menneisyyteen. Modernistisen kuvataiteen tradition on katsottu alkavan kubismista, toisinaan impressionismista, toisinaan 1800-luvun ranskalaisesta realismista. Taiteen sanakirja 2000, 274.

⁸⁶ Sederholm 2000, 6 ja 9.

muutoksia, jotka voimistuivat 1970-luvulla.⁸⁷ Postmodernismin⁸⁸ myötä yhtenäiskulttuurin ajatus hajosi. Taiteissa ei enää noudateta olemassa olevia pelisääntöjä. Sen sijaan erilaisia materiaaleja, taiteiden lajeja, ja taiteiden eri aikakausien ilmaisutapoja yhdistellään ja käytetään vapaasti.⁸⁹

Tässä tutkielmassa nykytaide määrittyy tämän ajan taiteeksi, ajan ilmiöitä kommentoivaksi ilmaisuksi.

Esine sinänsä voi tehdä taideteoksen. Taiteeksi otettu potkukelkka on kääritty angoraan ja sen taivutetut jalakset kääntävät kulkusuunnan kiertämään kehää, sen käyttöarvo mitätöityy ja tilalle tulee symbolista arvoa. Taitelija on käsitellyt, omalla kosketuksellaan merkinnyt ja antanut toisen merkityksen käyttöesineelle (kuva 3).⁹⁰

Kuvataiteilija Ann Sundholm kertoo työskentelystään: *"Materiaalit, joilla toteutan teokseni ovat hyvin vaihtelevia. Objektieni osat ovat usein valmiita käytettyjä esineitä, joita päällystän, yhdistelen ja käsittelen eri tavoin, tai valmistan teoksen rungon ja muodon itse. Teos syntyy materiaalien ominaisuuksista; tuolin jalkaparin ujoista pihtipolvista, lehtikullan lämpimästä hohdosta tai ruohonleikkurin nälkäisestä ilmeestä. Ympäröivän maailman ilmiöillä ja esineillä on oma vahva puhutteleva luonne ja laatu. Luomassani kontekstissa esineet ja materiaalit saavat uuden merkityksen ja uuden tehtävän."*⁹¹

Kuva 3. Ann Sundholm, *Ulli's Schneumfahrer* (Ullin potkukelkka/ lumikiertäjä). 1991.
Teoksen materiaalina potkukelkka ja neulottu angoralanka.
Työn koko: 67 x 162 x 73 cm.

⁸⁷ Sederholm 2000, 24.

⁸⁸ **Postmoderni** on taiteen modernismin jälkeinen kehitys 1960-luvulta lähtien. Taiteen postmodernismille on tunnusomaista leikki, ironia, anarkia ja pastissi (teos, jossa tekijä jäljittelee jotakin tyyliä tai toisen, yleensä tunnetun taiteilijan tyyliä ja tekniikkaa tai lainaa hänen aiheitaan. Lainaaminen on hyvin tietoista, mikä erottaa pastissin plagiaatista. Pastissi voi merkitä hengenheimolaisuutta ja arvostuksen osoittamista tai ironista tai parodioivaa suhdetta lainauksen kohteeseen) sekä uusien tekniikoiden kokeilu, mahdollisuus moniin eri tulkintoihin ja taiteenlajien välisten rajojen murtaminen. Taiteen sanakirja 2000, 346 ja Taiteen pikkujättiläinen 1991, 484 ja 521.

⁸⁹ Sederholm 2000, 190.

⁹⁰ Kaitavuori 1993, 23; Levanto 1998, 61-62.

⁹¹ Taiko 2019.

2. SUOMALAINEN TEKSTIILITAIDE

Suomalaisella tekstiilitaiteella on pitkä historia ja se on olemassa taiteena myös tässä ajassa⁹². Tekstiilitaiteeseen erikoistunut taiteilija omaa vahvan sisäisen näkemyksensä lisäksi laajan sivistyksen alastaan, tiedon tekstiilien historiasta esihistoriasta nykypäivään ja hän hallitsee suuren kirjon erilaisia menetelmiä, tekniikoita ja materiaaleja sekä kehittää alan käytäntöjä tulevaisuuden näkökulmasta⁹³.

Käsityön ja taiteen polarisaatio, vuoropuhelu tai vastakkainasettelu, suomalaisen tekstiilitaiteen kehityksessä ja historian kulussa taustoittaa tätä tutkimusta. Tutkimuksen näkökulma esitetään näyttein kuviossa 4, se osoittaa myös lähtökohdat ja periaatteet aiheen tutkimukseen. Kuviosta voidaan visuaalisesti lukea, miten painopisteet käsityön ja tekstiilitaiteeseen liittyvän tekemisen ja ilmaisun osalta kehityksen aikana muodostuvat ja muuttuvat.

Suomalaisen rautakauden lopun aika (tarkemmin viikinkiaika 800-1050 j.a.a. ja ristiretkiaika 1050-1300 j.a.a.⁹⁴) tuo esille ensimmäiset säilyneet tekstiilifragmentit todisteeksi kudonnaisten valmistamisesta sekä tekstiili-ilmaisusta ja koristeista kankaalla. Esteettisyyden tarve on ohjannut varhaisimpia suomalaisia tekstiilintekijöitä koristelemaan vaatteitaan ja kaunistamaan pukujaan. Keskiajalla kirjoitustaidottomalle kirkkokansalle haluttiin kuvien avulla viestiä uskonnollisista kertomuksista ja tehdä tutuksi kirjoitettua tekstiä. Tähän tarkoitukseen käytettiin myös tekstiilejä. Suomalaisen tekstiilitaiteen perusta on luotu tekijän käsityötaidon mutta myös estetiikan ja koristeellisuuden tajun sekä kertovan ilmaisun avulla jo esihistorian ja keskiajan kuluessa. Konttisen (2008) mukaan läpi keskiajan, pitkälle 1700-luvulle ja osin 1800-luvulle saakka se, mitä nykyisin pidetään taiteena, luettiin suurelta osin käsityöläisyyden piiriin.⁹⁵

Suomalaisen 1900-luvun tekstiilitaiteen kehitys voidaan nähdä tekniikka- ja materiaalipohjaisen taiteen syntymisenä. Vuosisadan aikana taiteilijan ja teoksen

---

⁹² Kangas 2009, 10.

⁹³ Kangas 2009, 11.

⁹⁴ Huurre 1983, 117-118.

⁹⁵ Konttinen 2008, 14.

tekijän työ eriytyy. Tekstiilitaiteilija vastaa teoksen suunnittelusta ja ilmaisusta, hän valmistaa luonnoksia ja piirroksia visuaalisesta kokonaisuudesta teoksen tekijää varten, joka hallitsee tekemiseen ja tekstiilimateriaaliin liittyvät kädentaidot ja toteuttamisen tekniikat.

Kuvio 4. Suomalaisen tekstiili-ilmaisun kehitys sekä suhde käsityön ja taiteen käsitteisiin.

Kuvion tekstiilit:

- Esiliinan pronssikierukkakoristelua, tekstiilifragmentti, 800-1050-luku.⁹⁶
- Birgitta Anundintytär, antependium, Huittisten kirkko, 1400-luku.⁹⁷
- Akseli Gallen-Kallela, Liekki-ryijy, 1900, kudottu Suomen Käsityön Ystävien kutomossa.⁹⁸
- Eva Brummer, Luonnos Ryijy, 1933, kutoja Aina Grundström.⁹⁹
- Greta Skogster-Lehtinen, Tuohitapetti, 1942, kutoja Taina Holmström.¹⁰⁰
- Dora Jung, Biafra, 1970, kutoja Marita Mattsson.¹⁰¹
- Kirsti Rantanen, Carmen (Kansallisooppera), 1993, kutoja/ valmistaja Aino Käppi.¹⁰²

⁹⁶ Koriste 2019.

⁹⁷ Konttinen 2008, 14-16.

⁹⁸ Liekki 2019; Valkonen 1999, 36.

⁹⁹ Svinhufvud 2012; Svinhufvud 2001, 12-14; Toikka-Karvonen 1971.

¹⁰⁰ Skogster 2019.

¹⁰¹ Timonen 2007, 113.

¹⁰² Rantanen 2000, 66-69.

2.1 Varhaiset katkelmat

Varhaisimmat merkit suomalaisesta tekstiiliosaamisesta liittyvät esihistorian ajan lopulle: ruumishautoista tehty hauraat tekstiililöydöt ajoittuvat 800 -1200-luvuille. Arkeologisissa kaivauksissa löydetty tekstiilien jäännökset ovat vaatekappaleiden fragmentteja, katkelmia, joihin on liitetty koristeeksi pronssilangasta kierrettyjä spiraalihelmiä (kuva 4). Niiden erittämä pronssioksidi on säilyttänyt ympärillä olevaa orgaanista tekstiilikuitua.¹⁰³

Rautakauteen liittyvien tekstiililöydösten perusteella on selvitetty tietoja käytetyistä materiaaleista ja niiden muokkauksesta, langan valmistuksesta, kankaiden rakenteista ja kutomisesta, värjäyksestä kasviväreillä sekä vaatetuksen osista ja muodoista. Tavallisimmin vaatteet olivat valmistettu villasta, myös pellava oli tunnettu, mutta huonomman säilymisen vuoksi löydöt eivät anna oikeaa kuvaa sen käytön määrästä. Tekstiilien valmistuksen eri vaiheissa tarvituista työvälineistä on säilynyt vain vähän: pellavaharjoja, keritsimiä, savisia ja luisia värttinän pyöriä, pystykangaspuiden painoja sekä neuloja.¹⁰⁴

Rautakauden naisen puvun suorakulmaisen villaisen esiliinan tai päällysvaatteena käytetyn vaipan koristeluna oli spiraalikierukoista muodostuvia ornamentaalisia ja nauhamaisia kuvioita, esimerkiksi ristejä ja tähtiä. Ne on pujoteltu joko loimilankoihin ja kangasta kudottaessa siirretty kuviomuotoon tai ommeltu valmiiseen kankaaseen. Esihistorian ajan omavaraistaloudesta huolimatta Huurre (1983) pitää kuitenkin pronssispiraalikoristeisten kankaiden valmistusta vaativana ja ylivoimaisena tavallisille kutojille, joten ne voivat olla ammattilaisen työtä.¹⁰⁵

Kuva 4. Esiliinan helman pronssikierukkakoristelua tekstiilifragmentissa, jonka leveys on 8 cm.

¹⁰³ Lehtosalo-Hilander 2001, 8-9; Huurre 1983, 183-184; Koriste 2019.

¹⁰⁴ Huurre 1983, 186.

¹⁰⁵ Lehtosalo-Hilander 2001, 8-9; Huurre 1983, 183-186.

2.2 Kertomuksia tekstiilissä

Keskiajalta Suomessa säilyneet tekstiilit ovat kirkollisia tekstiilejä kuten alttarivaatteita ja messukasukoita. Naantalin nunnaluostarissa on valmistettu tekstiilejä kirkollisiin tarkoituksiin 1440-luvulta alkaen, jolloin luostari perustettiin esikuvanaan Pyhän Birgitan luostari Ruotsin Vadstenassa. Elinolot olivat luostarissa ankarat ja säädellyt, mutta iltapäivisin nunnilla oli vapaa-aikaa kirjoittamiseen ja käsitöiden tekemiseen. Pääasiallisesti nunnat valmistivat erilaisia kudonnoisia ja koruompeleita.¹⁰⁶

Birgitta Anundintytär tuli nunnaksi Naantalin luostariin vuonna 1449. Luostarin ompeluateljeessa hän valmisti Huittisiin, kotikylänsä kirkkoon, ompelukirjonnalla alttaripöydän reunavaatteen, antependiumin. Sen kulmassa ovat nimikirjaimet b ja a, Birgitta Anundintytär - hän on ensimmäinen nimeltä tunnettu suomalainen naistaiteilija, tekstiilitaiteilija. Työssä on punaiselle pohjalle ompelukirjonnalla silkkilangoilla sekä hopea- ja kultarihmoilla kuvattu 14 kuvaryhmää, jotka on erotettu toisistaan koristeellisilla kierteisillä pylväillä ja holvikaarilla. Kuvien aiheet ja niissä esiintyvät henkilöt ovat Vanhasta testamentista, aiheena erityisesti Neitsyt Marian elämä sekä Jeesuksen syntymä ja nuoruuden tapahtumat. Lisäksi antependiumissa kuvataan birgittalaisjärjestön perustajaa Pyhää Birgittaa ja hänen tyttärtään Katariina Vadstenalaista (Kuva 5).¹⁰⁷

Kuva 5. Birgitta Anundintyttären ompelukirjonnalla valmistama antependium Huittisten kirkkoon, 1400-luvun lopulta. Kuvassa olevan osan aiheena on Pyhä Birgitta ja tyttärensä Katariina. Tekstiilin pituus on 220 cm ja korkeus 16 cm. Suomen kansallismuseo, Helsinki.

¹⁰⁶ Konttinen 2008, 14-16; Lindholm 1986, 160-161. Priha 2001, 90-91.

¹⁰⁷ Konttinen 2008, 14-16; Priha 2001, 90-91; Riska 1989, 256. Lindholm 1986, 160-161.

2.3 Kutomataiteesta tekstiilitaiteeksi

Suomessa tekstiilitaide on vakiintunut vasta 1900-luvulla. Tekstiilitaiteemme taustalla on kirkollisen tekstiilitradition lisäksi vahva talonpoikauskulttuuriin liittyvä käsityöperinne, jossa tekstiilit syntyivät käytännön tarpeesta, ja niiden tekemistä pidettiin arvokkaana työnä. Vanhoista käyttötekstiileistä tunnetuimpia ovat ryijyt, jotka lämmittivät peitteinä ulkona veneissä ja reissä sekä sisällä vuoteessa ja lattioilla. 1800-luvulla ne saivat paikan esteettisinä esineinä seinällä.¹⁰⁸

1800-luvun lopulla taiteilijat suosivat kansallisromanttiseen tyyliin kotimaisia materiaaleja sekä geometrisesti tyyliteltyjä luontolähtöisiä muoto- ja koristeaiheita. Karelianismin myötä syntyi myös Suomen Käsityön Ystävät (SKY) taiteilija Fanny Churbergin (1845-1892) toimesta vuonna 1879.¹⁰⁹ Yhdistys ajoi ohjelmallaan suomalaisen käsityötaidon yleistä edistämistä ja sen "*jalostamista isänmaalliseen ja taiteelliseen suuntaan*"¹¹⁰. Suomen Käsityön Ystävien varhaishistoria on usein nähty suomalaisen tekstiilitaiteen alkuna¹¹¹.

Suomalaisuuden korostaminen ja kansallistunteen vahvistaminen olivat lähtökohtana myös vuoden 1900 Pariisin maailmannäyttelyn Suomen paviljongin arkkitehtuurissa ja näyttelyissä. Suomen Käsityön Ystävät tilasi Axel Gallenilta (vuodesta 1907 lähtien Akseli Gallen-Kallela) paviljongin Iris-huoneen sisustukseen kuuluneiden tekstiilien mallit: tärkeimpinä *Liekki-ryijy* (Kuva 6) ja *Metsäkanat*-kuvakudos (kuva 7).¹¹²

Akseli Gallen-Kallelan (1865 -1931) suunnittelemaa ja Suomen Käsityön Ystävien kutomossa kudottua *Liekki-ryijyä* voidaan pitää Suomen ensimmäisenä modernina ryijynä, taidetekstiilinä.¹¹³ Huolimatta kiinnostuksestaan suomalaista kansanomaista ryijytraditiota kohtaan Gallen-Kallela irtautui Liekkiä piirtäessään etnografisista esikuvista ja sovelsi perinteiseen tekniikkaan jugendin orgaanisesti kaartuvaa viivaa

---

¹⁰⁸ Isohauta 2015, 17.

¹⁰⁹ Priha 1999, 9-10; Aav & Kalin 1986, 11.

¹¹⁰ Priha 1999, 9-10; Amberg 1992, 89.

¹¹¹ Svinhufvud a 2009, 37.

¹¹² Iris 2019; Kupke 2008, 178-179; Fredrikson 2001, 50; Svinhufvud 1999, 41; Valkonen 1999, 8 ja 36.

¹¹³ Valkonen 1999, 7; Toikka-Karvonen 1971, 299.

ja epäsymmetristä sommittelua.¹¹⁴ Kansallisromanttinen Liekki-ryijy oli penkkiryijy: se laskeutui seinältä penkin päälle ja edelleen lattialle pöydän alle matoksi (kuva 6).¹¹⁵ Siinä yhdistyi suomalaisen ryijytradition tarina peitteestä seinätekstiiliksi modernissa tekstiilissä.

Kuva 6. Iris-huone Pariisin maailmannäyttelyssä vuonna 1900, Iris-huoneen sisustus syntyi Akseli Gallen-Kallelan ja Louis Sparren yhteistyönä. Gallen-Kallelan suunnittelemat verhot ja seinältä penkin päälle ja lattialle laskeutuva Liekki-ryijy. Tekstiilit valmistettiin Suomen Käsityön Ystävien kutomossa.

Kuva 7. Harjoitustilkku Akseli Gallen-Kallelan suunnittelemasta Metsäkana-friisistä, joka kiersi Iris-huonetta. Teos oli toteutettu kuvakudostekniikalla. Metsäkana-kuvakudoksen kutoi villalangasta Norjasta oppia hakenut Aline Hellen Suomen Käsityön Ystävien kutomossa. Designmuseon kokoelmat.

¹¹⁴ Aav & Kalin 1986, 14; Priha 1981, 6.

¹¹⁵ Sata vuotta 1979, 14-15.

Tekstiilitaiteen opetus käynnistyi virallisesti Taideteollisuuskeskuskoulussa vuonna 1929, jolloin syntyi *"kutomataiteen osasto"* muiden koristetaiteiden osastojen rinnalle. Suomen Käsityön Ystävät osallistui 1920-luvun alussa merkittävällä tavalla opetuksen kehittämiseen. Koulutuksen sisältö rakentui *"teknillisten valmistustapojen, erityisesti kudonnan"* oppimisesta ja siihen liittyvien tekstiilisuunnittelun ja ammattiopirustuksen harjoituksista – koulutuksessa painotettiin käytännön taitoja ja erikoistumista tekstiilitekniikkoihin. Taideteollisuuskeskuskouluun perustetun tekstiilitaiteen opetus oli sananmukaisesti tekstiilien tuomista taideopetuksen piiriin.¹¹⁶ Tekstiilitaiteilijan tehtäväksi muodostui kansanomaiseen suomalaiseen tekstiiliperintöön perustuvien, esteettisesti korkeatasoisten ja ajan sisustustyyliin sopeutuvien, helposti huollettavien tekstiilien suunnittelu.¹¹⁷

Tekstiilitaide ammatillistui Suomessa maailmansotien välisenä aikana. Tekstiilitaiteilijat esiintyivät 1920- ja 30-lukujen julkisuudessa kiinnostavina taiteilijoina ja käsityöperinteen, erityisesti kudonnan, asiantuntijoina sekä käsityömallien suunnittelijoina.¹¹⁸ Suomalaiset 1920- ja 30-luvun modernien taidetekstiilien tekijät, kuten Eva Anttila (1894-1993) ja Eva Brummer (1901-2007), pyrkivät tekstiileissään yksilölliseen ilmaisuun. Se saavutettiin abstraktiolla, mutta ilman takautumista kansatieteelliseen perinnekuvaan.¹¹⁹

Funktionalismi, joka saavutti Suomen 1920-luvun lopulla, vaikutti tekstiilitaiteeseen aluksi kuva-aiheiden ja kompositioiden muutoksena. Tämä näkyy esimerkiksi Maija Kansasen (1889-1957) tekstiileissä, joiden keskeisiä piirteitä olivat tasapainoinen sommittelu ja suuret, selvät muodot sekä horisontaaliset ja vertikaaliset viivat. Kansasen kuvakudokset edustivat abstraktilla sommittelullaan modernia kuvataidetta.¹²⁰ Hänen tekstiili-ilmaisussaan ei ollut näkyvissä 1920-luvun alkupuolen pyrkimystä klassisuuteen tai koristeelliseen kansanomaisuuteen. Niille oli tyypillistä myös, että tekstiilit olivat taiteilijan itsensä kutomia. Tämä on ehkä

---

¹¹⁶ Svinhufvud 2009a, 48 ja 67.

¹¹⁷ Peltovuori 1995, 136.

¹¹⁸ Priha & Svinhufvud 2019, 33; Svinhufvud 2009c, 33.

¹¹⁹ Korvenmaa 2009, 91.

¹²⁰ Korvenmaa 2009, 91.

syynä niiden materiaalikokeiluille ja uusille teknisille rakenteille.¹²¹ Myös taidemaalariksi kouluttautunut Eva Anttila toteutti kuvakudoksien luomisprosessin itse. Hän laati luonnokset ja työpiirrokset, värjäsi langat, kutoi ja viimeisteli tekstiilin.¹²² Eva Anttilan toimintaa tekstiilitaiteilijana kuvaa hänen oma toteamuksensa: *"En ole koskaan ymmärtänyt kuvataiteen ja taideteollisuuden eroa."*¹²³

1930-lukua pidetään taitekohtana ryijyn muodostumisessa itsenäiseksi taidemuodoksi, taideteoksen kaltaiseksi.¹²⁴ Taideryijy kehittyi taiteilijan ja kutojan läheisenä yhteistyönä materiaalikeskeisenä ja yksilöllisenä ilmaisuna.¹²⁵ Eva Brummerin työskentely taideryijyn synnyssä oli ratkaiseva: ryijysuunnittelu oli hänelle maalaustaiteeseen verrattava ilmaisutapa.¹²⁶ Hän irtaantui ruutupaperille tehdystä tarkasta työpiirustuksesta ja suunnitteli värisommitelmat luonnoksina, jotka kutoja toteutti – tämän kaltaiset tekniset kokeilut ovat osa välineen haltuunottoa ja tämän ajan tekstiilitaidetta edistävä teema (kuva 8).¹²⁷ Luonnos-ryijyn (kuva 9) kudontavaiheessa Eva Brummer ehdotti ensimmäistä kertaa kutojalle työskentelyä pelkän luonnoksen avulla ilman ruutupaperipiirustusta.¹²⁸

Taideryijyn murros tapahtui 1940- ja 50-luvuilla, kun ilmaisun lähtökohdaksi muodostui taiteelliset pyrkimykset. Ryijyistä hävisivät selkeät kuviot ja säännöllisyys, tilalle tulivat epäsymmetrisyys ja toisiinsa liukuvat värikentät, ääriviivattomuus. Syntyi valööriryijy, jonka yhdessä nukassa saattoi olla useita värejä tai saman värin erisävyjä, jolloin etäältä katsoen syntyi elävä tekstuuri. Nukka leikattiin auki eripituisiksi, jolloin perinteisen ryijyn suorat nukkarivit hävisivät.¹²⁹ Uhra-Beata Simberg-Ehrströmin (1914-1979) valööriryijyissä (kuva 12) on nähtävissä kuvataiteelliset, väriin ja sommitteluun liittyvät lähtökohdat.¹³⁰

---

¹²¹ Svinhufvud 2009c, 32; Svinhufvud 2009a, 87; Valkonen 1999, 9; Peltovuori 1995, 138-139.

¹²² Salo-Mattila 1994, 6.

¹²³ Aav 1994, 3-4.

¹²⁴ Svinhufvud 2009, 23.

¹²⁵ Svinhufvud 2001, 12-13 ja 156-157.

¹²⁶ Svinhufvud 2001, 27.

¹²⁷ Tahiti 2019; Svinhufvud 2001, 12-14; Toikka-Karvonen 1971, 353-355.

¹²⁸ Svinhufvud 2012; Svinhufvud 2001, 12-14; Toikka-Karvonen 1971, 355.

¹²⁹ Mykkänen 2009, 88.

¹³⁰ Simberg 2019; Polus 2009, 51-52.

Kuva 8. Luonnos ja tekstiilitaiteilija Eva Brummerin valitsemat lankaväriäytteet *Luonnos-ryijyyn*. 1933.

Kuva 9. Eva Brummer. *Luonnos-ryijy*. 1933. Kutoja Aina Grundström. Ryijyn koko 118 x 168 cm. Designmuseon kokoelmat.

1920- ja 30-lukujen sotavuodet, elintason lasku ja raaka-ainepula pakottivat taideteollisuuden alalla säästäväisyyteen ja uusien luovien ratkaisujen löytämiseen. Tekstiilialalla alettiin kokeilla erilaisia korvikemateriaaleja. Verhoja ja mattoja kudottiin paperilangasta – olkia, juuria tai tuohta käytettiin lisäkuteena.¹³¹ Skogster-Lehtisen kutomossa kudottu Tuohitapetti (kuva 10) on valmistettu ravintola Kestikartanoon, joka oli Kalevalaisten naisten vuonna 1946 avautunut ravintola Helsingissä.¹³² Greta Skogster-Lehtisen (1900-1994) suunnittelemat paperikudoskokeilut ja tuohi-, voipaperi- ja paperinarutapetti vaikuttivat myös 1960-luvulla tekstiilitaiteilijoiden pyrkimyksiin vapautua perinteisistä muodoista ja materiaaleista.¹³³

Greta Skogster-Lehtisen tavoin Dora Jung (1906-1980) perusti kutomon valmistuttuaan Taideteollisuuskeskuskoulusta vuonna 1932 ensimmäisten kutomataiteen osastolta valmistuneiden joukossa. Yrittäjäys kuvaa tämän sukupolven tekijöitä: toimiakseen koulutuksensa mukaisissa työtehtävissä ja ansaitakseen elantonsa, he perustivat oman studion, työhuoneen tai palkkasivat kutojan tai hyödynsivät kotikutojia teostensa valmistamiseksi.¹³⁴ Tekstiilitaiteessaan ja teollisten tekstiilien suunnittelussa Dora Jung erikoistui damastitekniikkaan ja pellavan käyttöön.¹³⁵ Hänen tekstiili-ilmaisu perustui damastitekniikan viimeistelyyn, täydellisyyttä hipovaan toteutukseen sekä materiaalin, värien ja muodon hallintaan.¹³⁶ Nigerian nälänhätään kantaa ottanut *Biafra*-teoksen, 1970, (kuva 11) ilmaisu perustui pellavadamastin sidosvaihteluiden ja väri-ilmaisun lisäksi kutojan kiertopujotuksella toteuttamiin reliefipintoihin ja -muotoihin.¹³⁷ Tekstiilitaiteilija Dora Jungin hienostunut käsityöhön sitoutunut tekstiili-ilmaisun visuaalinen osaaminen ja kutoja Marita Mattssonin osaava, harmoninen toteuttaminen jatkui yhteistyönä noin kolmekymmentä vuotta.¹³⁸ Tekstiilityöpajan toiminta jatkui vuoteen 1981 saakka.¹³⁹

---

¹³¹ Kruskopf 1989, 180.

¹³² Skogster 2019; Priha & Svinhufvud 2019, 172.

¹³³ Priha & Svinhufvud 2019, 16 ja 20-21; Kruskopf 1989, 180.

¹³⁴ Priha & Svinhufvud 2019, 47.

¹³⁵ Svinhufvud 2009a, 158; Timonen 2007, 14.

¹³⁶ Timonen 2007, 112-113 ja 131.

¹³⁷ Fernström 2012, 218.

¹³⁸ Timonen 2007, 37 ja 114.

¹³⁹ Timonen 2007, 126.

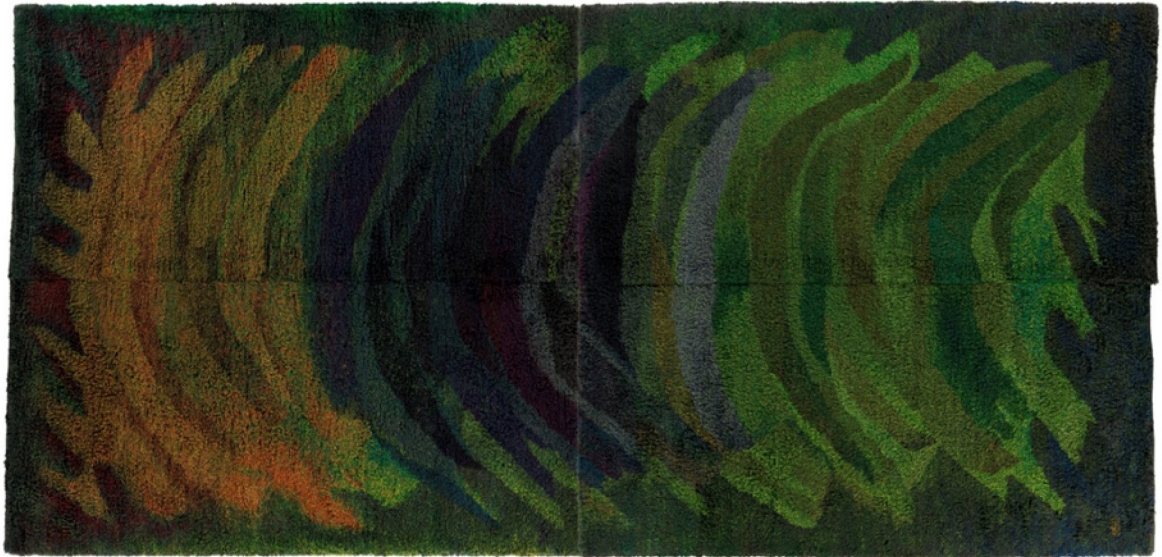

Kuva 10. Greta Skogster-Lehtinen, *Tuohitapettia*, 1942.
Kutoja Taina Holmström.
Materiaalina koivutuohi, paperinaru ja voipaperi.
Designmuseon kokoelmat. Helsinki.

Kuva 11. Dora Jung. *Biafra*,
1970. Kutoja Marita Mattsson.
Teoksen koko 70 x 80 cm.
Materiaalina pellavaa ja villaa.

1950-luvun muotoilunäyttelyistä Milanon triennaalit olivat merkittäviä suomalaisen tekstiilitaiteen kansainvälisen esittämisen paikkoja. Ryijy-ilmaisustaan siellä palkittiin mm. Eva Brummer ja Uhra-Beata Simberg-Ehrström. Suomalaisen taideryijyn piirteitä olivat pitkä ja tiheä villanukka sekä erivärisiä nukkalanvoja yhdistämällä aikaansaatu sävyjen vaihtelu ja liukumat väristä toiseen, valöörit.¹⁴⁰

Kuva 12. Uhra-Beata Simberg-Ehrström. *Metsä-ryijy*. 1967. HAMin kokoelma.

Montrealin maailmannäyttelyyn (1967) Suomen osaston suunnittelija Timo Sarpaneva tilasi Uhra-Beata Simberg-Ehrströmiltä metsäaiheisen ryijyn. Hän suunnitteli *Metsä-ryijyä* (kuva 12¹⁴¹) useita kuukausia, suurimpana haasteenaan sommittelun toteuttaminen jättimäiseen mittakaavaan. Ryijyn kutoivat Suomen Käsityön Ystävien kokeneet taidekutojat Elise Rosenberg ja Ester Sandell taiteilijan valvonnassa.¹⁴² *Metsä-ryijyn* neljän osan kutominen kolme metriä leveissä kangaspuissa kesti seitsemän kuukautta. Ryijyn koko on yli 40 m². Värisävyjä ryijyssä on noin 300. Simberg-Ehrströmin mielestä tekstiilitaiteilijan työskentelyn lähtökohta perustui joko materiaaliin ja valmistustekniikkaan tai malliin ja väreihin. Hänen oma ilmaisunsa perustui värisävyjen kirjoon.¹⁴³

¹⁴⁰ Svinhufvud 2009b, 13.

¹⁴¹ Simberg 2019.

¹⁴² Polus 2009, 52.

¹⁴³ Polus 2009, 51

Tekstiilitaide itsenäisenä taiteenlajina, *Fibre art*, syntyi 1960-luvulla¹⁴⁴. Tuolloin haluttiin korostaa tekstiilitaiteen itsenäisyyttä ilmaisutavassa ja sen osallisuutta taiteen kentässä.¹⁴⁵ Vuonna 1962 käynnistyneet Lausannen tekstiilitriennaalit nostivat veistoksellisuuden ja materiaalien monimuotoisuuden esille tavalla, joka vaikutti suomalaistenkin tekstiilitaiteilijoiden työskentelyyn, sen sisältöihin ja ilmaisuun. Kehitystä tapahtui sekä materiaalien käyttämisessä, tekniikoiden irrottautumisessa perinteisestä ilmaisusta, että siirtymisessä kolmiulotteisiin vapaamuotoisiin teoksiin ilman käyttöfunktia.¹⁴⁶

Airi Snellman-Hänninen (s. 1930), Maija Lavonen (s. 1931) ja Kirsti Rantanen (1930-2020) aloittivat uransa 1960-luvulla ja ovat sittemmin voimakkaasti uudistaneet tekstiilitaidetta tuomalla teoksiinsa kolmiulotteisuutta rakenteiden ja uusien materiaalien avulla¹⁴⁷. Pyrkimys taiteelliseen itseilmaisuun tekstiilimateriaalien keinoin johti 1980-luvun alussa korkeatasoiseen taiteelliseen ilmaisuun. Tuolloin kulttuurin kentällä keskusteltiin taidetekstiilin asemasta kuvataiteena: tekstiiliteoksista puhuttiin taideteoksina ja ne rinnastettiin kuvataiteeseen, mutta toisaalta täysivaltaisen taiteen asemaa epäiltiin.¹⁴⁸ Tekstiilitaiteen puolestapuhuja¹⁴⁹ Kirsti Rantanen määritteli kuitenkin vuonna 1981 tekstiilitaiteen ilmaisua: *”Tekstiilitaideteos ei tänään merkitse kuvataiteen siirtämistä käsityömaiseen muotoon, vaan uutta tapaa tehdä taidetta tekstiilin omilla ehdoilla”*¹⁵⁰ (kuva 13). Airi Snellman-Hännisen tekstiilitaidetta ilmentää kokeilevuus (kuva 14), jota kuvaa hänen toteamuksensa: *”Tekstiilin rikkaus on siinä, että on niin monenlaista ilmaisua.”*¹⁵¹ Tekstiilitaiteilija Maija Lavosen pitkä ura on uudistajan ja traditioiden horjuttajan tie. Hänen uusimpien teostensa materiaali on valokuitu, jonka joukkoon on kudottu pellavaa ja akryylipaloja – teoksissa käsityö yhdistyy uuteen teknologiaan (kuva 15).¹⁵²

---

¹⁴⁴ Isohauta 2015, 18 ja Luostarinen 2008, 40.

¹⁴⁵ Luostarinen 2008, 40.

¹⁴⁶ Luostarinen 2008, 41-42.

¹⁴⁷ Lavonen 2019; Isohauta 2015, 19.

¹⁴⁸ Korvenmaa 2009, 257; Veräjänkorva 2006, 10; Kälviäinen 1996, 87.

¹⁴⁹ Nyrhinen 1986, 100.

¹⁵⁰ Rantanen 2000, 49.

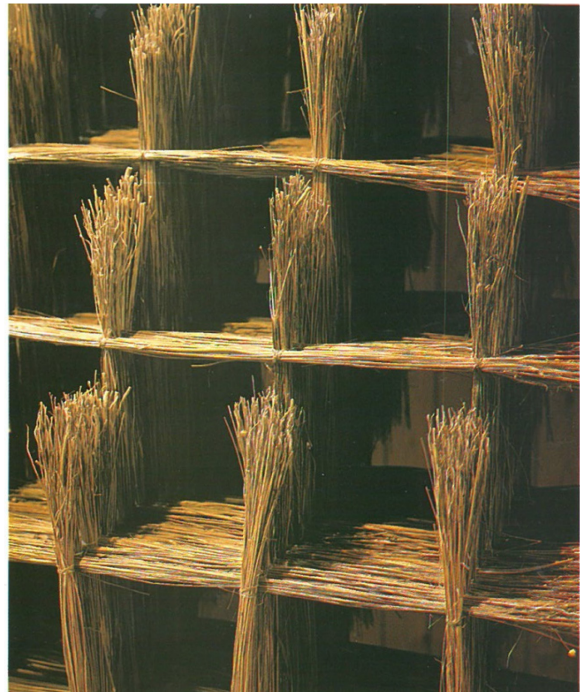
¹⁵¹ Helkama 2001, 44.

¹⁵² Lavonen 2019.

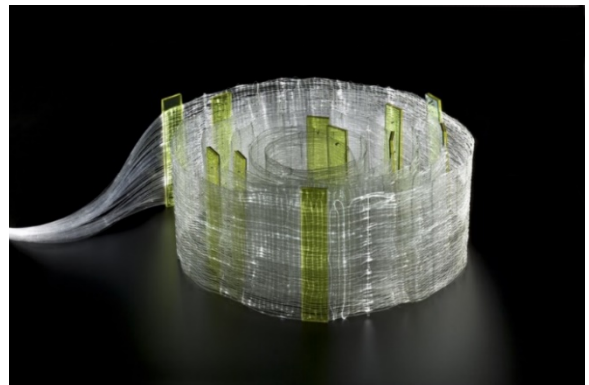
Kuva 13. Kirsti Rantanen. *Pystysuora väreily*.
Yksityiskohta. 1988. Metalliputki, pellava ja
villa.

Kuva 14. Airi Snellman-Hänninen.
Pellavakerrokset. Yksityiskohta. 1992.
Pellavakuitu.

Kuva 15. Maija Lavonen. *Valokuituteos*. 2011.

2.4 Nykytekstiilitaide – kaikille mahdollisuuksille avoin taide

Suomalainen nykytekstiilitaide esittäytyy osana taidekenttää omana erityisalanaan ilmaisuvoimaisena ja monimuotoisena tekniikkansa, materiaalinsa sekä konseptinsa puolesta¹⁵³. Tekstiilitaidetta tehdään ja esitetään rajoitta vapaana taiteena pitkän historiansa jatkumona ja se on olemassa taiteena myös tässä ajassa¹⁵⁴. Harri Kalha kirjoittaa 9. tekstiilitaiteen triennaalin *KUI?* näyttelykatalogissa: *”On joka tapauksessa ajallemme tyypillistä, että tietyn alan identiteettiä tutkitaan ja koetellaan myös kysymällä, minkälaisilla eri tavoilla tiettyä materiaalia tai tekniikkaa käytetään laajemman taidekentän puitteissa.”*¹⁵⁵ Tekstiilitaiteen kentän avartuminen näkyi myös 10. suomalaisen tekstiilitaiteen triennaalin (esillä 23.9.2016-5.2.2017 Vapriikki, Tampere) teoksissa. *Johtolanka*-näyttelyn tekotavaltaan ja materiaaleiltaan monipuoliset tekstiilitaideteokset tulkitsivat ja kommentoivat ajan ilmiöitä: rakkauslauluista kulutuskulttuuriin. Tekstiilitaiteen sisällön monimuotoisuutta esitelleen näyttelyyn osallistunut tekstiilitaiteilija Elina Helenius määritteli vanerista ja turpeesta loimi- ja kudejärjestelmän mukaisesti rakentuneen *Brown*-teoksensa kuuluvan laajennetun tekstiilitaiteen käsitteen alle (kuva 16).¹⁵⁶

Kuva 16. Elina Helenius. *Brown*. 2015.

¹⁵³ Aarras 2009, 6.

¹⁵⁴ Kangas 2009, 10.

¹⁵⁵ Kalha 2012, 7.

¹⁵⁶ Helenius 2019; Johtolanka 2016.

Kuitujen taide on noussut osaksi nykytaiteen keskeneräistä kenttää ¹⁵⁷ . Tekstiilitaiteilija Kirsti Rantanen esitti jo vuonna 1986 tätä tukevan näkemyksensä: *"On vain yhteinen, kaikille mahdollisuuksille avoin taide"* ¹⁵⁸ . Nykytaiteessa ja tekstiilitaiteessa voi nähdä yhdenmukaisuutta, koska elämme samassa ajassa, samojen ilmiöiden keskellä ¹⁵⁹ . Taiteilijat ovat koulutuksestaan riippumatta kiinnostuneita myös pehmeistä materiaaleista. ¹⁶⁰ Nykytaiteessa on näkyvillä avauksia tekstiililähtöisiin tutkimuksiin ja kokeiluihin. Tekstiilimateriaali tai -tekniikka voi olla kuvataiteilijoiden teoksissa työskentelyn lähtökohtana tai ilmaisun aineksena: kuvataiteilija Kaarina Kaikkonen ¹⁶¹ esimerkiksi työstää installaatioita käytetyistä vaatteista, kuvataiteilijat Pauliina Turakka Purhonen ¹⁶² ja Heli Ryhänen ¹⁶³ tekevät veistoksia ompelemalla ja kirjomalla tai kuvataiteilija Anu Tuominen ¹⁶⁴ löytää käsitteellisten teostensa tekstiilimateriaalit kirpputoreilta. Heidän ilmaisunsa on kuvataidetta tekstiilimateriaaleilla, kuvanveistoa tekstiileillä tai veistoksellista tekstiilitaidetta.

Toisaalta tekstiilitaiteilijat ovat irtautuneet perinteisistä materiaaleista ja tekniikoista ja käyttävät kuvataiteen keinoja ja tavoitteita kuitenkin unohtamatta alan omia lähtökohtia. Taidetekstiilien materiaalit voivat olla mitä tahansa. ¹⁶⁵ Töissä saatetaan käyttää pehmeiden kuitujen sijaan muovia, metallia, puuta, readymade-materiaaleja tai kirpputorilöytöjä. Tekstiilitaiteen ilmaisemisen keinot ovat moninaiset: tehdään veistoksia, esineteoksia, valokuva- ja mediateoksia, installaatioita, käsitetaidetta ¹⁶⁶ tai toimitaan perinteisemmän kuvataiteen

---

¹⁵⁷ Helkama 2001, 35.

¹⁵⁸ Rantanen 2000, 53.

¹⁵⁹ Kangas 2009, 10.

¹⁶⁰ Helkama 2001, 35.

¹⁶¹ Kaikkonen Kaarina 2014, passim.

¹⁶² Turakka Purhonen 2011, passim.

¹⁶³ Kui! 2012, 68-69.

¹⁶⁴ Tuominen 2003, passim. ja

¹⁶⁵ Poutasuo 2001, 8.

¹⁶⁶ **Käsitetaiteen** lähtökohtana ei ole visuaalisuus vaan teoksen idea tai filosofia, tiukasti ottaen kielen, sanojen ja käsitteiden tutkiminen. Käsitetaidetta ei voida luonnehtia tyylinä, vaan se kuvaa taiteen tekemisen asennetta. Älyllisyys ja filosofinen pohdiskelu korvaavat ekspressiivisyyden, taiteilijan persoonallisuuden ja yksilöllisyyden korostamisen. Vaikka käsitteellinen teos voi olla visuaalisesti kiehtova, se saa olla myös pelkkä kirjattu ajatus, esim. suunnitelma teoksen valmistamiseksi. Toteutus nähdään tällöin käsityönä ja taiteena ajatus- ja suunnitteluprosessi. Konttinen & Laajoki 2000, 226.

aihealueilla.¹⁶⁷ Tekstiilitaiteilija Ulla Pohjola¹⁶⁸ yhdistää erilaisia löydettyjä luonnonmateriaaleja tai esineitä ja vapaata kirjontatekniikkaa teostensa kuvallisessa ilmaisussa, tekstiilitaiteilija Virpi Vesanen-Laukkanen¹⁶⁹ ompelee tarinallisia teoksiaan karkkipapereista ja tekstiilitaiteilija Aino Kajaniemi¹⁷⁰ kutoo aiheensa maalauksellisina kuvakudoksina.

Nykytekstiilitaiteessa liikutaan tekstiili-ilmaisun, käsityön ja kuvataiteen rajapinnoilla ja vuoropuhelussa. Kuvataiteessa ei yleensä käsitellä teknisiä asioita, taiteilijan käsityötä¹⁷¹. Taiteilijalle käsityö on väline, ei itsetarkoitus¹⁷². Kuvataiteessa ensisijaisia ovat taideteoksen ”puhtaat” ominaisuudet, henkinen ja esteettinen näkökulma. Sama koskee tietenkin myös tekstiilitaidetta taiteena, mutta siinä ei ollenkaan peitellä käsityön korvaamatonta merkitystä. Käsityötaito on taiteen korkeatasoisen tekstiilitaideteoksen syntyyn, mutta muodon syntymisen lisäksi sillä on myös vahva sisällöllinen tehtävä.¹⁷³

Kuvataiteen kentällä työskentelevällä tekstiilitaiteilijalla on laaja sivistys alastaan, sen historiasta, menetelmistä ja materiaaleista. Tämä välineeseen ja tekotapoihin sisältyvä tieto lisää teosten merkityssisältöä.¹⁷⁴ Tekstiilitekniikoita käyttävä ammattimainen kuvataiteilija puolestaan voi olla suhteellisen aloittelija tekniikkansa taustojen ja hallinnan suhteen. Hänen ammatillinen sivistyksensä nojaa kuvataiteen historian, teorian ja tekniikan tuntemukseen. Tekstiilitaiteessa ja kuvataiteessa lopputulos ja päämäärä voivat olla aivan samat, mutta tekijän tausta ja traditio, johon tekijä sitoutuu ja jota hän taiteellaan kommentoi, eroavat. Kuvataiteilijalla se on taidemaailma, tekstiilitaiteilijalla edustamansa käsityön alan ja suunnittelun perinne.¹⁷⁵

---

¹⁶⁷ Veräjänkorva 2006, 21.

¹⁶⁸ Pohjola 2007, passim.

¹⁶⁹ Harakka 2019.

¹⁷⁰ Kajaniemi 2007, passim.

¹⁷¹ Castren 2007, 20.

¹⁷² Kangas 2009, 10.

¹⁷³ Castren 2007, 20.

¹⁷⁴ Kangas 2009, 11.

¹⁷⁵ Haveri 2017, 90.

3. TUTKIMUSAINEISTON ANALYYSI JA TULKINTA

Nykytaiteen teokset eivät välttämättä julista mitään, vaan ne kysyvät kysymyksiä.¹⁷⁶ Millaisia kysymyksiä selvityksen kohteena olevat neljä nykytekstiilitaiteen teosta esittävät? Ja mitä ne kertovat käsityön ja nykytekstiilitaiteen suhteesta? Millainen on käsityön merkitys nykytekstiilitaiteessa? Tutkimuksessa poltetut kangaspuut, kasa värikkäitä ripsiraanuja, kudottu muotokuva sekä kauhtunut veden liottama ja hioma puu yhdistettynä laskostettuun pellavakuituun asettavat kysymyksensä, vastaavat asiaansa sekä altistuvat tutkimukselle ja tulkinnoille.

Tutkimuksessa sovelletaan kokemuksellista taiteen tulkinnan menetelmää, joka perustuu kokemuksen, havainnon, kognition ja toiminnan yhdistämiseen. Menetelmän lähtökohtana on havaintoihin ja aistimuksiin perustuva teoksen vastaanotto, omakohtainen kokemus luomuksesta ja pohdiskeleva havainnointi. Kontekstualisoinnin vaihe on tiedonhankinnan ja perehtymisen jakso: selvitellään mitä löytyy teoksen viestin ja valintojen taustalta. Tuottavan toiminnan vaiheessa kokemukset ja tiedot yhdistetään ja tulkinta toteutuu tekoina: taidetta taiteesta menettelynä.¹⁷⁷ Tekeminen esitellään taiteellisena tutkimuksena.

Aluksi tarkastellaan tekstiiliteosta intuitiivisesti ja analysoimatta, tunnetasolla. Kohdetta käsittelevät ennakkotiedot siirretään syrjään ja vastaanotetaan vain teoksen itsensä tarjoama ensivaikutelma aistihavaintona, esimerkiksi näkö-, tunto- ja kuuloaistien välittämänä mielikuvana.¹⁷⁸ Tässä tutkimuksessa ensivaikutelma on tutkijan näyttelykäynnin yhteydessä saadut tiedot teoksesta sekä aistihavaintoihin perustuva kokemus, teoksen synnyttämät tunteet ja työpäiväkirjaan kirjattu kuvaus teoksesta.¹⁷⁹ Ensivaikutelman tiedot on koottu tiivistetysti taulukon (Liite 2) muotoon, jossa teokseen liittyviin perustietojen lisäksi ilmenee teoskohtaisesti alkuhavainnon tiedot.¹⁸⁰ Perustietoja ovat näyttelyn yhteydessä ilmoitetut taiteilijaan sekä materiaalien ja teknisiin valintoihin liittyvät teostiedot: taiteilijan ja

---

¹⁷⁶ Sederholm 2000, 125.

¹⁷⁷ Räsänen 2000, 8-21.

¹⁷⁸ Anttila 2005, 67; Luutonen 1997, 51-52.

¹⁷⁹ Luutonen 1997, 51-52.

¹⁸⁰ Pöllänen 2017, 6-8 ja Luutonen 1997, 52-53.

työn nimi, valmistusvuosi sekä teoksen materiaalit, väri ja koko. Teoksen tekotapaan ja visuaalisiin tekijöihin, kuten rakenteisiin ja muotoihin liittyvien seikkojen tarkastelu, on tutkijan omiin havaintoihin perustuva tieto.

Tutkimusaineiston neljä tekstiiliteosta esitellään teoskohtaisesti. Perehtymisen vaiheessa kohteisiin tutustutaan, esitetään teoksia ja niiden valmistusta koskevat tiedot sekä ymmärretään teoksien valmistusprosessi. Lisäksi kerrotaan tavoitteen- ja merkityksenantoprosessista: mitä ideoita, teemoja, sisältöjä tai merkityksiä teoksissa on sekä miten niitä on liitetty teoksiin.¹⁸¹ Tässä tutkimuksessa perehtyminen toteutuu myös taiteilijoiden teemahaastatteluna.¹⁸² Teemahaastattelu on tutkimusongelmaan liittyvää keskustelua ja vuorovaikutusta, joka ottaa huomioon ihmisten tulkinnat asioista ja kohteille antamat merkitykset.¹⁸³ Haastattelussa taiteilijoiden itsensä teoksille ja työprosesseille antamat arvot ja perustelut voidaan saada ilmi.¹⁸⁴ Aineiston raportoinnissa on pyritty tuomaan esille taiteilijan ”oma ääni” suorilla sitaateilla.

Lähdetietojen ja teemahaastattelujen tulosten avulla perehdytään teosten syntyprosessiin, tekotapaan ja työskentelyn etenemiseen. Selkeä tavoite on löytää ja ymmärtää käsityön merkitys kunkin taiteilijan työskentelyssä ja tutkitussa teoksessa. Analyysivaiheessa pyritään pohtimaan ja tarkastelemaan myös sellaisia aineistosta nousevia piirteitä, jotka tuovat esille jotakin yleistä käsityön merkityksestä nykytekstiilitaiteessa.¹⁸⁵

Tulkinnan vaiheessa esitetään tutkijan käsitys aiheesta. Käsitys perustuu ensivaikutelmaan ja perehtymiseen. Tulkinnan tarkoituksena on ymmärtää ilmiö, löytää sen olemus ja merkitys.¹⁸⁶ Tässä tutkimuksessa tulkintaan, analyysiin ja johtopäätöksiin liittyy tutkijan oma taiteellinen prosessi ja sen tulos, joka ilmenee teostulkintoina. Taiteellisen prosessin pääpaino on tutkittujen teosten käsityöhön liittyvien sisältöjen visuaalinen ja materiaallinen pohtiminen, joka toteutuu

---

¹⁸¹ Luutonen 1997, 52-53; Pöllänen 2017, 6-8.

¹⁸² Anttila 2005, 330.

¹⁸³ Hirsjärvi & Hurme 2001, 48; Routio 2019.

¹⁸⁴ Hirsjärvi & Hurme 2001, 48.

¹⁸⁵ Hirsjärvi & Hurme 2001, 173.

¹⁸⁶ Luutonen 1997, 51-54.

tekemällä. Tekemisen avulla on tavoitteena saada kokemuksellista tietoa käsityöprosessiin ja sen merkitykseen liittyen.

Teostulkinnat ovat syntyneet vastauksina tutkittavien tekstiiliteosten synnyttämiin sekä niistä tehtyjen havaintojen, aistimuksien ja saatujen kokemusten avaamiin kysymyksiin. Ne ovat myös aiheita, jotka ilmenivät taiteilijoiden teemahaastatteluissa. Teostulkinnoina asetetut kysymykset ovat:

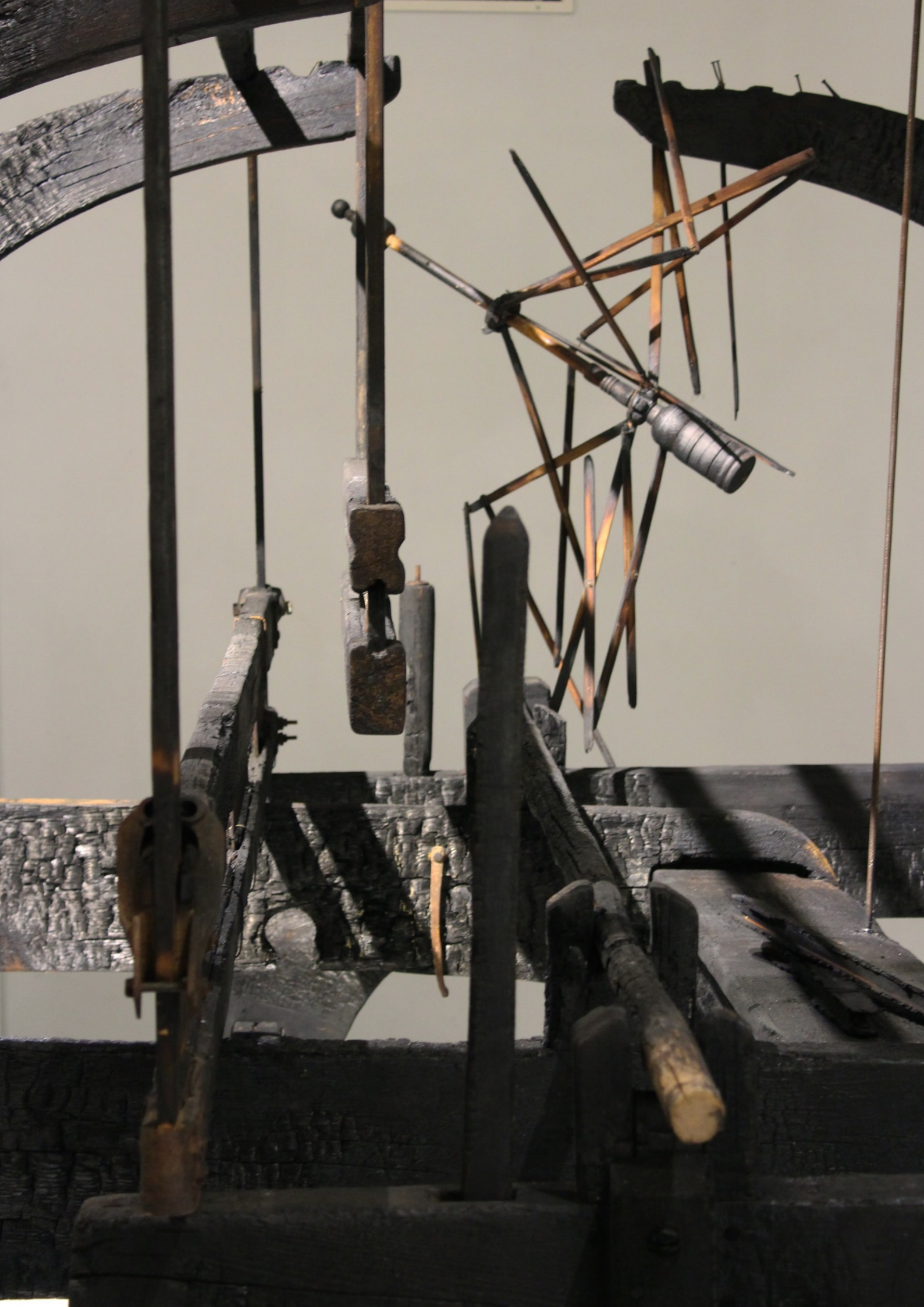
1. **Miten nykytekstiilitaide suhtautuu käsityön historiaan?**
2. **Millainen rinnakkaisuus on taiteella ja käsityöllä?**
3. **Onko taiteessa merkitystä materiaalilla tai tekotavalla?**
4. **Miksi "tekeminen" on tärkeää tekstiilitaiteessa?**

Kysymyksiä käsitellään tiiviistetyesti tutkittavan teostulkinnan yhteydessä ja teostulkinta voidaan nähdä visuaalisena vastauksena asetettuun ongelmaan. Teostulkintoja voi luonnehtia parafraaseiksi, selittäviksi tutkitun teoksen muunnelmiksi. Niiden avulla kuvataan lähtökohtana olevan teoksen pyrkimystä ja sisältöä toisin, uudessa erillisessä tuotoksessa. Teostulkintojen tavoitteena on selkeyttää, havainnollistaa tai painottaa lähtöteoksen merkityksiä.¹⁸⁷

Teostulkinnat ovat olleet esillä AVAAN-näyttelynä Lapin Yliopiston Lyhty-galleriassa 3.9.-19.9.2019. Näyttely koostui seitsemästä tutkijan taiteellisena työskentelynä syntyneestä teoksesta: Kaija Poijulan *Memento*-teoksen tulkintana *Muista!* ja *Muistot* -teokset, Elina Juopperin *Perintö*-teoksen tulkinta *Vastaan*, Sanni Weckmanin *Hillevi*-teoksen tulkinnat *Siiri ja Hilja* sekä *Kapiot* sekä Helena Kaikkosen *Kerran oli* -teoksen tulkinnat *Avautuva* ja *Avasin*. Näyttelykokonaisuus oli visuaalinen selitys tutkittujen teosten aiheista ja sisällöistä, materiaalien käytöstä ja tekotavasta sekä valmistamiseen liittyvästä käsityöstä ja sen prosesseista.

---

¹⁸⁷ Kuvatsyntyvatkuvista 2019.

3.1 Poltan kangaspuut

Kaija Poijulan (s. 1963) *Memento*-teos on Suomen käsityön museoon Jyväskylään keväällä 2018 rakentunut installaatio poltettujen kangaspuiden osista (kuvat 17, 18 ja 36). Taiteilija kertoo teoksen synnyn lähtökohdista: *”Siinä vaiheessa, kun näin sen näyttelytilan niin ajattelin, että tähän sopisi poltetut kangaspuut... ajattelin ensin, että käsityön museo, ettei minulla ole mitään hienoja käsitöitä esitellä. Sitten ehdotin intendentille, että polttaisin kangaspuut. Selvä.”*¹⁸⁸

Teoksen materiaaliksi löytyi internetissä toimivan osto- ja myyntikauppapaikan kautta omistajalleen tarpeettomat kangaspuut. Poijula kertoo: *”Soitin rouvalle, joka myi juurakkopuita ja hän lupasi lahjoittaa ne... kerroin hänelle tai kysyin ensin, onko näillä tunnearvoa ja hän sanoi, että ei, ne ovat olleet 50 vuotta varastossa. Ihan hyvä, että jollakin on niille käyttöä, parempi kuin että ne poltettaisiin juhannuskokossa. Kerroin mitä aioin niille tehdä eli polttaa ja kasata niistä teoksen. Hän sanoi, että sehän kuulostaa hienolta lopulta hänen äitinsä kangaspuille. Hieno päätös näille kangaspuille.”*¹⁸⁹

Kuva 18. Kaija Poijula, *Memento*, 2018. Installaatio poltettujen kangaspuiden osista Suomen käsityön museossa.

Kuva 17. Edellinen sivu 47. Kaija Poijula, *Memento*, yksityiskohta, 2018.

¹⁸⁸Memento 2018.

¹⁸⁹Memento 2018.

Mementon lähtökohtana voi nähdä perinteen tunnistamisen ja huolen sen häviämisestä. Poijulan teos pohtii, miksi rakkaudella tehtyt ja käytetyt esineet muuttuvat jätteeksi, kun niitä ei enää kukaan tarvitse.¹⁹⁰ *"Niin silloin kun katselin tori.fi- sivustoa... kuinka paljon ihmiset näitä myy, haluaa eroon. Nämäkin ovat juurakkopuut eli sivupuut tehtyt juuresta. Nähty paljon vaivaa. Kauniita itsessään. Jotenkin surullista ajatella niitä varastoissa lojumassa. En tiedä onko tämä sen parempi. Ehkä se on jokin kunnianosoitus vanhalle."*¹⁹¹ *Memento*-teos arvostaa suomalaista tekstiiliperinnettä: välineitä, raaka-aineita ja tekijöitä.¹⁹²

Pojula rakentaa teoksellaan sekä sen tekotavalla uuden merkityksen materiaalille, jolla on ollut aiemmin toinen merkitys.¹⁹³ *"Siinä ne nyt palaa."*¹⁹⁴ Poijula viittaa Installaation osien polttamisella tai hiillostamisella klassisiin tulen vertauskuviin, joita hän kuvailee seuraavasti " ... se puhdistaa, uudistaa, tuhoaa, lämmittää... mitä kaikkea se tekee. Se on vaan kiehtova elementti."¹⁹⁵

Memento-installaatio on rakentunut kokonaisuudessaan Käsityön museon näyttelytilaan (myöhemmin Poijula on käyttänyt teoksen osia uudelleen muissa töissään, esimerkiksi *Alku ja juuri* -näyttelyn teoksissa, 31.5.-1.9.2019, Porvoo). Teoksen muoto ja osien asettelu on syntynyt tekemisen prosessina: materiaalien hankintana, polttamisella ja hiillostamisella sekä tilaan asettelemalla, rakentelemalla ja sommittelemalla. Poijula kertoo että *"ainoastaan työhön ryhtymällä voi tietää lopputuloksen. Monta kertaa sitä tekee niin intuitiivisesti, ettei siinä tehdessä oikein tiedä aina syy-seuraussuhteita. Mutta sitten kun aikaa menee niin sitten ne asiat jotenkin selkiytyvät ja yhtäkkiä kaikki näyttää itsestään selvältä."*¹⁹⁶ Poijula korostaa kuvataiteilijana työprosessia ja sen vaistonvaraista, etsivää luonnetta.¹⁹⁷

---

¹⁹⁰ KP > SP 26.5.2019.

¹⁹¹ Memento 2018.

¹⁹² KP > SP 26.5.2019.

¹⁹³ KP > SP 26.5.2019.

¹⁹⁴ Memento 2018.

¹⁹⁵ Memento 2018.

¹⁹⁶ KP > SP 26.5.2019; Memento 2018.

¹⁹⁷ KP > SP 26.5.2019.

3.1.1 Muistan

Memento-teoksen teostulkinnoille esittämä kysymys: **Miten nykytekstiilitaide suhtautuu käsityön historiaan?**

Kaija Poijula kuvailee käsityön merkityksen teoksissaan liittyvän menneisyyden sekä käsityöläisyyden ja siihen liittyvien kohteiden kunnioittamiseen.¹⁹⁸ Käsityöt tai käsityön tekemiseen liittyvät esineet, artefaktit, voidaan tuoda esille taiteen materiaaliksi ja tutkimuksen kohteeksi unohtuneina tai sivuutettuina muistoesineinä, mementoina, jotka herättävät ajatuksia ja mielikuvia menneisyydestä.¹⁹⁹ Käsityön historia voi olla tekstiilitaiteelle aineisto uuden luomiseen.

Poltetut, hiillostuneet kangaspuut *Memento*-installaation rakennusaineina kertovat perinteisen käsityökulttuurin tarinaa: sukupolvien välistä ymmärrystä ja arvostusta tai hävitystä ja halveksuntaa. Teos jatkaa ilmaisussaan käsityökulttuurin kertomusta tuomalla esiin perinteitä, mutta myös uusiutumalla, poistamalla jotain ja lisäämällä uutta. Ja kysymällä katsojaltaan, mikä on perinteiden, muistojen ja historian merkitys nykyisyydessä ja tulevan rakentamisessa.²⁰⁰

Memento-teoksen kautta heijastuva käsityön arvo on uudella tavalla nähty jatkuvuus. Teos suojelee kankaankudonnan perinnettä ja tuo sen esille nostamalla kangaspuut taiteen materiaaliksi ja kertomalla käsityön historiaan liittyvää tarinaa. *Memento* muistaa juurakkokangaspuissa kudotut kankaat, niihin rakennetut loimet ja viriöön heitetyt kuteet, kauniit sidokset ja kestävät materiaalit. Teos sisältää pitkäjänteisen kankaankudonnan prosessin ja raskaan fyysisen työn mutta myös kutojan ilon ja ylpeyden kankaan valmistuttua. *Memento* tietää menneisyytensä ja tunnistaa nykyisen visuaalisen voimansa. *Memento*-teoksessa on yhtäaikaaisesti läsnä kaksi syvemmän ja monimerkityksellisemmän vaikutelman luovaa kulttuurista näkökulmaa: kangaspuiden käyttö työvälineenä ja taideobjektina. Teos rakentaa yhteyttä käsityön ja taiteen välille.

---

¹⁹⁸ KP > SP 26.5.2019.

¹⁹⁹ Sipilä 2004.

²⁰⁰ KP > SP 26.5.2019.

"Millaista kangasta kudotaan hiiltyneellä sukkulalla? Hiilenmustaa, paksua ja raskasta, jatkuvaa, ...loputonta kudosta, jonka voi kiertää päättymättömälle rullalle.²⁰¹" Teostulkintana mattosukkuloiden polttamisen tarkoitus oli sekä vertauskuvallisesti että todellisuudentajuisesti lähtökohdan löytäminen uuteen näkemykseen. *"Sukkuloiden hiillostaminen oli kokemuksena vaikuttava: liekki nuolaisi niiden pintaa ja kiersi ympärille kuin kudelanka, loimutti puun mustaksi. Tulen äärellä tunsin, kuinka kutojana tein jotain kiellettyä, mutta tutkijana rakensin jotain suositeltavaa ja uutta, puhdistettua ajattelua.²⁰²"* Palaneet sukkulat, niiden hapera pinta ja hauras muoto, synnyttivät voimakkaan vaikutelman ja muistutuksen menneestä käyttötarkoituksestaan, historiastaan ja merkityksestään.

Mustat, kärventyneet sukkulat kutoivat symbolisesti paksun hiilenmustan kudoksen, joka kiertyi näyttelytilan lattialle loputtomana kudoksena. Tulkinnoiksi Poijulan *Memento*-installaatiolle syntyi *Muista!*- ja *Muistot*-teokset (kuvat 19 ja 20).

Kuva 19. *Muista!* Tulkinta Kaija Poijulan *Memento*-teoksesta. Kudottu 8 metriä pitkä kangas, joka on kierretty kääreksi. Pellava-, puuvilla-, villa-, juutti- ja kookoslangat.

Kuva 20. *Muistot*. Tulkinta Kaija Poijulan *Memento*-teoksesta. Poltetut mattosukkulat, pellavalanka.

²⁰¹ Pöyhtäri 2019.

²⁰² Pöyhtäri 2019.

3.2 Kerään raanuarkiston

Elina Juopperin (s. 1975) *Perintö* on sekä taideteos että raanuarkisto. Teos rakentuu päällekkäin kootuista raanuista ²⁰³ vähitellen work-in-progress-menetelmällä kierrätyskeskuksista ja kirpputoreilta hankituista sekä saaduista ja lahjoitetuista kuderipsiraanuista. Raanut ovat teoksessa ehjinä ja kokonaisina päällekkäin ladottuina, kerroksittain, toinen toisensa päälle limittäin ja lomittain levitettynä. Juopperi on aloittanut teoksen raanujen keräämisen vuonna 2011. Valmiina teos tulee olemaan 180 x 180 x 180 cm kokoinen noin 1300 raanusta koostuva kuutio. Teokseen kuuluu lisäksi messinkilaatta, johon on kaiverrettuna raanuja lahjottaneiden nimet. Kaikki lahjoittajat toimivat siis erityisinä taidemesenaatteina eli taiteen tukijoina. Lahjoittajan toivotaan kirjoittavan lahjoitusdokumenttiin myös raanun tarinan, tiedot raanun kutojasta, paikkakunnasta tai muuta merkitykselliseksi kokemaansa tietoa raanusta, jos tietoja on olemassa. Lahjoitusdokumentit tarinoineen arkistoidaan.²⁰⁴

Kuva 22. Elina Juopperi, *Perintö*-raanuveistos. 2011-.
Kuvattu Keravan taide- ja museokeskus Sinkassa Näkyväksi neulottu- näyttelyssä keväällä 2017.

Kuva 21. Edellinen sivu 52. Elina Juopperi, *Perintö*, yksityiskohta, 2011-.

²⁰³ **Raanu** on kangaspuissa kuderipsidoksella (kude peittää loimilangat) kudottu tekstiili, jota yleensä käytetään seinätekstiilinä. Vuorela 1979, 341.

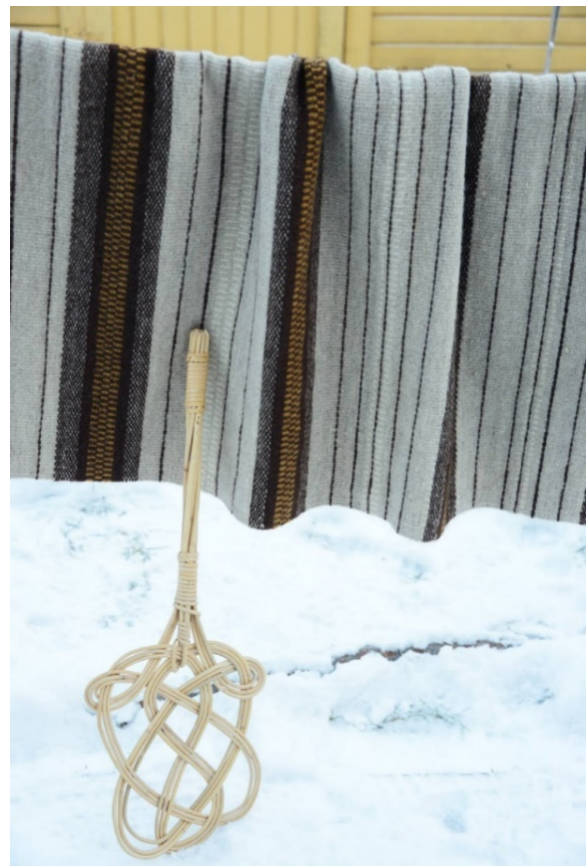
²⁰⁴ EJ > SP 29.5.2019; Taulavuori 2018, 36-37 ja Kajaanitaidemuseo 2018.

Kymmenkunta vuotta sitten Juopperi havahtui siihen, että kudottujen seinätekstiilien edustamaa käsityöperinnettä ei enää sanottavammin arvostettu Suomessa. Hänestä tuntui myös siltä, että tekstiilitaiteilija Elsa Montell-Saanion (1926-2019) ansiot raanujen ”kielen” ja värimaailman uudistajana oli unohdettu.²⁰⁵

”Miksi haluamme heittää pois valtavia määriä käsityötaitoamme ja perinnettämme?”²⁰⁶ Tätä Juopperi on pohtinut perehtyessään raanuihin sekä niiden historiaan ja käyttötarkoituksiin. Juopperi ymmärtää raanun menneisyyden merkityksen henkilökohtaisena ja kulttuurisena perintönä: ne sisältävät merkkejä menneestä, muistoja ja tarinoita sekä niihin liittyviä arvostuksia ja arvoja. Hän nostaa kansanomaisen käyttöesineen taiteensa materiaaliksi pohtiakseen raanujen kulttuurisista perintöä ja käsityön merkitystä nykytaiteessa. *”Minulla ei ole siihen vastausta onko raanu turhake vai ei. Tällä teoksella haluankin kysyä, mikä on raanun mukana oleva perintö tänä päivänä ja miten siihen suhtaudutaan?”²⁰⁷*

Kuva 23. Yksi *Perintö*-teoksen raanuista.

”Tämä raanu oli niin hyvin kudottu, että kesti kevyen tamppauksen. Ei lähtenyt venymään, loimet eivät irvistelleet, pysyi mallissaan. Tiedän, että sen on kutonut ammattilainen. Tietoni pohjautuu faktaan, mutta yhtä lailla se voisi pohjautua raanuun, laatu näkyy ja tuntuu. Tunnustan, että raanussa on kaksi inhokki väriäni sekä harmaa, joka mielestäni surkeutuu, kun joutuu ruskealle pariaksi - tästä huolimatta se on yksi kauneimmista, joita olen hankkinut. Värit jäävät toiselle asteelle, kun niiden suhde, rytmi ja määrä toimivat. Kuvallinen ilmaisu, kutojan kädenjälki, villan, siitä kehrätyn ja värjätyn langan laatu yhdessä luovat hiljaisen kauneuden. Arkiesineelle.”²⁰⁸

²⁰⁵ Taulavuori 2018, 36-37.

²⁰⁶ EJ > SP 29.5.2019; Taulavuori 2018, 36-37.

²⁰⁷ Taulavuori 2018, 36-37; Juupaluoma 2018.

²⁰⁸ Raanuraanu 2019.

Juopperi käyttää siis *Perintö*-teoksensa materiaalina vanhoja kuderipsiraanuja, joista hän muodostaa päällekkäin asettaen kuutiomuodon. Taiteilijan tehtävä teoksen esille saamisessa näyttelytilaan on fyysinen: ”...*suurin käsityö on pinoaminen; se vie noin kaksi viikkoa.*”²⁰⁹ Käsityöhön ja kulttuuriperintöön liittyvä arvostus on kuitenkin vahvasti läsnä Juopperin teoksessa.

Perintö-teoksen muoto on peräisin Tony Smithin (1912-1980) minimalistisesta teräskuutiosta, *Die*-veistoksesta (kuva 24), vuodelta 1962.²¹⁰ Raanuveistoksessa Juopperi tuo yhteen amerikkalaisen maskuliinisen, heroaisen minimalistisen²¹¹ taiteen ja suomalaisen naisten anonyymin, mutta värikkään käsityöperinteen.²¹²

Smithin *Die*-teos on teetetty metallipajalla (the Industrial Welding Company in Newark, New Jersey) taiteilijan ohjeistamana. Juopperi käyttää teoksensa materiaalina aiemmin tehtyjä, keräämiään tekstiilejä. He molemmat hyödyntävät teoksissaan toisen tekemää käsityötä. Molempien taiteilijoiden työn lähtökohtana on teoksen idea ja sisältö, johon he ovat etsineet ilmaisun muotoa sekä tekotapaa ja tekniikkaa. Smith kohdistaa teoksensa merkityksen kuolemaan, kun taas Juopperi perintöön ja elämän jatkumiseen.

Die-teoksen koko on määrittynyt ihmisen mittakaavan mukaan ja siihen on vaikuttanut Leonardo de Vincin ihmisen mittasuhteiden tutkimukset (Vitruviuksen mies).²¹³

Kuva 24. Tony Smith, *Die*, 1962. Teräs.
Koko: 6' x 6' x 6' (182,9 x 182,9 x 182,9 cm).
Whitney Museum of Art, New York.

²⁰⁹ EJ > SP 29.5.2019.

²¹⁰ EJ > SP 29.5.2019; NGA 2018; Whitney 2019.

²¹¹ Minimalistisessa taiteessa taiteilijan ilmaisu on karsittu ja persoonaton. Minimalistisille teoksille on leimallista ei-esittävyys, kertautuvat geometriset muodot sekä teollisten materiaalien tai valmiiden esineiden käyttäminen. Kiasma 2019.

²¹² Taulavuori 2018, 36-37; Kajaanitaidemuseo 2018.

²¹³ NGA 2018; Whitney 2019.

3.2.1 Vastaan

Perintö-teoksen teostulkinnoille asettama kysymys: **Millainen rinnakkaisuus on taiteella ja käsityöllä?**

Taiteen ja käsityön suhde on historian aikana ollut ajoittain läheinen ja toisinaan etäinen. Käsityöläisen kätevyys, taito ja tuotteet on nähty suhteessa taiteilijan luovaan toimintaan irrallisena tai yhdistettynä. Asetelmaa voi myös määritellä kysymällä: onko puhe käsityöstä ja taiteesta vai käsityöstä tai taiteesta?²¹⁴

Elina Juopperi nostaa esille *Perintö*-teoksessaan ja sen yhä vieläkin etenevässä valmistusprosessissa taiteen ja käsityön tasa-arvoisina kulttuurin ilmiöinä. Hän tutkii teoksessaan perinteisten ripsiraanujen visuaalista ilmaisua sekä kädentaitojen ja perinteiden säilyttämistä rinnakkain taideteoksen ilmaisun osana ja kohteena. Työn lähtökohtana ja materiaalina olevat raanut ovat käytöstä poistettuja, poisheitettyjä, hyljättyjä tai unohdettuja tekstiilejä, jotka vähitellen yhteen kerättynä rakentavat taiteilijan idean – ja saavat uuden merkityksen. Juopperi pohtii teoksessaan taiteen ja käsityön arvoa suhteessa niiden omaan historiaan mutta myös yhdistettynä taiteen kontekstissa. Teos korostaa tasavertaisuutta tekemisen ja ilmaisun alueilla: raanujen kutominen sekä visuaalinen, materiaallinen ja tekninen lopputulos on ilmauksena yhdenvertainen taideteoksen valmistamisen ja sen tyylin hallinnan kanssa.

Perintö-teoksen ilmaisu tuo esille kuitenkin myös käsityön ja taiteen vastakkaisuudet työn lähtökohdissa, sisällöissä ja lopputuloksissa. Käsityö on fyysinen tapahtuma, kun taas taide sisältää henkisen elementin. Käsityö hyväksyy ja korostaa tuntokokemuksia ja kehollisuutta, kun taas taidemaailma tekstejä ja keskustelua. Taidemaailma keskittyy filosofiaan ja käsityö tunteeseen, kognitioon ja humaaniin kapasiteettiin. Käyttöesineitä valmistavalle käsityöläiselle esineellisyys ja materiaali ovat ensisijaisia. Taiteessa taas on ensisijaista ideoiden ilmaisu - muoto ja materiaali ovat toissijaisia.²¹⁵

---

²¹⁴ Heinänen 2006, 11 ja 13; Karppinen 2005, 81.

²¹⁵ Heinänen 2006, 11.

Perintö-teoksen tulkinnaiksi rakentui *Vastaan*-teos: löydetyn ruostuneen teräslaatikon päälle kudottu musta kuderipsi-peitto, raanu. Tulkinnan käsitteellisenä ja visuaalisena lähtökohtana on vastakohtaisuus, joka linkittyy Juopperin teoksen ideaan, ilmaisuun ja sen prosessiin. *Perintö*-teoksen ja Smithin *Die*-teoksen vastakkaisuus on vahva: kova teräs ja pehmeä villa, tumma yksivärisyys ja riehakas värikirjo, vähäeleisyys ja monimuotoisuus.

Visuaalisesti *Vastaan*-teostulkinta rakentuu kahden vastakohtaisen osan, kovan ja pehmeän, kohtaamisesta. Materiaalisesti tulkinta käsittelee Juopperin teoksen vastakkaisia lähtökohtia ja elementtejä, terästä ja villaa. "*Villapeitto pehmentää kovan, sulattaa terävän kuution ja teräs haraa vastaan.*"²¹⁶ Löydetyn vanhan ja unohtuneen ruosteisen elementin patinoitunut teräspinta yhdistyy teostulkinnassa pehmeään villaripsikudokseen ja rinnastaa käsityön ja taiteen tasavertaiseen ilmaisuun. Tulkinnan toteutuksessa kankaankudonnan inhimillinen kädenjälki kohtaa teollisen hitsatun kuutiomuodon - ja kysyy edelleen käsityö vai taide?

Kuva 25. *Vastaan*. Tulkinta Elina Juopperin *Perintö*-teoksesta. Villa ja teräs. Teostulkinnan koko 24 x 12 x 4 cm.

---

²¹⁶ Pöyhtäri 2019.

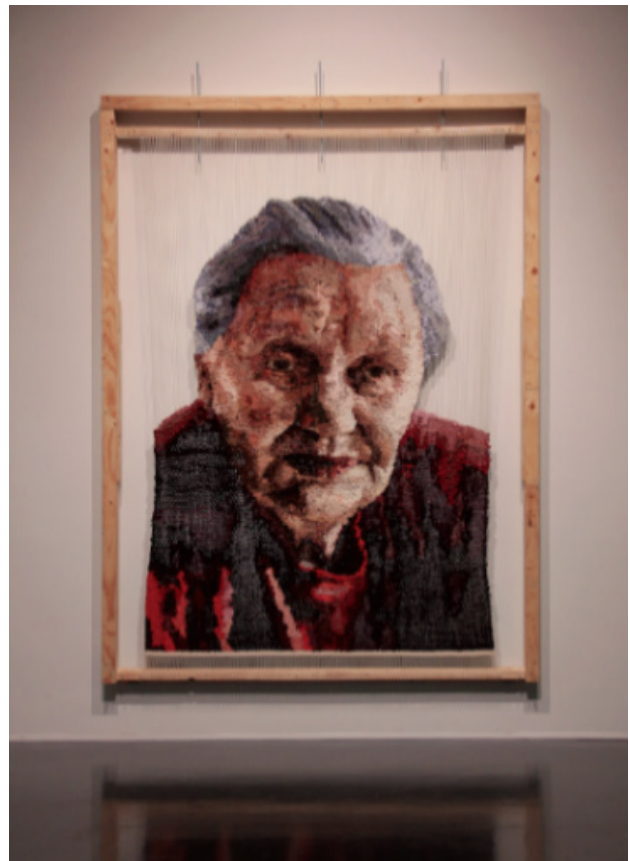

3.2 Kudon kuvan

*”En ole koskaan aiemmin kutonut kangasta. En kangaspuilla enkä käsin. Minun ei ole koskaan tarvinnut.”*²¹⁷ Näin kertoo kuvataiteilija Sanni Weckman (s. 1993) *Hillevi*-kuvakudoksen²¹⁸ syntymisen alkuasetelmista (kuvat 27 ja 28).²¹⁹ Hän opiskeli tuolloin Tampereen ammattikorkeakoulussa kuvataiteen koulutusohjelmassa ja aloitti syksyllä 2015 opinnäytetyötään. Työnsä teemaksi hän valitsi muotokuvan, koska perinteikkäällä muotokuva-asettelulla sommitellut maalaukset olivat hänelle entuudestaan tuttuja. Mutta aiheen määrittely oman isoäidin kuvaan ja toteuttaminen tekstiilimateriaalilla ja -tekniikalla vaativat uuden oppimista ja tarkempaa tutkimusta. Tärkeäksi aiheen valinnan perusteluksi muodostui myös isoäidin menehtyminen ja ne tunteet, jotka menettämiseen ja saatuun henkiseen perintöön liittyi.²²⁰

Kuva 27. Sanni Weckmanin *Hillevi*-kuvakudos on suurikokoinen muotokuva taiteilijan isoäidistä. Se on valmistettu kierrätystekstiileistä, räsykuteista. Kudontaa ympäröivän puukehikon eli kudontakehyksen koko on leveydeltään 214 cm ja korkeudeltaan 307 cm.

Teos kuvattu taide- ja museokeskus Sinkassa Keravalla keväällä 2017.

Kuva 26. Edellinen sivu 58. Sanni Weckman, *Hillevi*-kuvakudos, 2016. Yksityiskohta.

²¹⁷ Weckman 2016, 16.

²¹⁸ **Kuvakudos** on kankaankudonnan muoto, jossa kudontamateriaalien väriä tai materiaalia vaihtamalla pujotellaan ripsisidoksella kudelangalla loimilankojen väliin haluttu kuva-aihe kuvioaiheen vaatimalle alueelle. Kuvakudos kudotaan yleensä pystykangaspuissa tai kudontakehyksissä. Salo-Mattila 1994, 5; Weckman 2016, 17.

²¹⁹ Weckman 2016, 17.

²²⁰ Weckman 2016, 15-18.

Hillevi-kuvakudos nostaa hallitun käsityötaidon ja -perinteen kuvataiteen tekniikaksi tutkien samalla käsityön ohjeiden olemusta taiteen menetelmänä.²²¹ Weckman kertoo: *"Tahdoin kulkea sellaisella rajalla, jossa kunnioitan ja nostan käsityöperinnettä sellaisena kuin se on, vahvistaen sen toimivuutta nykytilassaan ja arvostaen vanhoja tekniikoita ja tekijöitä. Samalla kuitenkin halusin murtaa muuria, jossa vain ammatillinen tekninen kokemus tuottaa onnistunutta työtä."*²²² Työskentelyn edetessä ja lopputulosta tarkasteltaessa taiteilija pohtii, kuinka hyvin on kunnioittanut perinnettä rikkomalla sitä samalla vahvasti.²²³ *"Emme saa sortua sellaiseen nostalgiaan, jossa asiat saavat arvonsa vasta kun ne ovat poissa, ja silloinkin vain muistoina. Perintömme on kaikkialla ympärillämme, ja voimme tehdä sen eläväksi omalla tavallamme, ennen kuin se katoaa."*²²⁴

Weckmanilla ei ollut mitään aiempaa fyysistä kokemusta kudonnasta vaan hän opiskeli kudonnan tekniikan ja säännöt käsitteellisesti: lukemalla aiheesta, tutkimalla historiaa ja opetusvideoiden avulla. *"Kutomisen prosessi oli minulle elämyksenä vahva. Se ei ollut pelkästään hauskaa käsityötä, nostalgista puuhastelua tai mukavaa näpertelyä. Työ oli raskasta ja siihen täytyi palata pitkällä ajanjaksolla päivä toisensa jälkeen."*²²⁵ *"Hillevi-teos valmistui osana performanssia, jossa Weckman kutoi teostaan näyttelytilassa. "Pystyin näin tuomaan näkyväksi työn, joka yleensä otetaan itsestäänselvyytensä, joka on tapahtunut ja tapahtuu suljettujen seinien sisällä, hiljaisuudessa ja vaatimattomuudessa. Performatiivisen esittämisen tavoitteena oli halu välittää tekemisen konkretiaa, elämystä ja kokemusta."*²²⁶

Weckman pyrkii taiteellaan herättämään ajatuksia, tunteita sekä vahvan ja mieleenpainuvan reaktion. Hänen tavoitteenaan ei ole välittää samaa tunnetta kuin tekijällä itsellään teoksesta on vaan pyrkiä teoksen kautta tuomaan katsojalle ajatuksia elämästä uudessa valossa.²²⁷

---

²²¹ SW > SP 23.5.2019.

²²² Weckman 2016, 22.

²²³ Weckman 2016, 22.

²²⁴ Weckman 2016, 24.

²²⁵ Weckman 2016, 21-22.

²²⁶ Weckmann 2016, 22.

²²⁷ SW > SP 23.5.2019.

3.3.1 Kerin

Hillevi-teoksen teostulkinnoille asettama kysymys: **onko taiteessa merkitystä materiaalilla tai tekotavalla?**

Taiteessa materiaalin ja tekotavan valinnan ratkaisee, millaisen vaikutuksen taiteilija haluaa luoda.²²⁸ Niihin liittyvät päätökset ovat osa teoksen muotoutumisen prosessia. Luovan prosessin aikana tehdyt ratkaisut pohjautuvat älyllisiin, aistillisiin ja emotionaalisiin perusteisiin sekä taiteellisiin päämääriin.²²⁹

Taiteilijan työprosessissa asiantuntemus ilmenee kokonaisvaltaisesti yhtäaikaisena taitamisena ja tietämisenä, toimintana, havaitsemisena ja ajattelemisena. Taiteilijan ammattiosaaminen on suurelta osin taitoa, joka mahdollistaa työtapojen käytön tarkoituksenmukaisesti ja halutulla tavalla. Materiaalit ja tekniikat osaava taiteilija voi kohdistaa toimintansa taiteensa sisältöön, sen lähtökohtiin, työprosessiin sekä teknisten, materiaalisten ja kuvallisten tekijöiden vaikutuksiin.²³⁰

Hillevi-kuvakudos on valmistettu räsykuteesta eli kankaasta revitystä tai leikatusta nauhasta, joka ei ole vakiintunut kuvakudoksissa käytetty materiaali. Räsykudetta käytetään perinteisesti räsymatoissa, joissa hyödynnetään arjen käytöstä poistunut käyttötekstiili. Materiaalin ja työtavan valintaa Sanni Weckman perustelee kuvansa aiheella - isoäidillä, joka harrasti käsitöitä.²³¹ *Hillevi*-teoksessa isoäidin kuvan tavoiteltu esittävyys on saavutettu kahdella tasolla, realistisesti isoäidin kasvojen piirteitä mukaillen sekä materiaalien ja tekniikan kautta käsitteelliselle tasolle. Räsykuteella kudottu isoäidin kuva syventää muotokuvan kertovuutta ja luonnetta. Lähtökohtana ollut idea kuvasta on ohjannut materiaalin ja tekniikan valintaa. *Hillevi*-kuvakudos on kudottu kudontakehyksessä, joka on osa valmiin teoksen rakennetta. Kutominen on toteutettu alhaalta ylös etenevänä, nousevana prosessina, jossa kuva valmistuu kudelanka kerrallaan – toisin kuin esimerkiksi maalaus, joka mahdollistaa kerroksellisen työskentelyn²³².

---

²²⁸ Kiasma 2019.

²²⁹ Houessou 2010, 7 ja 16.

²³⁰ Houessou 2010, 248.

²³¹ Weckman 2016, 17.

²³² SW >SP 23.5.2019.

Hillevi-kuvakudoksen teostulkintojen lähtökohtina ovat räsykude ja isoäideiltämme periytyvä kädentaitojen osaaminen tai arvostus. Materiaalit ja kankaankudonta ovat teostulkinnoissa ilmaisun välineenä.

Räsykudekerät rakentuvat tutkijan omien isoäitien kuviksi, *Siiri ja Hilja* -teokseksi. Niissä isoäidin kuvaksi muodostuu räsyistä kierretty abstrakti muoto ja kohteeseen samastuva värisävyjen valinta. " *Mummi arkaili valokuvausta, ei hänestä voi tehdä esittävää kuvaa - hänen kuvansa on riepumatto ja ne kymmenet eri väriset kudekerät, joista hän talvella kutoi tuvan lattialle mattoja.* ²³³ " *Kapiot*-teos ²³⁴ puolestaan koostuu valkoisesta räsyistä, revityistä lakanoista, kudotusta seitsemästä metristä kapeaa kudonauhaa, joka on keritty tiiviiksi kiekoksi, veistokseksi. " *Räsyn riekaleet, revityt kapiot, menneen muistot kudottuna ja kierrettynä loputtomaan spiraalin muotoon.* ²³⁵ " Teostulkintojen materiaalit ja tekotapa ovat ilmaisun perusta ja kerronnan menetelmä, niiden avulla tuodaan esille aiheen sisältö.

Kuva 28. *Siiri ja Hilja*. Tulkinta Sanni Weckmanin *Hillevi*-teoksesta. Räsykude. Teostulkinnan yhden kerän halkaisija on noin 10 cm.

Kuva 29. *Kapiot*. Tulkinta Sanni Weckmanin *Hillevi*-teoksesta. Kudottu räsykude ja rullaus. Teostulkinnan halkaisija on noin 35 cm

²³³ Pöytäri 2019.

²³⁴ **Kapiot** ovat suomalaiseen kansankulttuuriin liittyvä perinne morsiamen myötäjäisten osasta, yleensä liinavaatteista. Morsian valmisti yleensä kapiot kahlauksena: kutoi kankaat, ompeli tekstiilit ja kirjaili tulevat nimikirjaimensa - niiden laadusta pääteltiin hänen käsityötaitoja. Vuorela 1979, 140.

²³⁵ Pöytäri 2019.

3.4 Ajattelen käsilläni

Tekstiilitaiteilija Helena Kaikkosen (s. 1959) materiaalilähtöiset teokset tarkastelevat ja tutkivat luontoa, aikaa ja elämää, niiden hentoutta ja voimaa. Hän kertoo töidensä lähtökohdista: *"Muutos ja toistuvuus rytmittävät vuodenaikoja ja ihmisarkea. Aika kuluu, tapahtumat ja asiat etenevät, mutta mikään ei koskaan ole lopullisesti valmista. Aika on myös muistella, elää nykyhetkeä ja hahmottaa tulevaisuutta. Ihmettelyn nykyisten ja menneiden sukupolvien elämää näissä pohjoisen olosuhteissa, sitä ohutta säettä, joka tekee elämästä hauraan ja katoavaista."*²³⁶ Kaikkosen teokset ovat tekstiilitaiteen ja kuvataiteen liitoksessa ja yhteydessä kehittyneitä materiaalikoosteita.²³⁷

Hento ja haalistunut *Kerran oli*-teos sisältää suljetun ja salaisen muiston, viestin tai tiedon jostain menneestä, aiemmin olleesta tai tapahtuneesta (kuvat 30 ja 31).²³⁸ Se koostuu kiiltävästä pellavakuidusta, joka on ommeltu tiiviiksi, suljetuksi ja laskostetuksi paketiksi. Teoksessa pellavapaketti on litistetty veden liottamien, kauhtuneiden puukappaleiden väliin. Työn prässätyn, puristetun ja vekatun pellavakuidun Helena Kaikkonen on kierrättänyt *Hiljaisuus*-teoksestaan. Puukappaleet on kerätty Oulunsalon Varjakansaaren rannoilta.²³⁹

Kuva 31. Helena Kaikkonen, *Kerran oli*, 2018.

Työn koko on 15 x 10 x 8 cm.
Osa Kaipuun horisontti- sarjaa.

Kuva 30. Edellinen sivu 63.
Helena Kaikkonen, *Kerran oli*,
2018, yksityiskohta.

²³⁶ HK > SP 14.5.2019; oulunluuppi2019.

²³⁷ oulunluuppi 2019.

²³⁸ HK > SP 14.5.2019; oulunluuppi2019.

²³⁹ HK > SP 14.5.2019.

Kaikkosen taiteellista työtä hallitsee uuden etsiminen käsityömaisesti kokeilemalla ja tekemällä: hän kerää materiaaleja, muokkaa kuituja, ompelee, virkkaa, kutoo, laskostaa ja värjää löytääkseen teokseensa sopivan aineksen ja ilmaisutavan. Hän kuvailee työprosessiaan: *"Materiaalien löytöpaikka tai alkuperä, ajan jäljet, tuntu ja herkkyyt merkitsevät minulle paljon. Olen usein sanonut ajattelevani käsilläni. Otan materiaalia käteeni. Materiaalin tuntu sormissa vie ajatuksia eteenpäin. Rantojen ja metsien luonnonmateriaalit, kuten puiden lehdet, oksat ja juuret sekä erilaiset poisto- ja kierrätysesineet antavat tilaa alitajunnalle ja sattumalle. Käsillä tekeminen ja siihen kuuluvat hitaasti etenevät rutiinit antavat aikaa ajatuksille ja seuraavien teosten syntymiselle."*²⁴⁰

3.4.1 Avaan

Kerran oli -teoksen teostulkinnoille asettama kysymys: **miksi "tekeminen" on tärkeää tekstiilitaiteessa?**

Tekstiilitaiteilija Helena Kaikkonen kertoo käsillä tekemisen olevan tärkeä osa teoksen syntymistä. Käsityö on lähtökohta prosessille. Uudet teokset syntyvät kokeilujen ja tekemisen kautta. Tekeminen luo teoksen toteuttamiseen tarvittavaa kokemuksellista ja aistimuksellista tietoa fyysisen työskentelyn ja materiaalien käsittelyn kautta. Työskentelyssä harjaantuneet kädentaidot vahvistavat tekemisen prosessia ja vapauttavat ajattelua teoksen ilmaisullisiin ja sisällöllisiin painotuksiin.²⁴¹

Taideteoksen syntymisen edellytys on ruumiillinen työ, jossa teosta työstetään ja saadaan aikaan esiteltävä tulos. Tekemisen prosessissa taiteilijan ajatus ja idea muuttuu näkyväksi ja nähtäväksi, koettavaksi ja tulkittavaksi.²⁴² Tekeminen on kuitenkin taiteellisen toiminnan osa, joka usein otetaan itsestään selvyytenä ja sen vaiheita pyritään selvittämään ja tutkimaan lopputuloksen perusteella.

---

²⁴⁰ Oulunluuppi 2019 ja HK > SP 14.5.2019.

²⁴¹ HK > SP 14.5.2019.

²⁴² Houessou 2010, 249-250.

Tekstiiliteoksen valmistaminen on fyysinen prosessi, joka usein sisältää hitaasti etenevää työtä. Verkalleen sujuvan tapahtuman luonne on mietiskelevä ja meditatiivinen, johon sisältyy hiljaisuutta.²⁴³ Tyyneys siirtyy teokseen. Taidetekstiilit sisältävät tekoprosessin hitauden ja tekemiseen liittyvän hiljaisuuden käsitteen aistittavana ja ymmärrettävänä merkityksenä. Tekstiiliteoksen ilmaisu syntyy materiaalien, värien, rakenteiden ja teknisen toteutuksen hallinnasta, teoksen aiheen ja sisällön käsittelystä yhdistettynä tekstiiliteoksen tekemisen prosessiin.²⁴⁴

Tekstiilitaidetta tutkiessa havaitaan myös tekstiilin merkityksiä kantavat kerrokset: ainekset, jotka ovat kätkössä teoksen muotojen ja rakenteen lomassa sekä kuitujen välissä, lankojen takana ja sidosten piilossa.²⁴⁵ *Kerran oli* -teos on tiivis ja suljettu – mitä syntyy, jos sen avaa? *”Ymmärtäisinkö teoksen viestin, jos avaisin paketin ja purkaisin laskokset? Löytäisinkö tiedon? Näkisinkö salaisuuden? Kuulisinko tarinan? Tuntisinko tarkoituksen? Avautuisiko merkitys? ...Avaan käärön.”*²⁴⁶

Kerran oli -teoksen tulkinnan lähtökohta on materiaali, teoksen muoto ja sisältö. Tutkittavan teoksen tavoin tulkinnoissa on käytetty pellavaa, aivinaa ja rohdinta, myös käsinkehrättyä, lankana ja kuituna. Pellavan käyttöön liittyy kasvun symboliikkaa: pellavakasvin monivaiheinen matka pellolta kuiduksi, kehrätyksi langaksi ja lopulta osaksi tekstiiliä, sen olemusta ja ideaa. Materiaalin valinta on teoksen ilmaisukeino: pellavakuituun siirtyy kasvun kautta maan voima.²⁴⁷

Pellavan käsinkosketeltavat ja silminnähtävät ominaisuudet, karkeus ja jäykkyys, kestävyys ja kiilto, rakentavat kangaspuissa kudottavaa kudosta ja ohjaavat vaistonvaraisesti tulkintaa. *”Työ etenee rauhallisesti, niisivarret nousevat ja rouhea pellavakude pujahtaa viriöön, sidos muodostuu. Kude yhdistyy loimeen. Kangas valmistaa kertomuksen menneestä, mutta näkee myös nykyhetken ja totuttaa tulevaan.”*²⁴⁸ Kudottu kapea pellavanauha kääntyy taitoksille ja muodostaa avatun kertomuksen, kudotun tekstiiliteoksen.

---

²⁴³ HK > SP 14.5.2019.

²⁴⁴ Vuorisalo 2010.

²⁴⁵ Vuorisalo 2010.

²⁴⁶ Pöyhtäri 2019.

²⁴⁷ HK > SP 14.5.2019.

²⁴⁸ Pöyhtäri 2019.

Kuva 32. *Avautuva*. Tulkinta Helena Kaikkosen *Kerran oli* -teoksesta. Pellavakuitu ja -langat. Teostulkinnan koko 120 x 12 x 7 cm.

Kuva 33. *Avautuva*. Yksityiskohta. Tulkinta Helena Kaikkosen *Kerran oli* -teoksesta. Pellavakuitu ja -langat.

Kuva 34. *Avasin*. Tulkinta Helena Kaikkosen *Kerran oli* -teoksesta. Pellavakuitu ja -langat. Teostulkinnan koko on 26 x 16 x 7 cm.

4. TEOSTULKINTOJEN VASTAUS

Tutkimuksen kysymyksenä esitettiin: millainen on käsityön ja taiteen suhde nykytekstiilitaiteen kentällä? Tutkimuksessa pyrittiin lisäksi selvittämään käsityön sisältöä ja asemaa nykytekstiilitaiteessa, sen teoksissa ja prosesseissa. Vastauksia etsittiin soveltamalla taiteen kokemuksellisen ymmärtämisen mallia, jonka sisältönä oli tutkijan taiteellinen teostulkintojen valmistamisen prosessi ja käytännöllinen tekeminen tiedon hankinnan menetelmänä.²⁴⁹ Neljästä tekstiilitaideteoksesta tehdyt seitsemän visuaalista teostulkintaa (esitelty kappaleessa 3.) selittivät tutkimusaineistoa materiaalisesti, teknisesti ja sisällöllisesti. Teostulkinnat, tutkittavien tekstiilitaideteosten materiaallinen ja tekninen jäljittely, ilmaisun ja sisällön pohtiminen sekä niihin liittynyt havainnoinnin ja tiedonhankinnan prosessi, avasivat näkökulman käsityön ja nykytekstiilitaiteen suhteeseen.

Teostulkintojen valmistamisen tärkeäksi osaksi muodostui tekeminen itsessään: fyysinen työskenteleminen ja aistillinen kokeminen tekemisen kautta. Työskentelyn aikana tutkittavan teoksen ilmaisun käsitteleminen rakentui vertautuvaksi lähtökohtana olevan teoksen syntymisen ja valmistuksen prosessiin. Teostulkintojen tekeminen mahdollisti myös taiteilijan työskentely- ja ajatteluprosessin ideoiden ja menetelmien sekä tehtyjen valintojen perustelujen etsimisen, pohtimisen ja päättelyn. Fyysinen, materiaallinen työ toi esille tekemisen välttämättömyyden ja merkityksen teoksen synnyn kannalta mutta myös sen arvon teoksen sisällöllisen laadun esittämiseksi.

Tutkittavat nykytekstiilitaideteokset sekä niiden ilmaisu ja tekijät olivat suuntautuneet käsityöhön, sen perinteisiin ja niiden arvostamiseen riippumatta taiteilijoiden taustasta, iästä tai koulutuksesta. Taiteilijoiden elämänhistoria sekä omakohtainen kokemus- ja havaintomaailma ilmenee kuitenkin tutkitun tekstiiliteoksen visuaalisessa ilmaisussa, menetelmissä ja niiden käyttötavoissa. Kaija Poijulan ja Helena Kaikkosen teoksissa heijastuu vahva koulutuksellinen tekstiilien valmistamiseen liittyvä osaaminen ja kunnioittaminen, kun taas Sanni Weckmanin ja Elina Juopperin työskentelyn lähtökohdat liittyvät käsityön kuvallisiin

---

²⁴⁹ Räsänen 2015, 165-169.

mahdollisuuksiin ja perinteiden hyödyntämiseen pohjautuen nykyaiteen näkemyksiin ja tavoitteisiin. Kaikkien tutkittujen tekstiiliteosten intentiona on traditioiden tunnistaminen, tunteminen tai käsitteleminen uuden luomisen aineistona.

Memento-teoksen tulkintana syntyneet *Muista!*- ja *Muistot* -teokset tuovat kuvauksessaan esiin tekstiilihistoriaan liittyvien merkitysten pohdinnan. *Muistot*-teoksen ilmaisussa hiillostetut, tulella poltetut mattosukkulat poimivat aiheensa menneestä: ne muistavat tarinansa, mutta samalla luovat uutta kudosta ja rakennetta. Tulkinnassa tulen uudistava voima rakentaa yhdistävää ja sitovaa näkökulmaa käsityön ja nykyaiteen ilmaisun välille. *Muista!*-teoksen pitkä, miltei päättymättömäksi kudottu kangas jatkaa tummanpuhuvana kankaankudonnan pitkäaikaista ja kestäväää perinnettä, mutta kokoaa visuaalisen ilmaisunsa vapaasti kääroksi kiertyen. Teostulkinnat korostavat aiheenaan tekstiili-ilmaisun jatkuvuutta.

Vastaan-teostulkinta pohtii *Perintö*-teoksen esille tuomaa taiteen ja käsityön rinnakkaisuutta, niiden kohtaamista ja yhtäaikaista olemassaoloa, nykytekstiilitaiteessa. Tulkinta pyrkii tuomaan esiin sekä vastakohtaisuuden että vierekkäisyyden ideat tekstiili-ilmaisun mahdollisina lähtökohtina. Käsityöhön ja taiteeseen viittaavat kontrastiset elementit ovat teostulkinnassa rinnastettuna tasavertaisesti: musta kuderipsikudos peittää pehmeänä vastakohtana puolet kovasta ruostuneesta metallikuutiosta. Tulkinnassa materiaalien ilmaisullinen tavoite on samansuuntainen: käsityön ja taiteen jännitteisen suhteen esittäminen.

Hillevi-kuvakudoksen materiaali- ja tekniikkavalinnat eivät ole perinteisiä muotokuva-aiheiden materiaaleja vaan niiden valinta perustuu kuvattun aiheen ja kohteen realistiseen ilmaisuun. Perustelu toteutuu myös *Siiri ja Hilja* -tulkinnassa: henkilökuvan käsitteellinen tekotapa määrittyy kuvattavan aiheen mukaan ja taiteilijan omakohtaisen prosessin tuloksena. *Kapiot*-tulkinta puolestaan veistää pehmeästä, valkoisesta ja viattomasta puuvillaräsyistä jyrkän kiekon ja osoittaa pehmeän kovaksi ja kestäväksi, ilmaisuvoimaiseksi. Teostulkinnat tähdentävät materiaali- ja tekniikkavalintojen perustuvan taiteilijan omakohtaiseen työprosessiin ja sen lähtökohtiin.

Avautuva- ja *Avasin*-tulkinnat pureutuivat kankaankudontaan ilmaisumenetelmänä. Kuteiden tiivistyminen loimilankojen lomaan muodostaa vahvaa kudosta, joka samalla avaa *Kerran oli* -teoksen tiivistä ilmaisua. Hidas työprosessi tulkitsee teoksen hiljaista sanomaa ja viestiä. Tulkinnassa tuodaan näkyville historiaan suljettu aihe, unohdettu teema tai hylätty tarina, kerran ollut. Tulkintojen aihe on niiden materiaalissa ja tekniikassa: pellavan käyttö kudottujen teosten valmistamisen materiaalina rakentaa kankaankudonnan perinteisiin liittyvää sisältöä. Tulkintojen valmistaminen toi esille tekemiseen liittyvät vaatimukset ja tekniikan lähtökohdat, työskentelyn kurinalaisuuden ja verkkaisuuden mutta myös ilmaisulliset mahdollisuudet ja merkitykset.

Teostulkintoina poltetut mattosukkulat, ruosteiseen metalliin rinnastettu kuderipsikudos, räsykerät tai pellavakudonnainen nostivat kankaankudonnan ja tekstiili-ilmaisun perinteen näkyville. Tulkintojen työtapoina polttaminen, ruostuttaminen, kiertäminen ja kierrättäminen sekä kutominen osoittavat käsityön kulttuurisen arvon ja käyttivät sitä taiteen sisältönä ja ilmaisumuotona. Teostulkinnat ja niiden valmistamisen prosessi paljastivat nykytekstiilitaiteen ilmaisun perustuvan taiteilijan omakohtaisiin valintoihin, visuaaliseen ajatteluun ja kuvallisiin tavoitteisiin. Nykytekstiilitaide ei sitoudu käsityöhön, perinteisiin työtapoihin tai tekstiilimateriaaleihin vaan hyväksyy ne osaksi taiteilijan luovaa prosessia ja sen kohteita.

Käsityön ja tekstiilitaiteen historia rakentaa vahvasti materiaalista ja teknistä yhteenkuuluvuutta, joka eriytyy tekijöiden menetelmien hallinnan ja tarkoituksien tai tavoitteiden ilmaisussa eri aikakausina. Käsityöhön ja sen tuotoksiin säilötty ja tallennettu kirjoittamaton kulttuuriperintö sisältää ne tiedot ja taidot, jotka ovat ohjanneet tekstiilitaiteen kehitystä. Nykytekstiilitaiteen aiheena ja materiaalina voivat olla käsityön menneisyyteen liittyvät artefaktit ja tuotteet tai niiden materiaalit ja tekniikat. Tekstiilihistoria heijastuu myös nykytekstiilitaiteilijoiden toimintaan ja ammatillisuuteen, mutta nähtynä ja toteutettuna uusina rajauksina ja lähtökohtina. Nykytekstiilitaiteessa käsityö on käsitetty ilmaisun kohteena, välineenä tai menetelmänä.

5. KÄSITYÖN MERKITYKSESTÄ NYKYTEKSTIILITAITEESSA

Memento, *Perintö*, *Hillevi* ja *Kerran oli* ovat taideobjekteja, joissa käsitteellisesti suomalaisen käsityötaidon elementit rakentavat merkityksiä perinteen ja nykytaiteen välille. Kukin teos omalla tavallaan ja taiteilijan subjektiivisena ilmaisuna tuo esiin historiaa ja nykytaiteen suhdetta menneisyyteen. Tutkimuksessa tutkitut teokset ovat löytäneet käsityön arvon ja kunnioituksen nostamalla poltetut kangaspuut, kasan ripsiraanuja, räsykudoksen ja pellavan taiteen ilmaisun kohteeksi, aiheeksi ja materiaaliksi. Kiteytettynä ajatuksena voidaan todeta: taide voi pitää hengissä sellaisia merkityksiä, joita kehitys pyrkii lakkauttamaan²⁵⁰.

Tekstiilitaiteen historian selvityksessä, tutkittavan aineiston jäsentelyssä ja teostulkinnoissa ilmenneet teemat käsityön ja taiteen suhteesta, käsityön historian ymmärtämisestä, materiaalien ja tekniikoiden valintaperusteista sekä fyysisen työprosessin sisällöstä luovassa toiminnassa rakentavat tämän tutkimuksen tuloksia. Suomalaisen tekstiilitaiteen kehitystä voidaan tarkastella käsityön sisällön ja merkityksen painotuksen vaihteluna taiteellisessa prosessissa.

Käsityönä valmistettujen arkisten tarvikkeiden muotoilu sekä niiden kuviointi ja koristelu on syntynyt varhaisena esteettisenä ilmaisuna, samoin kuin tarinoiden kertominen kuvien avulla. Taiteen ja käsityön yhtäaikainen olemassaolo ilmenee suomalaisen tekstiilitaiteen 1900-luvun historiassa. (Kuvio 4). Millaisessa roolissa nykytekstiilitaiteessa käsityö on? Tutkitut tekstiiliteokset ja niiden tekijät korostivat teoksen toteuttamiseen liittyvän luovan ajatteluprosessin ja siihen sitoutuvan fyysisen työn sekä visuaalisen ja sisällöllisen ilmaisun osuuksia työssään. Tämä johtaa ajatukseen, jossa *taide* ja *käsityö* -termit eivät kuvaa tekstiilitaiteen luovan prosessin sisällä ilmenevää polarisaatiota, vaan nykytaiteessa on enemmänkin näkyvissä fyysisen työn ja ilmaisuun liittyvien näkökulmien olemassaolo. Tällainen tarkastelutapa tuottaa käsityksen tekstiilitaiteen laajennetusta kentästä. Nykytekstiilitaiteilijat kokevat työskentelevänsä taiteen kontekstissa. Tästä näkökulmasta voidaan pohtia kysymystä myös nykytaiteen kokonaisuuden yhteydessä materiaali- ja tekniikkapohjaisuudesta irtautumisesta ja sitoutumisesta

---

²⁵⁰ Karppinen 2005, 37-38.

luovaan prosessiin. Tällaisesta nykytaiteen laajennetun taiteellisen esityksen ulottuvuudesta ja tekstiilin liittymisestä ilmaisuun ovat tuotannollaan esimerkkinä kuvataiteilijat Anu Tuominen ja Anni Rapinoja, kuvanveistäjä Kaarina Kaikkonen sekä tekstiilitaiteilijat Merja Keskinen ja Raija Jokinen (kuvio 5).

Kuvataiteilija Anu Tuomisen käsittelyssä kirpputoreilta hankitut arkiset käyttöesineet muuttuvat käsitteellisiksi teoksiksi lisäämällä niihin osia, lajittelemalla, järjestelemällä kokonaisuuksia tai jatkamalla niiden ideaa monivärisillä langoilla virkkaamalla, ompelemalla tai päällystämällä, *Oikeita väriympyröitä*-teos (1997-) koostuu kirpputoreilta kerätyistä virkatuista pannulapuista: teoksen havaintona syntyy arjen väriopin perusteet.²⁵¹

Kuvanveistäjä Kaarina Kaikkosen yli 3000 miesten pikkutakista koostettu *Tie* toteutettiin Helsingin tuomiokirkon portaille kesällä 2000. Kaikkosen ja 20 hengen työryhmän toteuttama, fyysistä lihasvoimaa vaatinut prosessi ja väliaikainen installaatio hakee merkityksiä katsojan omasta elämästä ja tulkinnasta.²⁵² Kaikkonen tunnetaan teoksista, joissa kuvanveiston, installaation, arkkitehtuurin ja luonnon väliset rajat häipyvät. Teokset kytkeytyvät visuaalisesti ja sisällöllisesti ympäristöönsä.²⁵³

Anni Rapinoja kokee taiteilijana olevansa luonnon viestien välittäjä – luonto on hänelle työskentelyn lähtökohta ja työtoveri. Teos *Alku ja Loppu* (2012-) on tehty yhteistyössä hirven, jäniksen ja rusakon kanssa – materiaalina käytetyt papanat ovat osa luonnon kiertokulkua. Taiteen tekemisen prosessi on hänelle kulkemista, katselemista, tutkimista, kuuntelemista, keräämistä, kuivattamista, prässäämistä, muodon etsimistä, löytämistä ja teoksen valmistamista. Rapinojalle luova prosessi on ennen kaikkea konkreettista työtä.²⁵⁴

Tekstiilitaiteilija Merja Keskinen isoissa tilataiteeseen sitoutuneissa teoksissa, kuten *House* (2019), on tärkeää teoksen kokonaisuuden muodostuminen kudotuista palttinasidoksisista värikkäistä geometrisistä rakenteista ja elementeistä.²⁵⁵

Tekstiilitaiteilija Raija Jokisen teoksissa (*Järjestäjä*, 2019) omaperäinen tekstiilitekniikka ja kuvailmaisuus kuvaa ihmisen fyysistä olemusta muistuttaen luonnonmuotoja. Jokisen ilmaisussa orgaanisten muotojen rikas muotokieli yhdistää maalauksen, kuvanveiston, grafiikan ja tekstiilin elementtejä.²⁵⁶

---

²⁵¹ Tuominen 2019.

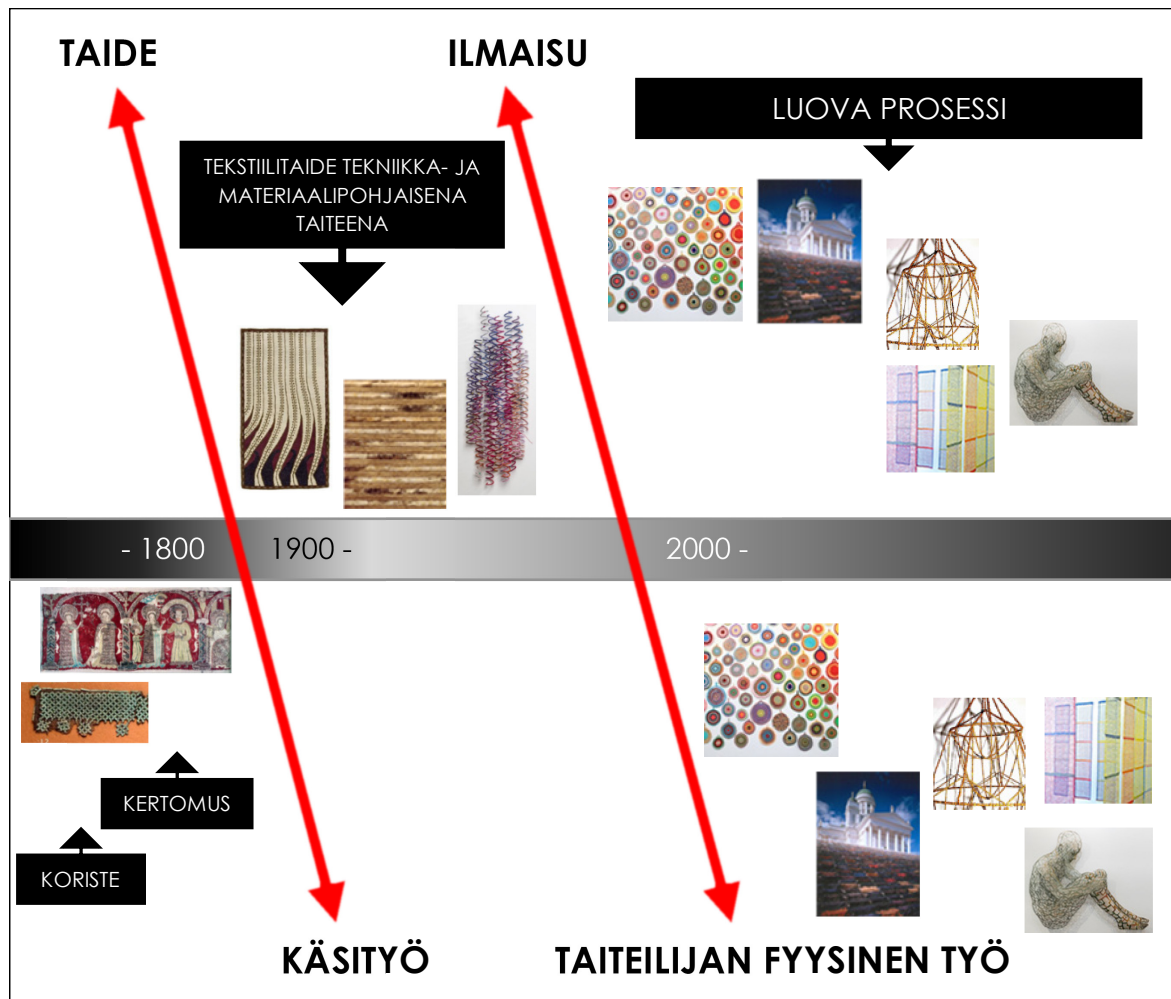
²⁵² Tuhansientakkientie 2012.

²⁵³ Kaikkonen 2012, 11.

²⁵⁴ Kui! 2012, 64-65.; Rapinoja 2019.

²⁵⁵ Texo 2019.

²⁵⁶ Texo 2020.

Kuvio 5. Suomalaisen tekstiili-ilmaisun kehitys ja suhde käsityön ja taiteen sekä fyysisen työn ja ilmaisun käsitteisiin.

Kuvion tekstiilit:

- Esiliinan pronssikierukkakoristelua, tekstiilifragmentti, 800-1050-luku.²⁵⁷
- Birgitta Anundintytär, antependium, Huittisten kirkko, 1400-luku.²⁵⁸
- Akseli Gallen-Kallala, Liekki-ryijy, 1900, kudottu Suomen Käsityön Ystävien kutomossa.²⁵⁹
- Greta Skogster-Lehtinen, Tuohitapetti, 1942, kutoja Taina Holmström.²⁶⁰
- Kirsti Rantanen, Carmen (Kansallisooppera), 1993, kutoja/valmistaja Aino Käppi.²⁶¹
- Anu Tuominen, Oikeita väriympyröitä, 1997- .²⁶²
- Kaarina Kaikkonen, Tie, 2000.²⁶³
- Anni Rapinoja, Alku ja loppu, 2012.²⁶⁴
- Merja Keskinen, House, 2019.²⁶⁵
- Raija Jokinen, Järjestäjä, 2019.²⁶⁶

²⁵⁷ Koriste 2019.

²⁵⁸ Konttinen 2008, 14-16.

²⁵⁹ Liekki 2019.

²⁶⁰ Skogster 2019.

²⁶¹ Rantanen 2000, 66-69.

²⁶² Tuominen 2019.

²⁶³ KaikkonenK 2019.

²⁶⁴ Rapinoja 2019.

²⁶⁵ Keskinen 2019.

²⁶⁶ Jokinen 2019.

Nykytaide korostaa sekä taideteosten että taiteen toimijoiden kehittymistä suhteessa kulttuuriseen taustaan ja kokemuksiin sekä tulkintoihin niistä ²⁶⁷ . Taiteilijan oma henkilökohtainen kokemus on keskeinen tekemisen lähtökohta: työskentelyn teemat määrittyvät ja avautuvat konkreettisina ja aistivoimaisina yksilöllisistä perusteista käsin²⁶⁸. Luovan prosessin lähtökohta voi olla näkökulma menneisyyteen, uuden luominen vanhoista aineksista. Menneisyyden muistaminen ja muistikuvat ovat osa sekä taiteen tekemisen että sen vastaanottamisen prosessia. ²⁶⁹ Muisti on keskeinen osa taiteen sisältöä: ilman muistia, henkilökohtaista tai kollektiivista, ei ole kulttuuria eikä synny traditioita²⁷⁰.

Nykytekstiilitaide kommentoi omaa perinnettään. Käsityön ja tekstiilitaiteen historia kantaa omaan menneisyyteensä liittyviä taiteellisen ilmaisun ja tekemisen lähtökohtia, menetelmiä, sisältöjä ja aiheita. Perinteet ovat ohjanneet tekstiili-ilmaisun kehitystä ja kuljettaneet mukanaan toimintaan liittyviä periaatteita. Nykytekstiilitaiteessa vanhat ainekset muuttuvat luovassa prosessissa uusiksi tulkinnoiksi muistuttamalla teoksen tekijää ja katsojaa, viestin vastaanottajaa, menneestä kulttuurista, sen arvosta ja merkityksestä.

Nykytaiteilijat työskentelevät monitasoisesti ja kokonaisvaltaisesti luovan prosessin metodilla. Taideteoksen valmistuminen vaatii taiteilijan intention, idean ja tavoitteen – sen sisällön, jota taiteilija haluaa teoksellaan käsitellä ja tuoda esiin. Toisaalta teoksen olemus edellyttää taiteilijan ammatillisen taidon, mahdollisuuden ja tahdon toteutukseen. Teos syntyy ilmaisun ja konkreettisen työn koosteena, luovana prosessina. Työskentelyyn liittyy oivalluksia ja tuottavaa keksimistä, kokeiluja, kokemusten saamista työstettävästä asiasta, uuden oppimista, pitkäjänteistä työskentelyä, kokonaisvaltaista ajattelua ja käsitysten muodostumista, mahdollisuuksien sekä lopputuloksen arviointia, luovaa työtä.²⁷¹ Luova prosessi leikittelee ajatuksilla, materiaalilla ja käsitteillä²⁷².

---

²⁶⁷ Räsänen 2007, 121.

²⁶⁸ Räsänen 2007, 121.

²⁶⁹ Hägglund 1989, 12.

²⁷⁰ Valjakka 1989, 43.

²⁷¹ Hamm 2003, 94-95.

²⁷² Uusikylä 2003, 76.

Nykytekstiilitaiteen lähtökohdat, tekemiseen liittyvät ajatukset ja ilmaisun tarkoitukset, liittyvät moninaisuudessaan taiteilijoiden henkilökohtaiseen toiminnan tapaan, luovaan prosessiin. Työskentelyyn liittyvä ajattelu on etsivää. Teokset ottavat aiheensa ympäröivästä todellisuudesta ja kommentoivat sen eri ulottuvuuksia, löytävät tavoitteensa kehityksestä historiasta tulevaisuuteen tai toisaalta näkevät kohteensa reaali maailman ulkopuolella.

Suomalaisen tekstiilitaiteen 1900-luvun sisältöä kuvaa ilmaisun tekniikka- ja materiaalipohjaisuus. Taiteilijan valitsema teoksen toteutustapa ja valmistukseen seulottu materiaali rajasi ja kohdensi teoksen tekstiilitaiteeseen. Työprosessia ohjasi materiaalien tuntemus ja tekemisen taito. Tekstiilitaiteen tekniikkaan ja materiaaliin suuntautumista korosti myös asiantuntemuksen kaksijakoisuus: työn toteuttajan (yleensä kutojan) ja teoksen suunnittelijan välinen työnjako. Nykytekstiilitaiteessa materiaalin ja tekniikan merkitys on enemmänkin työprosessin tasavertaisena osana muiden luovan prosessin elementtien lisänä. Lisäksi nykytekstiilitaiteilijat omistavat itse oman työprosessinsa: toteuttavat teoksensa itse, ohjaavat hallitsemaansa tekijäryhmää tai tekevät yhdessä työtovereineen.

Käsityön merkitys nykytekstiilitaiteessa on moniulotteinen kokonaisuus. Nykytaidekentän puitteissa käsityö ilmenee tekemisen osaamisena, käsin tehtävän työn taitamisena ja hallintana sekä fyysisenä työnä. Toisaalta se voidaan nähdä aihemaailmana ja lähtökohtana, sisältönä luovaan prosessiin sekä ilmaisun materiaalien valintana tai kohteena. Käsityö voi muodostaa teoksen käsitteellisen sisällön. Taiteellisen prosessin subjektiivisuus rakentaa yksittäisten teosten osalta merkityssisältöjä. Tutkimuksen kohteena olleet teokset sitoutuvat historiaan, mutta eivät kangistuneesti vaan nostaen käsityötaidon, osaamisen perinteen ja sen tulokset näkyville arvokkaina ja omaleimaisina kulttuurisina osoituksina. Tutkituissa tekstiilitaideteoksissa käsityö on merkityksellistetty muistamisen apuvälineeksi ja ulottuvuudeksi menneisyyteen, osaksi tekstiilitaiteen näkökulmaa ja ymmärrystä, osaksi nykytaidetta.

5.1 Punainen lanka

Tutkimuksen punaisena lankana, eri osa-alueita yhdistävänä tekijänä ja pääajatuksena, on menneen kytkeytyminen tulevaisuuteen.

Mikä on siis käsityön merkitys nykytekstiilitaiteessa? Tekstiilit sisältävät visuaalisen muistin, ne näyttävät historiansa: tekemiseen punoutuvat tarinat ja käyttötarkoitukseen nivoutuvat kertomukset sekä kauneuteen ja ilmaisuun kytkeytyvät pyrkimykset. Tekstiilien muistin avulla viesti kulkeutuu eteenpäin, tulevaan ja viestinviejät antavat sille uuden tulkinnan, merkityksen. Ja he kysyvät uudet kysymykset.

Kuva 35. *Muisto*, teostulkinta Kaija Poijulan *Memento!*-installaatiosta.

6. LOPUKSI

Tutkimuksessani kohtaavat historia ja tulevaisuus. Kiinnostukseni kohdistui käsityön merkityksiin nykytekstiilitaiteessa. Aiheen valinta, tutkimuskysymysten asettelu ja aineiston kerääminen kokosivat yhteen vuosien aikana syntyneet havainnot ja kokemukset suomalaisesta tekstiilitaiteesta niin tekijän kuin erityisesti kokijan näkökulmasta. Huomiot olivat syntyneet myös pedagogisessa kontekstissa, käsi- ja taideteollisuusalan koulutusympäristössä. Mielenkiintoni kohteet olivat kuitenkin vailla tutkimuksellista syvyyttä, tieteellistä näkemystä ja sisällöllistä arvoa. Motivaatio asioiden jäsentelyyn ja järjestelyyn sekä tulkintaan, ymmärrykseen ja uudenlaisen näkökulman löytämiseen ajatteluun oli vahva.

Tutkimuksen alkuvaiheissa olin vakuuttunut käsityön suorasta ja välttämättömästä merkityksestä tekstiilitaiteen olemuksessa. Käsityön, tekstiilitaiteen ja nykytaiteen käsitteiden määrittelyn jälkeen irtaannuin kuitenkin ennakkovaikutelmastani ja tavoittelin kokonaisvaltaisempaa kuvaa tekstiilitaiteesta. Avasin itselleni tekstiili-ilmaisun historiallisen jatkumon. Löysin ajatteluni perustalle varhaisen rautakautisen kutojan esteettisen ilmaisun tarkoituksen. Kun rinnastin sen tutkimukseni aineiston nykytekstiilitaiteen neljään teokseen, ymmärsin käsityön merkityksen uudella tavalla: näkymänä traditioiden jatkumiseen ja soveltamiseen ilmaisussa suhteessa aikaan. Tämä oivallus rakensi tutkimukseni rungon.

Tutkimukseni aineiston neljä nykytekstiilitaiteen teosta ovat aistivoimaisesti puhutelleet minua näyttelykäyntien yhteydessä. Kaija Poiijulan *Memento!*, Elina Juopperin *Perintö*, Sanni Weckmannin *Hillevi* ja Helena Kaikkosen *Kerran oli* ovat näyttelytiloissa käynnistäneet hiljaisen dialogin teoksen ja minun, kokijan, välillä. Päänsisäinen keskustelu jatkui ja heräsi kysymyksiä, jotka odottivat vastauksia ja tuloksia sekä menetelmien valintaa ja toimenpiteiden esille tuloa. Käytännönläheisen tutkimusotteeni sekä kokemusten, haastattelujen, keskustelujen, tiedonhankinnan ja omakohtaisen tekemisen kautta pyrin ymmärtämään tutkimani ilmiön olemusta ja perusteita. Tutkimuksessani vuoropuhelu aineiston kanssa eteni teostulkintojen muodossa, niiden valmistamisen avulla selitin kohteena olevien teoksien tarkoitusta ja ilmaisua muunnelmina. Teostulkinnat sekä niihin liittynyt pohdinta vastasivat niille

kohdistettuihin ja asetettuihin tutkimuksen aiheen kannalta keskeisiin kysymyksiin. Teokset ja niiden tulkintojen toteuttaminen ovat johdatelleet tutkimuksellista ajatteluani nykyaikaisen kokonaisvaltaiseen tekemisen prosessiin ja erityisesti sen käsitteelliseen sisältöön. Tutkimustyön hermeneuttinen eteneminen on ollut asetettuihin ja syntyneisiin kysymyksiin vastaamista ja uusien kysymyksien luomista ja ilmenemistä.

Tutkimuksen tuloksena syntyi kuvaus suomalaisen tekstiilitaiteen historiallisesta kehityksestä suhteessa käsityön ja taiteen, fyysisen työn ja ilmaisun, käsitteisiin. Tämä esitys luo suomalaisen tekstiili-ilmaisun kehityksen kokonaiskuvan ja yleisluontoisena näyttönä osoittaa ja rakentaa näkyville pääpiirteet tutkitun aiheen kannalta. Täsmentyäkseen kuvaus kuitenkin vaatisi laajemman aineiston, seikkaperäisemmän tutkimusotteen ja monipuolisemman näkökulman, uuden tutkimuksen. Esimerkiksi taidehistoriaan sidottu ulottuvuus toisi tekstiilitaiteen historian kuvaukseen taustaa, joka rakentaisi myös perusteita tekstiilitaiteen sisällöllisten ilmaisumuotojen tutkimukseen. Tällainen näkymä todistaisi myös tekstiilitaiteen tasa-arvoisuutta muiden taiteen muotojen joukossa.

Tutkimuksen tekstiilitaiteeseen liittyneiden lähteiden tiedoissa korostui tekstiilitaiteen ilmentyminen historiallisesti naisten tekemänä taiteena ja käsityöhön liittyvänä esteettisenä ilmauksena. Tätä pidettiin syynä tekstiilitaiteen väheksymiseen muiden taiteen muotojen joukossa. Keskiajalla perinteinen taidehistorian kirjoitus on tunnustanut naisille kaksi taiteellisen ilmaisun väylää: käsikirjoitusten kuvittaminen ja kirjontatyöt. Tästä esimerkkinä 1400-luvulta Birgitta Anundintyttären, ensimmäisen suomalaisen nimeltä tunnetun naistaiteilijan, tekstiilitaiteilijan, kirjottu kuvakertomus.²⁷³ Tekstiilitaiteeseen liittyvä rajaava ajattelu on jatkunut maskuliinisena pidetyssä taideyhteisössä 1800-luvulle saakka. Tässä tutkimuksessa tekstiilitaidetta ei ole käsitelty kuitenkaan naissukupuoleen sidotusta näkökulmasta – tähän ei haluta viitata siitä huolimatta, että kaikki tutkimuksessa nimellä esiintyvät tekstiilitaiteilijat ja tekstilien valmistajat, Akseli Gallen-Kallelaa lukuun ottamatta, ovat naisia.

---

²⁷³ Konttinen 2007, 15-16.

Tutkimuksen lähteinä olevien tekstiilitaidenäyttelyiden ja niihin liittyvien katalogien teksteissä sekä tekstiilitaiteilijoiden puheenvuoroissa kiinnitetään huomiota tekstiilitaiteen tilanteeseen ja asemaan nykytaiteen kentällä. Puhutaan olemassa olevista linjoista tai niiden puutteesta, ylittämisestä, laajenemisesta ja liikkumisesta sekä siitä, että raja-aitoja tarvitaan ja toisaalta ettei taiteessa niiden olemassaolo ole mahdollista. Teksteissä heijastuu selkeästi muutoksen tila, hämmennyksen ja sekaannuksen tunteet sekä taiteellisen ilmaisun tahto. Toisaalta tekstiilitaiteen määrittelyn vaikeus osoittaa myös sen ilmaisun elävyyden, liikkeen ja voiman, aktiivisuuden ja merkityksen nykytaiteessa. Nykytekstiilitaiteeseen liittyvät puheenvuorot ja tekstiilitaiteilijoiden toiminta tarjoavat taiteen alueelle uudenlaista toimintaa ja tuoreita työskentelyn lähtökohtia. Tekstiilitaiteen piirissä käytävä keskustelu alan asemasta ja sisällöstä nykytaiteessa paljastaa myös tutkimuksen tarpeen: tekstiilitaiteen kentällä toimiva taiteilija näkee muuttuvan tilanteen henkilökohtaisesta näkökulmasta, kun taas tutkijan perspektiivi on tasapuolisempi, sisällöltään syvällisempi ja näkökulmiltaan laajempi.

Tutkimuksen tuloksena vahvistui kuva tekstiilitaiteen moni-ilmeisestä tehtävästä nykytaiteessa muiden taidemuotojen rinnalla ja sisällä materiaali- ja tekniikkaosaamisensa esille tuojana. Nykytekstiilitaiteilijat näkevät oman roolinsa myös kokonaisen kuvataiteellisen luovan prosessin hallitsijana. Työskentelyn lähtökohtana on idea tai sanoma, johon etsitään ilmaisullisesti soveltuvat materiaalit ja luontuvat toteutustavat. Nykytekstiilitaiteessa taiteilijat toimivat esteettömästi lokeroimatta työskentelyään yhden menetelmän puitteisiin, vaan he ottavat vastaan nykytaiteen sekä ympäristön ja kulttuurin virikkeet omakohtaisen ilmaisunsa lähtökohdaksi.

Käsityöhön liittyvät merkitykset ovat nykytekstiilitaiteilijoille oman taiteen alansa historian tunnistamista, tiedostamista ja tutkimista. Nykytekstiilitaiteilijan luovan prosessin yksilöllisissä valinnoissa käsityön merkitykset ilmenevät mahdollisena työskentelyn menetelmänä, ilmaisun keinona tai sisällöllisenä kohteena. Taiteellisen toimintansa avulla he tuovat teoksissaan esille omakohtaisia kulttuuriin liittyviä kokemuksia ja elämyksiä, tunteita ja käsityksiä sekä aiheita ja toteutustapoja avoimesti havaitsemalla, ymmärtämällä ja tekemällä.

Kuva 36. Kaija Poijula, *Memento*, yksityiskohta, 2018.

LÄHTEET

PA INAMATTOMAT LÄHTEET

Lackman Kaisa, 2014. Luotoksia: etupistokirjonta taiteellisen työskentelyn menetelmänä sekä karjalaisen perinteen jatkajana. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto.

Myllyniemi Sini, 2016. Pehmeää ja poliittista? Tekstiiliveistos Suomen nykyaidekentällä. Maisterin opinnäyte. Aalto-yliopisto.

Pöyhtäri Suvi, 2019. Työpäiväkirja.

Uusikartano Sanni, 2016. Kirjonta nykytaiteen menetelmänä. Opinnäytetyö, kuvataiteen koulutusohjelma. Tampereen ammattikorkeakoulu.

Vähäsarja Maria, 2012. Tekstiilin merkityksiä nykyaideoksessa. Maisterin opinnäyte, kuvataidekasvatuksen koulutusohjelma. Aalto-yliopisto.

Weckman Sanni, 2016. TEKSTIILI/TAIDE/TEKSTIILI tekstiilikäsityön perinne, identiteetti ja nykypäivä. Opinnäytetyö, kuvataiteen koulutusohjelma. Tampereen ammattikorkeakoulu.

HAASTATTELUT

Helena Kaikkonen **HK > SP**. Haastatellut Suvi Pöyhtäri. Haastattelu Oulussa taiteilijan työhuoneella Pikisaareissa 14.5.2019. Haastattelun tallenne ja muistiinpanot tekijän hallussa.

Sanni Weckman **SW > SP**. Haastatellut Suvi Pöyhtäri. Puhelinhaastattelu 23.5.2019. Haastattelun tallenne ja muistiinpanot tekijän hallussa.

Elina Juopperi **EJ > SP**. Haastatellut Suvi Pöyhtäri. Puhelinhaastattelu 29.5.2019. Haastattelun tallenne ja muistiinpanot tekijän hallussa.

KIRJEET

Kaija Poijula **KP > SP**. Haastatellut Suvi Pöyhtäri. Sähköpostihaastattelu 26.5.2019. Kirjeet tekijän hallussa.

PAINETUT LÄHTEET

- Aarras** Anna-Maija, 2009. Tekstiilitaide nyt! teoksessa *Tekstiilitaide nyt! 8. suomalainen tekstiiltriennaali*. Tekstiilitaiteilijat TEXO ry ja Teollisuustaiteenliitto Ornamo ry. Rauma. s. 6-7
- Aarras** Anna-Maija, 2012. KUI? teoksessa *KUI? IX tekstiilitaiteen triennaali*, näyttelykatalogi. Toim. Jonni Roos. Tekstiilitaiteilijat TEXO ry ja Teollisuustaiteenliitto Ornamo ry. s. 4-6
- Aav** Marianne ja Kalin Kaj, 1986. *Suomalainen muoto*. Taideteollisuusmuseon julkaisu no 21. Helsinki.
- Aav** Marianne, 1994. *Eva Anttila, tekstiilitaiteilija 1894-1993*. Näyttelykatalogi näyttelyyn "Eva Anttila 1894-1993 – Satumaa", Taideteollisuusmuseo, 12.1. – 20.2. 1994. Toim. Marianne Aav. Taideteollisuusmuseon julkaisu nro 40. Helsinki.
- Ahoniemi** Pirkko, 2000. Käsityön ja taiteen raja ja rajattomuus. Teoksessa *Rajoilla 2. Rajansa myös taiteella*. Toim. Inkeri Sava. Työpaperit. Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja F 10, Helsinki. s. 5-14.
- Alasuutari** Pertti, 1993. *Laadullinen tutkimus*. Vastapaino. Tampere
- Amberg** Anna-Liisa, 1992. Taideteollisuuden syntyvuodet 1894-1914: yksilöllisestä ilmaisun vapaudesta ammatilliseen osaamiseen. Teoksessa *Suomen tekijät*. Taidekeskus Retretti. s. 85-121.
- Anttila** Pirkko, 1992. *Käsityön ja muotoilun teoreettiset perusteet*. WSOY. Porvoo.
- Anttila** Pirkko, 1996. *Tutkimisen taito ja tiedonhankinta. Taito-, taide- ja muotoilualojen tutkimuksen työvälineet*. Artefakta 2. Helsinki. Akatiimi Oy.
- Anttila** Pirkko, 2005. Ilmaisun, Teos, Tekeminen ja tiedon hankinta. Artefakta 16. Akatiimi Oy. Hamina.
- Castren** Hannu, 2007. Kirjominen on kuin maalaamista. Teoksessa *Ulla Pohjola, Varjossa ja valossa*. Toim. Ulla Pohjola ja Salon taidemuseo. Salon taidemuseon julkaisuja.
- Collanus** Miia, Guttorm Hanna, Jokela Piia, Kärnä-Behm Jaana, 2005. Ylös kapiokirstun pohjalta. Keskusteluja käsityön merkityksistä ja paikasta. Teoksessa *Tekstejä ja kangastuksia. Puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta*. Toim. Kaukinen Leena & Collanus Miia. Akatiimi Oy. s. 149- 157.
- Eriksson** Susanne, 2001. Vapaus ja vankeus. Teoksessa *Tekstiilin taidetta Suomesta*, toim. Poutasuo, Tuula. Akatiimi Oy. Hamina. s. 106-118.
- Fernström** Päivi, 2012. Damastin traditio ja innovaatio. Tekstiilitaiteilija Dora Jungin toiminta ja damastien erityisyys. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Kotitalous- ja käsityötieteiden julkaisuja 31. Helsinki.
- Fredrikson** Erkki, 2001. *Suomen paviljonki Pariisin maailmannäyttelyssä 1900*. Keski-Suomen museon julkaisuja. Jyväskylä.
- Granö** Päivi, 2003. Taide tutkijan ymmärryksen avaajana. Teoksessa *Kohtaamisia taiteen ja tutkimisen maastoissa*. Toim. Varto Juha, Saarnivaara Marjatta ja Tervahattu Heikki. Akatiimi Oy. Hamina. s. 132-137.

- Hamm** Kalle, 2003. Tutkimus taiteellisessa työskentelyssäni. Teoksessa *Kohtaamisia taiteen ja tutkimisen maastoissa*. Toim. Varto Juha, Saarnivaara Marjatta ja Tervahattu Heikki. Akatiimi Oy. Hamina. s. 94-97.
- Haveri** Minna, 2016. *Pehmeä taide, lankatekniikat kuvataideilmaisussa*. Maahenki Oy. Helsinki.
- Haveri** Minna, 2017. Pehmeä nykyaide. Teoksessa *Itsetekemisen perinne, käsityöt elävänä kulttuuriperintönä*. Toim. Kivilaakso Aura, Luutonen Marketta, Marsio Leena. Museovirasto. Helsinki.
- Heinänen** Seija, 2006. *KÄSITYÖ-TAIDE-TEOLLISUUS. Näkemyksiä käsityöstä taideteollisuuteen 1900-luvun alun ammatti- ja aikakauslehdissä*. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Helkama** Iris, 2001. Tuokiokuvia. Teoksessa *Tekstiilin taidetta Suomesta*, toim. Poutasuo, Tuula. 34-83. Akatiimi Oy. Hamina.
- Hirsjärvi** Sirkka & Hurme Helena, 2001. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Yliopistopaino. Helsinki.
- Hirvi-ljäs** Maria, 2014. *22 tapaa, taiteellinen ajattelu suomalaisessa nykyaiteessa*. Parvus publishing. Helsinki.
- Houessou** Jaana, 2010. *Teoksen synty, kuvataiteellista prosessia sanallistamassa. Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja A 108*. Aalto-yliopisto. Jyväskylä.
- Huurre** Matti, 1983. *9000 vuotta Suomen esihistoriaa*. Otava. Helsinki.
- Häggglund** Tor-Björn, 1989. Muistikuvat taiteen takana. Teoksessa *Synnyt, nykyaiteen lähteitä*. Toim. Valjakka Timo. Nykyaiteen museo. Helsinki. s. 11-26.
- Hämäläinen-Forslund** Pirjo, 1996. *Tervetuloa taidenäyttelyyn*. WSOY. Porvoo.
- Ihatsu** Anna-Marja, 2003. Taidekäsityötä ja käsityötaidetta. Teoksessa *TAIKO 20 vuotta*. Taidekäsityöläiset TAIKO ry. Helsinki.
- Ihatsu** Anna-Marja, 2004. Käsityön monet ulottuvuudet. Teoksessa *Käsillä tehty*. Toim. Kupiainen Tarja. Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä. Edita. Helsinki.
- Itkonen** Satu, 2008. *Selkoa nykyaiteesta*. Kirjapaja. Hämeenlinna.
- Jaukkuri** Maaretta, Edestakaista liikettä arjen ja taiteen välillä, 1998, teoksessa *Nykyaiteen tulkintaa*. Toim. Helka Ketonen. Valtion taidemuseon museojulkaisu. Helsinki. s. 2-46.
- Kajaniemi** Aino, 2007. *Aino Kajaniemi: portfolio collection*. Telos. Brighton.
- Kalha** Harri, 1999. Valööririjy: valoa ja varjoja. Teoksessa *Rakkaat ystävät, Suomen Käsityön Ystävät 120 vuotta*. Toim. Päikki Priha. Kustannusosakeyhtiö Ajatus. Helsinki. s. 86-107.
- Kaikkonen** Kaarina, 2014. *Kaarina Kaikkonen*. Toim. Miesmaa Kiira (Galleria Forsblom). Parvus publishing. Helsinki.
- Kangas** Sunna, 2009. Ajatuksia tekstiilitaiteesta nyt. Teoksessa *Tekstiilitaide nyt! 8. suomalainen tekstiilitriennaali*. Teollisuustaiteenliitto Ornamo ry. Rauma. s. 9-12.

- Karppinen** Seija, 2005. *Mitä taide tekee käsityöstä? Käsityötaiteen perusopetuksen käsitteellinen analyysi*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto.
- Konttinen** Riitta, 2007. *Naistaiteilijat Suomessa, keskiajalta modernismin murrokseen*. Karisto Oy. Hämeenlinna.
- Konttinen** Riitta & Laajoki Liisa, 2005. *Taiteen sanakirja*. Toim. Turtia Kaarina. 2. painos. Otava. Helsinki.
- Kojonkoski-Rännäli** Sinikka, 1995. *Ajatus käsissämme. Käsityön käsitteen merkityssisällön analyysi*. Väitöskirja. Turun yliopiston julkaisuja. Turku.
- Korvenmaa** Pekka, 2009. *Taide & teollisuus, johdatus suomalaisen muotoilun historiaan*. Taideteollisen korkeakoulun julkaisu B 88. Helsinki.
- Kruskopf** Erik, 1989. *Suomen taideteollisuus. Suomalaisen muotoilun vaiheita*. WSOY. Porvoo.
- Kui!** 2012. *IX tekstiilitaiteen triennaali*, näyttelykatalogi. Toim. Jonni Roos. Tekstiilitaiteilijat TEXO ry ja Teollisuustaiteenliitto Ornamo ry.
- Kupiainen** Jari, 2004. Käsityötaito tietoyhteiskunnassa. Teoksessa *Käsillä tehty*. Toim. Kupiainen Tarja. Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä. Edita. Helsinki.
- Kupke** Riitta-Kaarina, 2008. Varhaisia kansainvälisiä ihanteita. Teoksessa *Suomalainen muotoilu - käsityöstä muotoiluun*. Päätoim. Vihma Susan, Weilin+Göös Oy. Porvoo.
- Kälviäinen** Mirja, 1996. *Esteettisiä käyttötuotteita ja henkisiä materiaaliteoksia. Hyvän tuotteen ammatillinen määrittely taidekäsityössä 1980-luvun Suomessa*. Väitöskirja. Jyväskylän yliopiston taidehistorian laitos. Kuopion käsi- ja taideteollisuusakatemia. Taitemia 4.
- Lehtosalo-Hilander** Pirkko-Liisa, 2001. *Euran puku ja muut muinaisvaatteet*. Euran muinaispukutoimikunta. Eura.
- Levanto** Marjatta, 1998. *Nykytaide suurin piirtein*. Otava. Helsinki.
- Lindholm** Johanna, 1986. *Birgitta Anundintytär*, teoksessa Suomen taide, varhaiskaudet, Toim. Valkonen Markku ja Valkonen Olli, Suomen taide, varhaiskaudet. WSOY. Helsinki.
- Lukkarinen** Leena, 2008. *Kierrätysmateriaalin käyttö nykytekstiilitaiteessa, tulkintoja kierrätetystä tekstiilimateriaalista naiseuden ja arjen valossa*. Väitöskirja. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Luutonen** Marketta, 1997. *Kansanomainen tuote merkityksenkantajana. Tutkimus suomalaisesta villapaidasta*. Väitöskirja. Akatiimi Oy. Helsinki.
- Mykkänen** Juri, 2009. Ryijy, modernismin Troijan hevonen. Teoksessa *Suomalainen muotoilu, esineistä teollisuustuotteiksi*. Päätoim. Susann Vihma. Weilin+Göös Oy. s. 88-89.
- Nikula** Riitta 1995. *Mihin taidehistoriaa tarvitaan?* Taide 1/1995. s. 9-11.
- Nyrhinen** Kristiina, 1986. Juhlapuhe Kirsti Rantaselle, vuoden tekstiilitaiteilijalle. Muoto 2/86. Teollisuustaiteen liitto ORNAMO.
- Nykysuomen sanakirja**, 2002.

Oksanen-Lyytikäinen Johanna, 2014. Näyttämöpuvun merkityksen tutkiminen ja tuottaminen. Teoksessa *Kättä pidempää – otteita käsityön tutkimuksesta ja käsitteellistämisestä*. Toim. Karppinen Seija, Kouhia Anna, Syrjäläinen Erja. Kotitalous- ja käsityötieteiden julkaisuja 33. Helsingin yliopisto. s. 177-190.

Peltovuori Sinikka, 1995. *Linnut liiteli sanoja, Laila Karttusen kuvatekstiilien problematiikkaa*. Väitöskirja. Helsingin yliopiston taidehistorian laitoksen julkaisuja. Helsinki.

Periäinen Tapio, 1981. Näissä puitteissa toimimme. Teoksessa *Esineitä ympärillämme*. Toim. Kristiina Paatero ja Tuula Puisto. Suomen taideteollisuusyhdistys. Helsinki. s. 19-31.

Pohjola Ulla, 2007. *Ulla Pohjola, Varjossa ja valossa*. Toim. Pohjola Ulla ja Salon taidemuseo. Salon taidemuseon julkaisuja.

Polus Minna, 2009. Metsä-ryijy – suomalaisen valööriryijyn symboli vai ryijypointillismin jättiläinen? Teoksessa *Ryijy! The Finnish Ryijy-Rug*. Toim. Leena Svinhufvud ja Eeva Viljanen. Designmuseum. Helsinki.

Poutasuo Tuula, 2001. Lukijalle. Teoksessa *Tekstiilin taidetta Suomesta*, toim. Poutasuo, Tuula. AKATIIMI Oy. Hamina.

Priha Päikki, 1981. Suomalaisen tekstiilitaiteen vaiheita 1900-luvulla. Teoksessa *Tekstiilitaiteilijat TEXO 25*. Toim. Porttinen Kirsti, Vuori Sirkka, Hänninen Kristiina, Tainio Anne. Teollisuustaiteen Liitto ORNAMO. Helsinki. s. 6-10.

Priha Päikki, 1999. Suomen Käsityön Ystävien yhdistyksen perustaminen. Teoksessa *Rakkaat ystävät, Suomen Käsityön Ystävät 120 vuotta*. Toim. Päikki Priha. Kustannusosakeyhtiö Ajatus. Helsinki. s. 9-15.

Priha Päikki, 2001. Tekstiilitaide arkkitehtuurissa. Teoksessa *Tekstiilin taidetta Suomesta*, toim. Poutasuo, Tuula. AKATIIMI Oy. Hamina. s. 84-105.

Priha Päikki 2007. Miksi tekstiilitaidetta pitäisi tutkia? Teoksessa Ryijyistä kyborgeihin. Tekstiili- ja vaatetusalan tutkimusta luomassa. Toim. Marjatta Hilden. Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan julkaisuja B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 7. Rovaniemi.

Priha Päikki & Svinhufvud Leena, 2019. *Tekstiilitaiteilija Greta Skogster-Lehtinen*. Toimittanut Nina Skogster. Maahenki Oy. Helsinki.

Pöllänen Sinikka & Kröger Tarja, 2005. Kokonainen ja ositettu käsityö paradigmamaailmoina: näkökulmia ja tulevaisuuden suuntia. Teoksessa *Tekstejä ja kangastuksia. Puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta*. Toim. Kaukinen Leena ja Collanus Miia. Akatiimi Oy. s. 86-95

Pöllänen Sinikka & Ruotsalainen Kati, 2017. Dialogue Between Art and Craft: Textile Materials and Techniques in Contemporary Art. *International Journal of Education & the Arts*. s. 1-17.

Rantanen Kirsti, 2000. Kirsti Rantanen. Teoksessa *Langan varassa. Kirsti Rantasen merkkejä ja merkintöjä*. Toim. Päikki Priha. Taideteollisen korkeakoulun julkaisu B 63. Helsinki. s. 15.

Rantanen Kirsti, 2000. *Langan varassa. Kirsti Rantasen merkkejä ja merkintöjä*. Toim. Päikki Priha. Taideteollisen korkeakoulun julkaisu B 63. Helsinki.

- Rautio** Pessi, 1999. *Neljännestunnissa nykytaiteen tuntijaksi*. Jack-in-the-box. Helsinki.
- Riska** Tove, 1989. *Naantalin kirjontatyöt*. Teoksessa ARS Suomen taide 1, päätoim. Sarajas-Korte Salme. Otava. Keuruu.
- Ryhänen** Heli, 2012. Teoksessa *KUI? IX tekstiilitaiteen triennaali*, Ornamo. s. 68-69
- Ryijy!** *The Finnish Ryijy-Rug*, 2019. Ryijyt Designmuseon kokoelmissa. Designmuseo. Helsinki.
- Räsänen** Riikka, Rissanen Marja, Parviainen Erja, Suonsilta Helena, 2017. *Tekstiilien materiaalit*. Finn Lectura. Helsinki.
- Räsänen** Marjo, 2000. *Sillanrakentajat. Kokemuksellinen taiteen ymmärtäminen*. Taideteollisen korkeakoulun julkaisu A 28. Gummerus Kirjapaino. Jyväskylä.
- Räsänen** Marjo, 2007. Kokemuksellinen taiteen tarkastelu. Teoksessa *Katsomme – näemmekö? Luovuudesta, taiteesta ja visuaalisesta kulttuurista*. Toim. Inkeri Sava. Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja B 81. Juva.
- Räsänen** Marjo, 2015. *Visuaalisen kulttuurin monilukukirja*. Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu. Aldus Oy. Lahti.
- Salo-Mattila** Kirsti, 1994. *Eva Anttila, tekstiilitaiteilija 1894-1993*. Näyttelykatalogi näyttelyyn "Eva Anttila 1894-1993 – Satumaa", Taideteollisuusmuseo, 12.1. – 20.2. 1994. Toim. Marianne Aav. Taideteollisuusmuseon julkaisu nro 40. Helsinki.
- Sata vuotta**, *Suomen käsityön ystävät 1879-1979*, 1979. Toim. Lisa Johansson-Pape, Eila Jokela, Eeva K. Miettinen ja Jukka Pellinen. SKY. Helsinki.
- Sederholm** Helena, 2000. *Tämäkö taidetta?* WSOY. Porvoo.
- Svinhufvud**, Leena 1999. Kuva seinällä. Teoksessa *Sidos, Suomen Käsityön Ystävät 120 vuotta*. Toim. Valkonen Anne ja Leena Svinhufvud. Taideteollisuusmuseo. Helsinki.
- Svinhufvud** Leena, 2001. *Eva Brummer*. Eva Brummerin 100-vuotisjuhlanäyttelyn julkaisu. Toim. Leena Svinhufvud. Taideteollisuusmuseo. Helsinki.
- Svinhufvud** Leena, 2009a. *Moderneja ryijyjä, metritavaraa ja käsityötä*. Tekstiilitaide ja nykyaikaistuva taideteollisuus Suomessa maailmansotien välisenä aikana. Designmuseo. Helsinki.
- Svinhufvud** Leena, 2009b. Suomalainen ryijy – elävää perintöä ja taiteilijoiden tulkintoja. Teoksessa *Ryijy! The Finnish Ryijy-Rug*. Designmuseo. Helsinki.
- Svinhufvud** Leena, 2009c. Käsityö varhaisten tekstiilitaiteilijoiden vallan välineenä. Julkaisussa *Näkökulmia käsityön ja käsityön opetuksen tutkimukseen. Pirkko Anttila 80 vuotta, syntymäpäiväseminaari 18.5.2009*. Puheenvuorojen tiivistelmät. Toim. Ritva Koskennurmi-
- Sivonen**, Anna-Mari Raunio, Marketta Luutonen. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Kotitalous- ja käsityötieteiden laitos.
- Taiteen pikkujättiläinen** 1991. Toimituskunta: Kallio Rakel, Kallio Veikko, Kämäräinen Eija, Lahtinen Heikki, Mattila Tiinaliisa, Sakari Marja. WSOY. Porvoo.

Taulavuori Riitta 2018. Perintö talteen, vaikka raanu kerrallaan. Kaleva 19.1.2018

Timonen Pirkko, 2007. *Dora Jung, tekstiilitaiteilija - taidekäsityöläinen - teollinen muotoilija*. Tampereen museoiden julkaisuja 99.

Toikka-Karvonen Annikki, 1971. *Ryijy*. Otava. Helsinki.

Tuominen Anu 2003. *Anu Tuominen*. Toim. Karvonen Kirsti ja Romppanen Sari. Henna ja Pertti Niemistön Kuvataidesäätiö ARS FENNICA. Helsinki.

Tuominen Anu 2020. *Huomenna tänään on eilen*. Toim. Pirkko Tuukkanen. Suomen Taideyhdistys ry. Helsinki.

Tuhkanen, Totti. 2001. Kirjalliset kuvat. Kuvituksen ongelma tieteellisissä julkaisuissa. Teoksessa Kari Immonen & Maarit Leskelä-Kärki (toim.) Kulttuurihistoria. Helsinki: SKS. Tietolipas 175, 421-446.

Turakka Purhonen Pauliina, 2011. *Pauliina Turakka Purhonen. Pistoja & vetoja. Stygn & drag. Stitches & Strokes*. Toim. Martin Kaj. Amos Andersonin museon julkaisuja. Parvs publishing. Helsinki.

Uusikylä Kari, 2003. Onko luova hulluus mielenterveyttä? Teoksessa *Kohtaamisia taiteen ja tutkimisen maastoissa*. Toim. Varto Juha, Saarnivaara Marjatta ja Tervahattu Heikki. Akatiimi Oy. Hamina. s. 70-79.

Uusi sivistyssanakirja 1989. 6.painos. Otava. Keuruu.

Valjakka Timo, 1989. Muisti. Teoksessa *Synnyt, nykytaiteen lähteitä*. Toim. Valjakka Timo. Nykytaiteen museo. Helsinki. s. 43-44.

Valkonen Anne, 1999. Punapaulasta valokuituun. Teoksessa *Sidos, Suomen Käsityön Ystävät 120 vuotta*. Toim. Valkonen Anne ja Leena Svinhufvud. Taideteollisuusmuseo. Helsinki. s. 6-12.

Valkonen Markku ja Valkonen Olli, 1986. Suomen taide, varhaiskaudet. WSOY. Helsinki.

Varto Juha, 2017. *Taiteellinen tutkimus. Mitä se on? Kuka sitä tekee? Miksi?* Aalto-yliopisto. Helsinki.

Veräjänkorva Tiina, 1987. *Virta virtaa tekstiiliteoksissa*. Muoto 4/1987. Teollisuustaiteen liitto ORNAMO. s. 52-53.

Veräjänkorva Tiina, 2006. *Diagnoosi taidekäsityöstä. Tarkastelussa taiteen, muotoilun ja käsityön rajapinta*. Taiteen keskustoimikunta, Valtion muotoilutoimikunta.

Vuorela Toivo, 1979. Kansanperinteen sanakirja. WSOY. Porvoo.

Vuorisalo Marjukka, 2013. *Off(f) textile. Suomalainen tekstiilitaide esiin nykyteknologian avulla*. Väitöskirja. Helsinki. Unigrafia.

Wiberg Marjo, 2001. Tekstiilejä, taidetta, historiaa. Teoksessa *Tekstiilin taidetta Suomesta*, toim. Poutasuo, Tuula. AKATIIMI Oy. Hamina.

VERKKOLÄHTEET

- Harakka 2019. <http://www.harakka.fi/virpi/CV.html> Luettu 12.3.2019
- Helenius 2019. http://www.elinahelenius.com/wp/gallery/plyweave_brown150dpi
Luettu 8.2.2019
- Iris 2019. <https://www.museovirasto.fi/fi/kokoelma-ja-tietopalvelut/kuvakokoelmat>
Luettu 12.1.2019
- Johtolanka 2016. https://issuu.com/texory/docs/johtolanka_katalogi_fi
Julkaistu 24.10.2016, Luettu 10.10.2018
- Jokinen 2019. <https://etn-net.org/berichte/raija-jokinensolo-exhibition-at-the-voipaala-art-center-valkeakoski-fi14-02-19-04-2020.html> Luettu 30.6.2020
- Juupaluoma Johanna 2018. Värikylläisistä raanuista valmistuu minimalistinen teos. Turun Sanomat 20.12.2014
<https://www.ts.fi/kulttuuri/714742/Varikyllaisista+raanuista+valmistuu+minimalistinen+teos>
Luettu 28.8.2018
- KaikkonenH 2018. <http://helenakaikkonen.fi/> Luettu 28.8.2018
- KaikkonenK 2019. <https://kaarinakaikkonen.fi/> Luettu 12.10.2019.
- Keskinen 2019. <https://www.merjakeskinen.com/> Luettu 19.10.2019
- Kiasma 2019. <https://kiasma.fi/kokoelmat/nykyaiteen-sanasto/> Luettu 9.8.2019
- Kontekstualisointi 2019. <http://tieteentermipankki.fi/wiki/Nimitys:kontekstualisointi>
Luettu 14.3.2020
- Koppa 2019a.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tieteenfilosofiset-suuntaukset/hermeneutiikka> Luettu 9.3.2019
- Koppa 2019b.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tieteenfilosofiset-suuntaukset/fenomenologia> Luettu 9.3.2019
- Koriste 2019. <https://www.finna.fi/Record/musketti.M012:KM8656:30H:12>
Luettu 12.10.2019
- Kuvatsyntyvatkuvista 2019. <https://artenoux.net/2013/10/02/kuvat-syntyvat-kuvista/>
Luettu 14.3. 2020
- Lavonen 2019. <http://www.maijalavonen.com/> Luettu 12.1.2019
- Liekki 2019. <https://www.finna.fi/Cover/Show?id=designmuseo.M016-11221&index=0&size=large> Luettu 9.10.2019
- Memento 2018. <https://www.youtube.com/watch?v=fMfyQy5CkQU> Luettu 28.8.2018
- NGA 2018. <https://www.nga.gov/collection/artist-info.1884.html> Luettu 10.9.2018

Oulunluuppi 2019. <https://www.ouka.fi/oulu/luuppi/helena-kaikkonen-kaipuun-horisontti>
Luettu 3.3.2019

Parafraasi 2019. Parafraasi. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Nimitys:parafraasi>
Luettu 14.3.2020

Pojjula 2018. <http://www.kaijapojjula.com/> Luettu 28.8.2018

Priha 2014. Priha Päikki, Suomalaisen tekstiilitaiteen historia – EVVK? Tahiti 372014
<http://tahiti.fi/03-2014/kentalta-ja-arkistosta/suomalaisen-tekstiilitaiteen-historia-%E2%80%93-evvk/> Luettu 10.10.2019

Raanuraanu 2019. <https://fi-fi.facebook.com/Raanu.raanu> Luettu 4.5.2019

Rapinoja 2019. <https://www.rapinoja.com/teokset/> Luettu 12.10.2019

Routio 2019. Routio Pertti. Teemahaastattelu. Tuotetiede. Taideteollisen korkeakoulun virtuaaliyliopisto. Luettu 31.3.2019
http://www.uiah.fi/virtu/materiaalit/tuotetiede/html_files/1364_empiir.html#teemahaas

Simberg 2019. <https://hamphoto.kuvat.fi/kuvat/Modernismi/>
Luettu 12.1.2019

Sipilä 2004. Sipilä Outi, 2004. Tekstiilit teksteinä – käsityöt kulttuurin kuvina. Tutkiva opettajankoulutus – taitava opettaja. Jorma Enkenberg, Erkki Savolainen & Pertti Väisänen (toim.) Savonlinnan opettajakoulutuslaitos 2004. Luettu 12.1.2020.
<http://sokl.uef.fi/verkkojulkaisut/tutkivaope/sipila.htm>

Skogster 2019. <http://kestikartano.com/> Luettu 12.1.2019

Svinhufvud 2012. Svinhufvud, Leena, 2012. From Sketches and Samples to Ledgers and Advertisements. On the material of art-historical research in modern textile art.
<https://tahiti.journal.fi/article/view/85467/44417> Luettu 2.1.2020

Tahiti 2019. <https://tahiti.journal.fi/article/view/85467/44417> Luettu 12.12.2019

Taiko 2019. <https://taiko.fi/artists/annsundholm>. Luettu 2.1.2019

Taiteilijat O 2018. <https://www.artists-o.fi/fi> Luettu 14.11.2018

Texo 2019. <https://www.ornamo.fi/fi/tiedote/tiedote-vuoden-2019-tekstiilitaiteilija-merja-keskinen-varikyllaisten-herkkien-taidetekstiilien-tekija/> Luettu 14.10.2019

Texo 2020. <https://tekstiilitaiteilijattexo.fi/ajankohtaista/2020/02/raija-jokinen-vuoden-2020-tekstiilitaiteilija/> Luettu 5.6.2020

Tuhansientakkientie 2012. Takala Päivi, 2012. Tuhansien takkien tie. Tuottaja ja ohjaaja Päivi Takala. Tv-dokumentti. <https://areena.yle.fi/1-2159724> Luettu 12.10.2019

Tuominen 2019. <https://www.anutuominen.fi/fi/teoksia/> Luettu 14.5.2020.

Tuominenanu 2019. <https://arsfennica.fi/taiteilijat/anu-tuominen/> Luettu 2.10.2019

Tuotetiede 2019. Routio Pentti, Hermeneuttinen tulkinta. *Tuotetiede*. Taideteollisen korkeakoulun virtuaaliyliopisto. Luettu 14.4.2019

http://www.uiah.fi/virtu/materiaalit/tuotetiede/html_files/120_kirjallisuus.html

Vuorisalo 2010. En halua sanoa mitään taidetekstiileistä. Synnyt 3/2010.

<https://wiki.aalto.fi/download/attachments/70792358/vuorisalo.pdf?version=1&modificationDate=1348577221000> Luettu 2.1.2019

Whitney 2019. <https://whitney.org/collection/works/4891> Luettu 11.11.2019

Weckman 2018. <https://sanniweckman.com/> Luettu 28.8.2018

KUVA- JA KUVIOLUETTELO

Kannen ja etulehden kuva. Kaija Poijula, *Memento*, yksityiskohta. 2018. Kuvaaja: Helena Hietainen.

Kuva 1. Käsityönä kudottu villahuivi, joka kangaspuista irrottamisen jälkeen muotoutui valitun sidoksen ja käytettyjen materiaalien laadun vuoksi kolmiulotteisesti laskoksille. Huivin visuaalinen ja tekninen suunnittelu sekä kudonta Noora Merilä, tekstiilialan artesaaniopintojen Kulttuurin soveltaminen käsityöhön -tutkinnon osan ammatillisen osaamisen näyttö, 2016.
Kuvaaja: Suvi Pöyhtäri.

Kuva 2. Kirsti Rantanen, *Palava palaa*. 1989. Kuva teoksesta Rantanen Kirsti, 2000. *Langan varassa. Kirsti Rantasen merkkejä ja merkintöjä*. Toim. Päikki Priha. Taideteollisen korkeakoulun julkaisu B 63. Helsinki.

Kuva 3. Ann Sundholm, *Ulli's Schneeumfahrer* (Ullin potkukelkka/ lumikiertäjä). 1991.
Teoksen materiaalina potkukelkka ja neulottu angoralanka. Työn koko: 67 x 162 x 73 cm.
Kuvaaja: Jouko Könönen.

Kuva 4. Esiliinan helman pronssikierukkakoristelua tekstiilifragmentissa, jonka leveys on 8 cm.
Kuva: <https://www.finna.fi/Record/musketti.M012:KM8656:30H:12>

Kuva 5. Birgitta Anundintyttären ompelukirjonnalla valmistama antependium Huittisten kirkkoon, 1400-luvun lopulta. Kuvassa olevan osan aiheena on Pyhä Birgitta ja tyttärensä Katariina. Tekstiilin pituus on 220 cm ja korkeus 16 cm. Suomen kansallismuseo, Helsinki. Kuvaaja: Matti Ruotsalainen.

Kuva 6. Iris-huone Pariisin maailmannäyttelyssä vuonna 1900, Iris-huoneen sisustus syntyi Akseli Gallen-Kallelan ja Louis Sparren yhteistyönä. Gallen-Kallelan suunnittelemat verhot ja seinältä penkin päälle ja lattialle laskeutuva Liekki-ryijy. Tekstiilit valmistettiin Suomen Käsityön Ystävien kutomossa. Kuva: <https://www.museovirasto.fi/fi/kokoelma-ja-tietopalvelut/kuvakokoelmat>

Kuva 7. Harjoitustilkku Akseli Gallen-Kallelan suunnittelemasta Metsäkana -friisistä, joka kiersi Iris-huonetta. Teos oli toteutettu kuvakudos -tekniikalla. Metsäkana- kuvakudoksen kutoi villalangasta Norjasta oppia hakenut Aline Hellen Suomen Käsityön Ystävien kutomossa. Designmuseon kokoelmat. Kuvaaja: Christian Yakow.

Kuva 8. Luonnos ja tekstiilitaiteilija Eva Brummerin valitsemat lankavärinäytteet *Luonnos*-ryijyyn. 1933. Kuva: <https://tahiti.journal.fi/article/view/85467/44417>

Kuva 9. Eva Brummer, *Luonnos*-ryijy, 1933. Kutoja Aina Grundström. Ryijyn koko 118 x 168 cm. Designmuseon kokoelmat. Kuvaaja: Rauno Träskelin, Designmuseo.

Kuva 10. Greta Skogster-Lehtinen, *Tuohitapettia*, 1942. Materiaalina koivutuohi, paperinaru ja voipaperi. Kutoja Taina Holmström. Designmuseon kokoelmat. Helsinki. Kuvaaja: Suvi Sievilä.

Kuva 11. Dora Jung, Biafra, 1970. Teoksen koko 70 x 80 cm. Materiaalina pellavaa ja villaa. Kutoja Marita Mattsson. Kuva: <https://blogs.helsinki.fi/dorajung110/2015/11/09/tammikuu-1970-biafra/> Kuvaaja: Päivi Fernström.

Kuva 12. Uhra-Beata Simberg-Ehrström, *Metsä*- ryijy, 1967. HAMin kokoelma.
Kuva: <https://hamphoto.kuvat.fi/kuvat/Modernismi/>

Kuva 13. Kirsti Rantanen, *Pystysuora väreily*, 1988. Metalliputki, pellava ja villa. Kuva: Sari Malila.

Kuva 14. Airi Snellman-Hänninen, *Pellavakerrokset*, Yksityiskohta, 1992. Pellavakuitu. Teoksen koko 160 x 240 cm. Kuvaaja: Mauritz Hellström.

- Kuva 15.** Maija Lavonen, *Valokuituteos*, 2011. Kuvaaja: Rauno Träskelin.
- Kuva 16.** Elina Helenius. *Brown*. 2015.
 Kuva: http://www.elinahelenius.com/wp/gallery/plyweave_brown150dpi
- Kuva 17.** Kaija Poijula, *Memento*, yksityiskohta, 2018. Kuvaaja: Helena Hietainen.
- Kuva 18.** Kaija Poijula, *Memento*, 2018. Installaatio poltettujen kangaspuiden osista Suomen käsityön museossa. Kuvaaja: Suvi Pöyhtäri.
- Kuva 19.** *Muista!* Tulkinta Kaija Poijulan Memento-teoksesta. Kudottu 8 metriä pitkä kangas, joka on kierretty kääroksi. Pellava-, puuvilla-, villa-, juutti- ja kookoslangat. Kuvaaja: Suvi Pöyhtäri.
- Kuva 20.** *Muistot*. Tulkinta Kaija Poijulan Memento-teoksesta. Poltetut mattosukkulat, pellavalanka. Kuvaaja: Suvi Pöyhtäri.
- Kuva 21.** Elina Juopperi, *Perintö*, yksityiskohta, 2011-. Kuvaaja: Suvi Pöyhtäri.
- Kuva 22.** Elina Juopperi, *Perintö*-raanuveistos. 2011-. Kuvattu Keravan taide- ja museokeskus Sinkassa Näkyväksi neulottu- näyttelyssä keväällä 2017. Kuvaaja: Suvi Pöyhtäri.
- Kuva 23.** Yksi *Perintö*-teoksen raanuista. Kuvaaja: Elina Juopperi.
- Kuva 24.** Tony Smith, *Die*, 1962. Teräs. Koko: 6' x 6' x 6' (182,9 x 182,9 x 182,9 cm). Whitney Museum of Art, New York. Kuva: <https://www.nga.gov/collection/artist-info.1884.html>
- Kuva 25.** *Vastaan*. Tulkinta Elina Juopperin *Perintö*-teoksesta. Villa ja teräs. Teostulkinnan koko 24 x 12 x 4 cm. Kuvaaja: Suvi Pöyhtäri.
- Kuva 26.** Sanni Weckman, *Hillevi*-kuvakudos, Yksityiskohta, 2016. Kuvaaja: Suvi Pöyhtäri.
- Kuva 27.** Sanni Weckmanin *Hillevi*-kuvakudos on suurikokoinen muotokuva taiteilijan isoäidistä. Se on valmistettu kierrätystekstiileistä, räsykuteista. Kudontaa ympäröivän puukehikon eli kudontakehyksen koko on leveydeltään 214 cm ja korkeudeltaan 307 cm. Teos kuvattu taide- ja museokeskus Sinkassa Keravalla keväällä 2017. Kuvaaja: Suvi Pöyhtäri.
- Kuva 28.** *Siiri ja Hilja*. Tulkinta Sanni Weckmanin *Hillevi*-teoksesta. Räsykude. Kuvaaja: Suvi Pöyhtäri.
- Kuva 29.** *Kapiot*. Tulkinta Sanni Weckmanin *Hillevi*-teoksesta. Kudottu räsykude ja rullaus. Kuvaaja: Suvi Pöyhtäri.
- Kuva 30.** Helena Kaikkonen, *Kerran oli*, yksityiskohta, 2018. Kuvaaja: Suvi Pöyhtäri.
- Kuva 31.** Helena Kaikkonen, *Kerran oli*, 2018. Työn koko on 15 x 10 x 8 cm. Osa Kaipuun horisontti-sarjaa. Kuva: Oulun tiede- ja museokeskus Luuppi.
- Kuva 32.** *Avautuva*. Tulkinta Helena Kaikkosen *Kerran oli* -teoksesta. Pellavakuitu ja -langat. Teostulkinnan koko 120 x 12 x 7 cm. Kuvaaja: Suvi Pöyhtäri.
- Kuva 33.** *Avautuva*. Yksityiskohta. Tulkinta Helena Kaikkosen *Kerran oli* -teoksesta. Pellavakuitu ja -langat. Kuvaaja: Suvi Pöyhtäri.
- Kuva 34.** *Avasin*. Tulkinta Helena Kaikkosen *Kerran oli* -teoksesta. Pellavakuitua ja -langat. Teostulkinnan koko on 26 x 16 x 7 cm. Kuvaaja: Suvi Pöyhtäri.
- Kuva 35.** *Muistot*, teostulkinta Kaija Poijulan Memento! -installaatiosta. Kuvaaja: Suvi Pöyhtäri.
- Kuva 36.** Kaija Poijula, *Memento*, yksityiskohta, 2018. Kuvaaja: Helena Hietainen.

KUVIOT

Kuvio 1. Taidekokemuksen elementit.

Lähde: Räsänen Marjo, 2015. *Visuaalisen kulttuurin monilukukirja*. Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu. Aldus Oy. Lahti.

Kuvio 2. Tutkimuksen hermeneuttinen rakenne, jonka ytimenä on kokemuksellisen taiteen tulkinnan malli ja menetelminä lukeminen, kirjoittaminen, kokeminen, kysyminen ja tekeminen.

Lähde: Räsänen Marjo, 2015. *Visuaalisen kulttuurin monilukukirja*. Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu. Aldus Oy. Lahti.

Kuvio 3. Tutkimuksen kohteena olevat taiteilijat, teokset ja heidän taiteellisen työskentelynsä lähtökohtia.

Lähteet: Poijula, 2018; KaikkonenH, 2018; Weckman, 2018; Juopperi, 2018.

Kuvio 4. Suomalaisen tekstiili-ilmaisun kehitys sekä suhde käsityön ja taiteen käsitteisiin.

Kuvion tekstiilit:

- Esiliinan pronssikierukkakoristelua, tekstiilifragmentti, 800-1050-luku.
Kuva: <https://www.finna.fi/Record/musketti.M012:KM8656:30H:12>
Birgitta Anundintytär, antependium, Huittisten kirkko, 1400-luku.
Kuvaaja: Matti Ruotsalainen. Kuva teoksesta: Konttinen Riitta, 2007. *Naistaiteilijat Suomessa, keskiajalta modernismin murrokseen*. Karisto Oy. Hämeenlinna.
- Akseli Gallen-Kallela, Liekki-ryijy, 1900, kudottu Suomen Käsityön Ystävien kutomossa. Kuva: <https://www.finna.fi/Cover/Show?id=designmuseo.M016-11221&index=0&size=large>
- Eva Brummer, Luonnos Ryijy, 1933, kutoja Aina Grundström. Kuva: Rauno Träskelin
- Greta Skogster-Lehtinen, Tuohitapetti, 1942, kutoja Taina Holmström.
Kuva: <http://kestikartano.com/>
- Dora Jung, Biafra, 1970, kutoja Marita Mattsson.
Kuva: <https://blogs.helsinki.fi/dorajung110/2015/11/09/tammikuu-1970-biafra/>
- Kirsti Rantanen, Carmen (Kansallisooppera), 1993, kutoja/ valmistaja Aino Käppi.
Kuva teoksesta Rantanen Kirsti, 2000. *Langan varassa. Kirsti Rantasen merkkejä ja merkintöjä*. Toim. Päikki Priha. Taideteollisen korkeakoulun julkaisu B 63. Helsinki

Kuvio 5. Suomalaisen tekstiili-ilmaisun kehitys ja suhde käsityön ja taiteen sekä fyysisen työn ja ilmaisun käsitteisiin.

Kuvion tekstiilit:

- Esiliinan pronssikierukkakoristelua, tekstiilifragmentti, 800-1050-luku.
Kuva: <https://www.finna.fi/Record/musketti.M012:KM8656:30H:12>
- Birgitta Anundintytär, antependium, Huittisten kirkko, 1400-luku.
Kuvaaja: Matti Ruotsalainen. Kuva teoksesta: Konttinen Riitta, 2007. *Naistaiteilijat Suomessa, keskiajalta modernismin murrokseen*. Karisto Oy. Hämeenlinna.
- Akseli Gallen-Kallela, Liekki-ryijy, 1900, kudottu Suomen Käsityön Ystävien kutomossa. Kuva: <https://www.finna.fi/Cover/Show?id=designmuseo.M016-11221&index=0&size=large>
- Greta Skogster-Lehtinen, Tuohitapetti, 1942, kutoja Taina Holmström.
Kuva: <http://kestikartano.com/>

- Kirsti Rantanen, Carmen (Kansallisooppera), 1993, kutoja/valmistaja Aino Käppi. Kuva teoksesta Rantanen Kirsti, 2000. *Langan varassa. Kirsti Rantasen merkkejä ja merkintöjä*. Toim. Päikki Priha. Taideteollisen korkeakoulun julkaisu B 63. Helsinki
- Anu Tuominen, Oikeita väriympyröitä, 1997- .
Kuva: <https://www.anutuominen.fi/fi/teoksia/>
- Kaarina Kaikkonen, Tie, 2000. Kuva: <https://kaarinakaikkonen.fi/>
- Anni Rapinoja, Alku ja loppu, 2012. Kuva: <https://www.rapinoja.com/teokset/>
- Merja Keskinen, House, 2019. Kuva: <https://www.merjakeskinen.com/>
- Raija Jokinen, Järjestäjä, 2019. Kuva: <https://etn-net.org/berichte/raija-jokinensolo-exhibition-at-the-voipaala-art-center-valkeakoski-fi14-02-19-04-2020.html>

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelun aiheet ja hahmotelmia käsiteltäviin kysymyksiin.

KÄSITYÖN MERKITYKSIÄ NYKYTEKSTIILITAITEESSA

Millainen on käsityön ja taiteen suhde nykytekstiilitaiteen kentällä?

Millainen on tekstiilitaiteen asema nykyaikaisessa taiteessa?

Mikä merkitys materiaaleilla on nykytekstiilitaiteessa?

KÄSITYÖN MERKITYS:

- Mikä on käsityön/ käsin tehtävän työn/ tekemisen merkitys taiteellisessa työskentelyssäsi?
- Mikä on kädentaitojen merkitys työskentelyssäsi?
- Millainen on käsityöperinteen merkitys sinulle? Miten se näkyy työskentelyssäsi?
- Miten käsityön sisällöt voivat olla taiteen aineistona, tekniikkana tai materiaalina?

TEOKSEN SISÄLTÖ:

- Miten teoksen visuaalinen ja sisällöllinen aines valikoituu ja kehittyy?
- Mitä haluat teoksellasi ilmaista ja kertoa?

TYÖSKENTELYPROSESSI:

- Miten päädyit tehtyihin ratkaisuihin ja työskentelytapoihin?
- Miten teos sai alkunsa?
- Miten työprosessi eteni? Miten työskentelit?
- Mitä taiteelliseen työprosessiin liittyy?
- Minkälaiset asiat ohjaavat teoksen syntymistä ja kehittymistä?
- Millaisia työtapoihin ja välineisiin, teoksen muotoon ja sisältöön sekä työn tekemiseen liittyviä valintoja teit?
- Miten valitset teoksen materiaalit?
- Kuinka paljon työskentelyyn liittyi pitkäjänteistä ja johdonmukaista tekemistä, käsityötä?
- Kuinka paljon ongelmien ratkaisuja, kokeiluja, yrityksiä ja erehtymisiä, onnistumisia ja hylkäämisiä työprosessi on sisältänyt?

TYÖSKENTELYN LOPPUTULOS:

- Milloin teos on valmis?
- Miten haluat mieluiten esittää teoksen katsojille?

TAITEILIJAN TAUSTA:

- Oletko tekstiilitaiteilija, kuvataiteilija vai käsityöläinen – mikä on ammattinimikkeesi?
- Millainen on koulutuksesi taiteen alalle?

Liite 2. Kooste tutkituista tekstiiliteoksista, niiden ominaisuuksista ja analyysistä ensivaikutelman perusteella.

TAITEILIJJA, TEOKSEN NIMI JA VALMISTUMIS- VUOSI	TEOKSEN MUOTO JA TEKOTAPA	TEOKSEN KOKO, VÄRI JA MATERIAALIT	ENSI- VAIKUTELMA	KÄSITYÖN MERKITYS TEOKSESSA
Kaija Pojjula Memento 2018	installaatio polttaminen, asetteleminen, rakentaminen, sommitelemine	näyttelytilan koko, musta kangaspuut, kudonnan työvälineitä	valkoisessa näyttelytilassa mustaksi hiiltyneet kangaspuiden osat rakentavat teoksen. kangaspuiden rovio. VOIMAKAS. SURU. TUNTEISIIN VETOAVA.	materiaalina käsityöväline, kangaspuut arvostus perinteitä ja vanhoja tekijöitä kohtaan taiteilijan fyysinen työ → teoksen osien polttaminen ja installaation kokoaminen
Elina Juopperi Perintö 2011-	veistos, work-in-progress kerääminen, pinoaminen	valmiina 180x180x180 cm, värikä, monivärinen ripsiraanut, metallilaatta	värikkäät ripsiraanut pinottuna ja kasattuna päällekkäin. minimalismi kohtaa runsaan. KERROKSELLISUUS. KESKENERÄISYYS. ARVOT.	materiaalina perinteiset käsityötuotteet, ripsiraanut arvostus perinteitä ja käsityötuotteita kohtaan taiteilijan fyysinen työ → teoksen pinoaminen on suurin työ (2 vkoa)
Sanni Weckman Hillevi 2017	kuvakudos, performanssi kerääminen, pinoaminen	214 x 307 cm, murretut ja taitetut värisävyt pvl loimena, pvl-räsy kuteena, puukehys ja pulttikiinnitys	suuri kehykseen räsykuteella kudottu kuvakudos, muotokuva vanhasta naisesta. ROUHEA. RÄSYMATTO. MUMMI.	isoäidin, edellisten sukupolvien kädentaitojen arvostaminen käsityötaidon oppiminen teoksen valmistamiseksi vaativa, hidas ja tuskallinen fyysinen kudonnan työprosessi
Helena Kaikkonen Kerran oli 2018	materiaali- kooste löytäminen, prässäys, puristaminen, taittelu, harsiminen	pieni, 15x10x7cm, luonnolliset värit, huuhtoutunut puu ja valkaisematon pellava	paketoitu, haalistunut ja hennosti mielessä oleva muisto tai viesti. HERKKÄ. PIILOTETTU. ENTINEN.	vanhojen perinteiden ja kädentaitojen arvostaminen kädentaidot ovat ajattelun väline, materiaalit ajattelun virike teokset syntyvät käsillä tekemällä, hitaasti

